

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Eglė PETRIKAUSKIENĖ

Karjeros edukologijos magistrantūros studentė

**NEFORMALIOJO UGDYMO VAIDMUO 10 IR 12
KLASIŲ MOKINIŲ PROFESINIAM PASIRINKIMUI**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė:
Lekt. dr. Birutė Šilėnienė

Šiauliai, 2010

Darbas originalus.....Eglė Petrikauskiene

NEFORMALIOJO UGDYMO VAIDMUO 10 IR 12 KLASIŲ MOKINIŲ PROFESINIAM PASIRINKIMUI

Magistro darbas

SANTRAUKA

Vykstant Lietuvos ekonomikos restruktūrizacijai ir integracijai į Europos Sąjungos ekonomines struktūras, ypač svarbiu uždaviniu tampa tikslingas ir efektyvus žmogiškųjų išteklių panaudojimas (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001). Neformalus ugdymas šiame kontekste įgauna svarų vaidmenį kaip lankstesnis, labiau atitinkantis rinkos poreikius ir mokinio interesus bei pasižymintis ugdymo formų įvairove. Kadangi ši sąvoka dokumentuose ir mokslo darbuose įsigalėjo tik po 2003 m., iki šiol neformaliojo ugdymo veikla dažniausiai įvardijama kaip papildomasis ugdymas, popamokinė veikla, būreliai ir pan.

Šiuo darbu norėta atskleisti neformaliojo ugdymo vaidmenį, susijusį su bendrojo lavinimo mokyklų 10 ir 12 klasių mokinių profesiniu pasirinkimu.

Tyrimo imtį sudarė visų Akmenės rajono pagrindinių, vidurinių mokyklų ir gimnazijos 10 bei 12 klasių moksleiviai (535) bei šių mokyklų neformaliojo ugdymo mokytojai (38). Pasitelkus mokslinės literatūros analizės ir apibendrinimo, anketinės apklausos duomenų analizės metodus, atskleista minėtų ugdymo įstaigų 10 bei 12 klasių mokinių nuomonė apie papildomojo ugdymo situaciją Akmenės rajone bei požiūrį į papildomojo ugdymo užsiėmimų teikiamą naudą profesinio pasirinkimo aspektu.

Tyrimo rezultatai atskleidė tokias pagrindines tendencijas: didžioji dalis 10 bei 12 klasių mokinių lanko papildomojo ugdymo užsiėmimus, kurie gali turėti įtakos arba būti naudingi renkantis profesiją; dvylikų klasių moksleiviai išvelgia didesnę papildomojo ugdymo užsiėmimų naudą renkantis profesiją, negu dešimtų klasių moksleiviai; dauguma moksleivių savo profesinę karjerą sieja su studijomis universitete, o apie profesijas moksleiviai daugiausiai sužino iš klasės auklėtojų; sporto ir dalykiniai būreliai yra populiariausi moksleivių tarpe, moksleiviai juos lanko, nes ši veikla jiems patinka, yra įdomi; papildomojo ugdymo užsiėmimai lavina komandinio darbo ir bendravimo įgūdžius, taip pat atsakomybės jausmą.

Šiame darbe iškelta hipotezė, teigianti, jog *tikėtina, kad mokinių dalyvavimas neformaliojo ugdymo veikloje turi sąryšį su moksleivių profesiniu pasirinkimu*, iš dalies pasitvirtino.

THE ROLE OF NON-FORMAL EDUCATION IN VOCATIONAL CHOICE OF THE 10TH AND 12TH GRADE STUDENTS

Master's Work

SUMMARY

During Lithuania's economic restructuring and integration into the European Union's economic structures, an appropriate and effective usage of human resource becomes an important challenge (Memorandum on Lifelong Learning, 2001). Non-formal education in this context takes on an important role as more flexible, more in line with market needs and student interests, and having the variety of forms of education. Since the concept of non-formal education was settled only after 2003 in documents and scientific works, its activities till nowadays were usually referred to as the extra-curricular education, after-school activities, gatherings, etc.

This work was focused to reveal the role of non-formal education in vocational choice of the 10th and 12th grade students. The thesis sample consisted of all 10th and 12th grade students (535) in primary, secondary schools and gymnasiums, located in Akmene district. It also included the non-formal education school teachers (38) of the same district.

Analysis and summary of theoretical literature, analysis of questionnaire data revealed the attitude of the 10th and 12th grade students about the situation of extra-curricular education in Akmene district. It also revealed the approach non-formal education to the benefits of vocational choice.

The results revealed the following key tendencies: the majority of the 10th and 12th grade pupils attend extra-curricular education classes, which may affect or be useful in career choices twelfth grades; students perceived greater benefits of extra-curricular education classes in making career choices than the tenth grade students; the majority of pupils relate their professional careers to studies at university, and students learn most about various professions from the class teachers; sports and other extra-curriculum lessons are most popular among students (they attend them, because those activities are interesting); extra-curriculum education classes develop teamwork and communication skills, as well as the sense of responsibility. The hypothesis of this work claimed that *it is likely that students' participation in non-formal education activities is related to students' career choices*. It was partially proven.

TURINYS

IVADAS	6
1. NEFORMALIOJO UGDYMO IR PROFESINIO PASIRINKIMO RYŠYS ŠALIES IR UŽSIENIO AUTORIŲ DARBUOSE	9
1.1. Neformaliojo ugdymo samprata ir ypatybės.....	9
1.2. Kompetencijų ugdymas neformaliojo švietimo pagalba	14
1.3. Profesinio pasirinkimo samprata ir sąlygos	17
1.3.1. Jauno žmogaus profesinė raida	22
1.3.2. Mokytojo įtaka moksleivio profesiniam pasirinkimui.....	27
2. NEFORMALIOJO UGDYMO IR MOKSLEIVIŲ PROFESINIO PASIRINKIMO SĄRYŠIŲ TYRIMO ANALIZĖ	32
2.1. Tyrimo metodika ir instrumentų apibūdinimas	32
2.2. Tyrimo imties charakteristika	33
2.3. Moksleivių apklausos rezultatų analizė	37
2.4. Mokytojų apklausos rezultatų analizė.....	55
IŠVADOS.....	63
REKOMENDACIJOS	65
LITERATŪRA	66
VEIKLA	74
PRIEDAI.....	72

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Neformalusis ugdymas – suteikia kompetencijas, kurios įgalina jaunas žmones įsitraukti ir aktyviai veikti visuomenėje, atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos (Tyrimo ataskaita, 2007).

Papildomasis ugdymas – bendrojo lavinimo mokyklose organizuojama mokinių veikla po pamokų (Tyrimo ataskaita, 2007).

Profesinė karjera – tai racionalaus profesijos pasirinkimo ir karjeros planavimo rezultatas (Pukelis, 2002).

IVADAS

Tyrimo aktualumas ir iširtumas

Šiandieninėje Lietuvoje, Vakarų Europos šalyse ir visame pasaulyje nuolat keliamas klausimas apie švietimo pobūdį, jo akademinio gyvenimo iššūkius, kurie vienaip ar kitaip yra susiję su jaunų žmonių ugdymu, gerove ir valstybės ateitimi. Globalizacija, žinių visuomenė, ekonomikos ir socialinių procesų raidos tendencijos remiasi svarbiausiu ekonomikos ištekliumi – žmogiškuoju kapitalu (Tyrimo ataskaita *Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudų ir prieinamumas*, 2006), todėl išskirtinę reikšmę įgauna jauno žmogaus įgytų kompetencijų, žinių ir gyvenimo poreikių santykis.

Akivaizdu, kad bręstančio moksleivio ugdymas turi aprėpti ir harmoningai derinti fizinius, psichinius bei sociokultūrinius individo puoselėjimo aspektus. (Kvieskienė, Petronienė, 2007). Lietuvoje, organizuojant neformalųjį švietimą, vadovaujamosi LR Neformaliojo suaugusių švietimo įstatymu (1998) o LR Švietimo įstatymo (Nauja įstatymo redakcija nuo 2003 m. birželio 28 d., Nr. IX-1630) 17 ir 18 punktuose pažymėta kad „Neformaliojo švietimo būdu asmens įgyta kompetencija gali būti pripažįstama kaip formaliojo švietimo programos dalis <...> Populiarejantis neformalusis ugdymas padeda moksleiviui suvokti harmoningo bendro gyvenimo principus ir taisykles, lavinti asmeninius gebėjimus, priimti atsakingus sprendimus ir veikti sudėtingame šiandienos pasaulyje, ugdyti savo vertybių sistemą. Lietuvoje akcentuojama bendrojo ugdymo turinio svarba, kuri nors ir turi stipresnę bazę, tačiau ne visada užtikrina sėkmingą moksleivių profesinį pasirinkimą, todėl ypač svarbu jauniems žmonėms suteikti galimybes jų saviraiškai.

Profesijos rinkimasis yra neatsiejamas nuo asmenybės, todėl kiekvienas individas turėtų žinoti, ko nori, kaip to siekti dabar ir ką būtina padaryti ateityje, koks profesijų pasaulis jį supa ir kokius reikalavimus kelia (Radušis, 2005). Iš tiesų tinkamas profesijos pasirinkimas yra aktuali problema ne tik dėl asmeninės, bet ir dėl visuomenės gerovės, nes profesijos pasirinkimas tampa vienu svarbiausių jauno žmogaus gyvenimo procesų, kurio metu priimamas sprendimas, turėsiantis įtakos tolimesniam gyvenimui. Nuo profesijos pasirinkimo priklauso pasitenkinimas būsimu darbu, gyvenimo stilius, laisvalaikis, padėtis visuomenėje.

Lietuvos mokslininkai įvairiais aspektais tyrinėjo neformalųjį ugdymą ir jam artimas sritis. Papildomojo ugdymo reikšmę asmenybės ugdymui tyrinėjo I. Zaleskienė (1994), G. Kvieskienė (2000, 2006), L. Jovaiša (2001), turinį ir formas nagrinėjo S. Dapkienė (1998), S. Dzenuškaitė (1990), M. Barkauskaitė (2004), A. Palujanskienė, (2003), J. Adomaitienė (2008), A. Juodaitytė (2002) ir kt. Kiti autoriai išskyrė saviraiškos (Vaitkevičius, Miliūnienė, Bakanovienė, 2008)

ugdymą. J. Ratkus (2000) teigė, kad papildomasis ugdymas praplečia ir pagilina per pamokas įgyjamas žinias.

Kadangi karjeros rinkimasis ir jį sąlygojantys veiksniai tampa itin aktualia šiandienos visuomenės problema, vis daugiau užsienio autorių į ją gilinasi ir ieško teisingų sprendimo būdų. Įvairiais aspektais su karjeros rinkimusi susijusias problemas tyrinėjo D.E. Super (1991), V.G. Zunker (1998), T. Krause (2007). Lietuvoje vienas iš pirmųjų autorių nagrinėjusių darbo psichologijos aspektus buvo S. Kregždė (1988). Karjeros rinkimąsi lemiančius veiksnius tyrinėjo R. Laužackas (2005), K. Pukelis (2003, 2007), V. Stanišauskienė (2000), D. Beresnevičienė (1990), R. Kučinskienė (2003), R. Duvekot, A. Fokienė (2010). Akivaizdu, kad minėtų autorių tyrinėjimai skatina šio darbo mokslinį aktualumą.

Tačiau nepaisant minėtų autorių įdirbio Lietuvoje apie neformalųjį ugdymą ir moksleivių profesinį pasirinkimą, duomenų vis dar nepakanka, todėl natūraliai **kyla probleminiai klausimai**, atsakymai į kuriuos reikalauja specialių tyrimų:

1. Kokia moksleivių nuomonė apie papildomą ugdymą, jo teikiamą naudą?
2. Kokios priežastys skatina moksleivius rinktis tam tikrus papildomojo ugdymo užsiėmimus?
3. Ar papildomojo ugdymo užsiėmimai turi įtakos renkantis profesiją?
4. Kokias savybes, naudingas renkantis profesiją, lavina papildomojo ugdymo užsiėmimai?
5. Ar moksleiviams reikalinga informacija apie galimas profesijas ir iš ko tos pagalbos sulaukiama?

Tyrimo objektas – Akmenės rajono mokinių dalyvavimo neformaliajame ugdyme ryšys su jų profesiniu pasirinkimu.

Tyrimo hipotezė. Tikėtina, kad mokinių dalyvavimas neformaliojo ugdymo veikloje turi sąryšį su moksleivių profesiniu pasirinkimu.

Tyrimo tikslas – teoriškai išanalizuoti neformaliojo ugdymo įtakos galimybes mokinių profesiniam pasirinkimui ir empiriškai ištirti Akmenės rajono pagrindinių, vidurinių mokyklų ir gimnazijų baigiamųjų klasių mokinių dalyvavimo neformaliojo ugdymo veikloje sąryšį su profesiniu pasirinkimu.

Tyrimo uždaviniai:

1. Remiantis mokslinės literatūros šaltinių analize, atskleisti neformaliojo ugdymo ypatybes, ugdomų kompetencijų svarbą, profesinio pasirinkimo sampratą bei mokytojo vaidmenį moksleivio profesiniam pasirinkimui.

2. Atlikti empirinį tyrimą Akmenės rajono pagrindinių, vidurinių ir gimnazijos mokyklų moksleivių bei mokytojų tarpe ir, remiantis gautais duomenimis, įvertinti neformaliojo ugdymo vaidmenį moksleivių profesiniam pasirinkimui.
3. Įvertinti ir interpretuoti neformaliojo ugdymo vaidmenį moksleivių profesiniam pasirinkimui bei pateikti atlikto tyrimo rezultatus.

Tyrimo metodai:

1. Teorinė mokslinės literatūros šaltinių analizė;
2. Anketinė apklausa;
3. Kokybinė ir kiekybinė tyrimo duomenų analizė. Duomenys apdoroti naudojant SPSS (Statistical Packet for Social Sciences – Windows Release 17.0) statistinės analizės programą.

Tyrimo etapai

Pirmajame etape (2009 m. I semestre) buvo analizuojama psichologinė, edukologinė, sociologinė literatūra, atlikta paieška interneto duomenų bazėse. Literatūros studijos ir analizė leido tiksliau suformuluoti tyrimo problemą, tikslus ir uždavinius.

Antrajame etape (2009 m. II semestre) toliau vykdoma literatūros paieška ir analizė. Rengiamasi apklausai, organizuojamas tyrimas.

Trečiajame etape (2010 m. III semestre) atlikta gautų duomenų statistinė analizė bei interpretacija, tikrintos darbo hipotezės, atsižvelgiant į gautus rezultatus, parengtos išvados.

Darbo naujumas/ reikšmingumas

Naujumas ir reikšmingumas akcentuojamas tuo, kad šiame darbe empiriniais metodais sukaupti reikšmingi faktai apie Akmenės rajono moksleivių požiūrį į papildomojo ugdymo veiklą ir profesinio pasirinkimo sąryšį.

Darbo struktūra

Magistro darbą sudaro santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, dvi dalys (mokslinės literatūros analizė, tyrimų rezultatų analizė ir apibendrinimas), išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas (74 šaltiniai) bei priedai. Darbe pateikta 9 lentelės ir 32 paveikslai. Darbo apimtis (be priedų) – 72 puslapiai.

1. NEFORMALIOJO UGDYMO IR PROFESINIO PASIRINKIMO RYŠYS ŠALIES IR UŽSIENIO AUTORIŲ DARBUOSE

1.1. Neformaliojo ugdymo samprata ir ypatybės

Dabartiniu metu toliau sparčiai vystantis visuomenei, perimant aukštesnes technologijas ir tobulėjant gamybai, labiau kreipiamas dėmesys į švietimą, kuriam keliamas uždavinys – ugdyti žmogų, nusiteikusį ir gebantį nuolat mokytis, tobulinti turimą kompetenciją, puoselėti socialinę ir pilietinę kultūrą, reikalingą demokratiškam sutarimui tautinių, kultūrinių, religinių ir kalbinių tradicijų saistomoje visuomenėje, plėtoti asmens gebėjimus, kurių reikia profesinei veiklai, vykstančiai ekonomikos ir darbo rinkos globalizacijos aplinkybėms (Jackūnas, 2004). Probleminiai klausimai apie švietimo organizavimą ir jo įtaką jaunimo vertybėms keliami ne tik Lietuvoje ar Vakarų Europos šalyse, bet ir visame pasaulyje. Vieni visuomenės veikėjai išskiria aukštųjų mokyklų svarbą švietimo sistemai, kiti didesnę dėmesį skiria brandžios asmenybės ugdymui pagrindinėje mokykloje, o dar kiti prioritetu laiko *neformalųjį ugdymą*, kuris orientuotas į aktyvų pasaulio pažinimą užsiimant konkrečia kūrybine ar svarbia asmenybei veikla, kuri daro įtaką asmenybės vertybėms (Kvieskienė, Petronienė, 2007).

Švietimo sistemoje dominuojantis pagrindinis formalusis ugdymas yra organizuotas, struktūrizuotas, turintis aiškius mokymosi tikslus, jam būdingą sistemingą aplinką. Formaliojo mokymosi pasiekimai vertinami valstybės pripažintais dokumentais. Tuo tarpu neformalusis ugdymas taip pat pasižymi organizuotumu, tačiau gali ir neturėti aiškių konkrečių tikslų. Tai asmens ir visuomenės interesus atspindintis mokymas, lavinimas ar studijos, kurias užbaigus neišduodamas valstybės pripažintas dokumentas, patvirtinantis išsilavinimo ar tam tikros išsilavinimo pakopos įgijimą (Duvekot, Pukelis, Fokienė, 2010). Nepaisant to, Lietuvoje, kaip ir daugelyje Europos valstybių, neformalusis ugdymas reformų bei pasaulinių pokyčių kontekste tampa ypač aktualus kaip lankstesnis instrumentas, labiau atitinkantis rinkos poreikius ir mokinio interesus bei pasižymintis ugdymo formų įvairove. L. Jovaišos (2001) teigimu, ugdymo tikslai apima asmenybės prigimtinių galių (fizinių ir psichologinių asmens savybių, dvasinių bruožų, intelektinių ir pažintinių gebėjimų, socialinių įgūdžių) plėtojimą bei pasirengimą praktiniam gyvenimui.

Anot I. Zaleskienės (1994), neformalaus ugdymo skirstymas yra labiau teorinis, sąlygiškas, priklausantis nuo to, kokias funkcijas atlieka konkrečiu atveju. Iki 2002 metų neformaliojo vaikų ugdymo samprata nebuvo konkrečiai apibūdinta. Tačiau dažniausiai ši koncepcija įvardijama kaip

viena iš naujai atsiradusių darbo su jaunimu sričių (pvz., nevyriausybinų ir visuomeninių organizacijų veikla). Daugelyje Europos valstybių neformalusis ugdymas yra pripažinta švietimo sritis, kuri skatina aktyvų pilietiškumą ir asmenybės tobulėjimą, padeda spręsti jaunų žmonių integravimosi į darbo rinką problemas, verslumą, skatina mokymosi motyvaciją, įveikti mokyklos baimę, ieškoti alternatyvaus, kūrybinio ugdymosi galimybių (Zablackė, 2007). V. Rajeckas (2001) pastebi, kad Lietuvoje, priešingai nei Europoje, neformalusis ugdymas daugeliu atvejų vis dar suprantamas kaip papildoma užklasinė veikla, atliekanti užimtumo funkciją, o rezultatus matuojanti užimtų vaikų skaičiumi. Vėliau, kuriant LR švietimo įstatymą (Žin., 2003, Nr. 63-2853), iki tol egzistavusi *papildomojo ugdymo* koncepcija buvo papildyta ir apibrėžta kaip neformalusis vaikų švietimas.

Papildomasis ugdymas yra viena iš neformaliojo švietimo sudedamųjų dalių, organizuojamų bendrojo lavinimo mokyklose (LR švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 20 d. įsakymas Nr. ISAK-663 Dėl 2005-2007 metų bendrųjų ugdymo planų patvirtinimo). G. Kvieskienė (2000) taip pat teigia, kad papildomasis ugdymas yra sudėtinė švietimo sistemos dalis, skirta įvairaus amžiaus žmonėms prigimtinių galių ir įvairių gebėjimų bei polinkių atskleidimui skirtingose ugdymo institucijose ir jų centruose, saviraiškos poreikių ir kūrybiškumo plėtojimui, kultūrinių vertybių puoselėjimui bei turiningo laisvalaikio praleidimui. Šiai minčiai pritaria ir N. Zautraitė (2007), kurios nuomone, neformalus švietimas yra sudedamoji ugdymo proceso dalis, lemianti asmenybės formavimą(si) ir net turinti tam lemiamą reikšmę, t.y. papildomasis ugdymas padeda moksleiviui plėtoti savo kūrybines galias, ugdo kultūrinę ir pilietinę savimonę, atskleidžia interesų sritį, įvairius gebėjimus, moko savarankiškumo, aktyvumo bei bendrauti¹.

Be papildomojo ugdymo ir neformaliojo ugdymo sąvokų, paraleliai yra vartojama ir *popamokinės veiklos* sąvoka. VPU atlikto tyrimo „Popamokinės veiklos veiksmingumas“ ataskaitoje (2003), popamokinė veikla apibūdinama kaip labai svarbi moksleivių užimtumo sritis, suteikianti galimybes atsiskleisti jų gabumams, leidžianti pagilinti ir praktiškai panaudoti žinias, įgytas pamokų metu. Svarbu paminėti, kad popamokinė veikla laikoma neatsiejama moksleivio asmenybės ugdymo dalis, stiprinanti savarankiškumą, kūrybiškumą, iniciatyvumą, lavinanti vaizduotę bei komunikabilumą. Didelis dėmesys popamokinei veiklai skiriamas tokiuose valstybės dokumentuose kaip *Vaikų ir jaunimo socializacijos programa, Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatai*. Atlikto tyrimo („Popamokinės veiklos veiksmingumas“, 2003) rezultatai rodo, kad motyvai, skatinantys moksleivius dalyvauti popamokinėje veikloje, yra susiję su moksleivių

¹ <http://www.sietuva.lt/ugdymas/neformalusis-ugdymas/> Prieiga per internetą 2009-10-14

saviraiška per gabumų ir interesų realizavimą. Taip pat glaudžiai susiję įgūdžių formavimo ir žinių tobulinimo motyvai, t.y. žinių ir įgūdžių įgijimas bei rengimasis būsimai profesijai. Tuo pačiu popamokinė veikla vertinama ir kaip tam tikra alternatyva, praplečianti mokyklinių užsiėmimų ribas. S. Dapkienės (2002) teigimu, papildomojo ugdymo veikla turėtų būti įdomi, turininga, be prievartos, savarankiška, naudinga, atitinkanti nuotaikas, svajones, pageidavimus, linksma, teikianti džiaugsmo, leidžianti nuoširdžiai pabendrauti su draugais ir mokytojais, pamokoma, plečianti akiratį, dvasinių interesų sritį, naudinga ne tik patiems moksleiviams, mokyklai, bet ir visuomenei. To pasiekti nėra taip sudėtinga, nes papildomasis ugdymas yra neprivalomas ir laisvai mokinių pasirenkamas (Barauskaitė, 2004). A. Juodaitytė (2002) pastebi, kad ugdymo procese sistemingai lavinamos moksleivių vidinės galios, perimama tam tikra intelektualių ir praktinių gebėjimų sistema, aktualinamas ankstyvasis pasirengimas profesinei veiklai bei suaugusiojo žmogaus vaidmenims.

Neformaliojo ugdymo sąvoka užsienio šalyse yra labai paplitusi, nes tokio pobūdžio ugdymas Europos šalyse (Suomijoje, Danijoje, Olandijoje, Prancūzijoje ir kt.) funkcionuoja kaip pripažintas įrankis, padedantis spręsti jaunų žmonių socialinės integracijos, integravimo į darbo rinką, taip pat nusikalstamumo bei narkomanijos prevencijos problemas. Panašaus rezultato tikimasi ir Lietuvoje (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005). Tačiau neformalus mokymasis mūsų šalyje neretai vyksta šalia pagrindinių švietimo ir mokymosi sistemų, o besimokantieji dažniausiai negauna formalizuotų sertifikatų (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001). *Pozicijoje dėl neformaliojo ugdymo pripažinimo ir jaunimo organizacijų vaidmens* (priimta Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos (LiJOT) Asamblėjoje, Vilniuje, 2004 m. balandžio 17-18 d.) patvirtinama, kad formaliojo ugdymo įstaigose dažnai pasigendama galimybių įgyti tas kompetencijas, kurios pasiekiamos neformaliojo ugdymo veikloje. J. Adomaitienė (2008) teigia, kad neformalus ugdymas yra vienas iš esminių patyrimo būdų, siūlomų jaunam žmogui per aktyvią veiklą. Juk neformaliojo ugdymo tikslas – paruošti vaiką (asmenybę) sėkmingam gyvenimui nuolat kintančioje, dinamiškoje visuomenėje, ugdyti įgūdžius, padėsiančius jam atrasti savo vietą darbo rinkoje bei tapti motyvuota ir kūrybinga asmenybe. Taigi, neformalusis ugdymas, V. Vaitkevičiaus, L. Miliūnienės T. Bakanovienės teigimu (2008), yra labai reikšmingas visai visuomenei: ir vaikams, ir suaugusiems.

Moksliniais tyrimai (Lebedeva, 2000) nustatyta, kad neformalusis ugdymas pasižymi išskirtiniais bruožais, kurie gali papildyti, praplėsti ir praturtinti formalųjį ugdymą:

1. Neformalus ugdymas suteikia moksleiviui galimybę įgyti *bendravimo* su įvairiais žmonėmis įgūdžių, tiek savo bendraamžiais, tiek pedagogais, tiek kitais žmonėmis. Užsiėmimų metu siekiama tobulėti ir užsiimti kūrybiška veikla. Pedagogų bendravimas su vaikais yra nuoširdesnis, atviresnis, tai leidžia vaikams įgyti humaniško, demokratiško bendravimo įgūdžių (Šukytė, 2007).

2. Sudaro galimybę naudotis įvairiais *pažinimo būdais*: įvaldyti naujus informacijos šaltinius (moksleivių kūrybiniai atradimai ir veikla, pažintys su kompetentingais žmonėmis, tarpasmeniniai dalyvių santykiai ir bendravimas, susijęs su ta pačia veikla). Įgyta patirtis sudaro plačias galimybes pažinti save ir gyvenimą (Šukytė, 2007).

3. Leidžia *patikrinti įgytas žinias*. Neformalusis ugdymas kompensuoja neišvengiamas bendrojo lavinimo spragas, sudarydamas galimybes, realizuojant laisvalaikio bei individualias programas, kiekvienam moksleiviui tenkinti savo estetinius, kūrybinius ir pažintinius poreikius (Šukytė, 2007).

4. Atskleidžia *kūrybines asmenybės galimybes*. Neformalusis ugdymas ne tik iš esmės praplečia kūrybines asmenybės galimybes ir potencialą, jis užtikrina sėkmės momentą užsiimant bet kuria pasirinkta veikla, kadangi formuoja tokias asmenybės savybes, kurios reikalingos kiekvienos veiklos sėkmei (Šukytė, 2007).

Pažymėtina, kad neformalus ugdymas, neturėdamas mokyklai būdingų privalomumo bruožų, sukelia mažesnę mokinių priešišumą programoms, t.y. vienas svariausių neformaliojo ugdymo privalumų yra jo nepriverstinis, laisva valia grindžiamas taikymas, kurio metu moksleiviai nejaučia įtampos ir gali laisvai vystyti savo gebėjimus, todėl šis ugdymas neturi mokyklai būdingų formalumų ir kuria patrauklius ugdymo pasirinkimo variantus.

Svarbiausi neformaliojo ugdymo *principai* ir *uždaviniai* siejami su gyvenimo įgūdžių įgijimu ir pažiūrų, vertybių sistemos formavimu. Manoma, kad neformalusis ugdymas geriausiai rengia žmones socialiniams pasikeitimams. Kaip teigiama „Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje“ (2005), pagrindiniai neformaliojo vaikų ugdymo *principai* pasižymi:

1. *Aktualumu* – neformaliojo švietimo siūlomų veiklų pasiūla skirta socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti;

2. *Demokratiškumu* – mokytojai, tėvai ir vaikai yra bendro ugdymosi proceso kūrėjai, kartu identifikuoja poreikius;

3. *Prieinamumu* – sudaromos visos sąlygos vaiko kompetencijoms ugdytis per pasirinktą veiklą. Siūlomos veiklos ir mokymosi būdai yra prieinami visiems vaikams pagal amžių, išsilavinimą, turimą patirtį nepriklausomai nuo socialinės padėties;

4. *Individualizavimu* – ugdymas individualizuojamas pagal kiekvienam vaikui reikalingą kompetenciją, atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes, poreikius ir pasiekimus;

5. *Savanoriškumu* – vaikai laisvai renkasi švietimo teikėją, tinkamiausias veiklas kompetencijoms ugdyti, dalyvauja jose savo noru ir niekieno neverčiami (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

Be išvardintų neformaliojo ugdymo principų, aprašomos ir pagrindinės neformaliojo ugdymo veiklos *kryptys*, kurios apima tokias dimensijas kaip:

- *Pažintinė-techninė*, ugdo mokinių intelektualinius gebėjimus, sudaro sąlygas realizuoti pažinimo, kūrybiškumo ir kt. poreikius, gilinti, plėsti žinias, įgytas formaliojo ugdymo metu (rūmai, stotys, klubai, būreliai ir kt.).
- *Meninė*, sudaro sąlygas ugdyti vaikų meninius sugebėjimus, puoselėja etninę kultūrą (įvairios muzikos, teatro, dailės, literatūros studijos, klubai, būreliai, ansambliai ir t.t.).
- *Ekologinė-kraštotybinė* ugdo meilę ir pagarbą viskam, kas gyva, skatina pažinti aplinką (gamtininkų centrai, gyvūnų globos draugijos, įvairios kraštotyros ekspedicijos ir t.t.).
- *Socialinė* sukuria sąlygas ankstyvajai vaiko socializacijai, žadina gailestingumą, skatina nelikti abejingu mažam, silpnam, globos reikalingam (labdaringa veikla, šalpos būreliai ir t.t.).
- *Ekonominė-ūkinė*, skatina įsigyti pasirinktos ūkinės veiklos įgūdžių, ugdo teigiamą nuostatą į darbą, verslą (profesiniai būreliai, jaunųjų ūkininkų būreliai, įvairūs ekonominės veiklos praktikumai ir t.t.).
- *Sportinė-turistinė*, padeda plėtoti moksleivių fizines galias, skatina keliauti, sukuria prielaidas sveikai gyvensenai (sporto klubai, varžybos, olimpiados, išvykos į gamtą, ekskursijos) (Zaleskienė, 1994).

Remiantis ta pačia Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2005), neformaliajam ugdymui keliami *uždaviniai* siekia:

- ugdyti ir plėtoti vaikų kompetencijas per saviraiškos poreikio tenkinimą,
- ugdyti pilietiškumą, tautiškumą, demokratišką požiūrį į pasaulėžiūrą, įsitikinimų ir gyvenimo būdų įvairovę,
- lavinti gebėjimą kritiškai mąstyti, rinktis ir orientuotis dinamiškoje visuomenėje,
- spręsti socialinės integracijos problemas: mažiau galimybių turinčių (esančių iš kultūriškai, geografiškai, socialiai – ekonomiškai nepalankios aplinkos ar turinčių specialiųjų poreikių), ypatingų poreikių (itin gabių ir talentingų) vaikų, iškritusių iš švietimo sistemos integravimas į visuomeninį gyvenimą, socialinių problemų sprendimas. Profesinį pasirinkimą galintys įtakoti uždaviniai siejami su pagalba *spręsti integravimosi į darbo rinką problemas*.

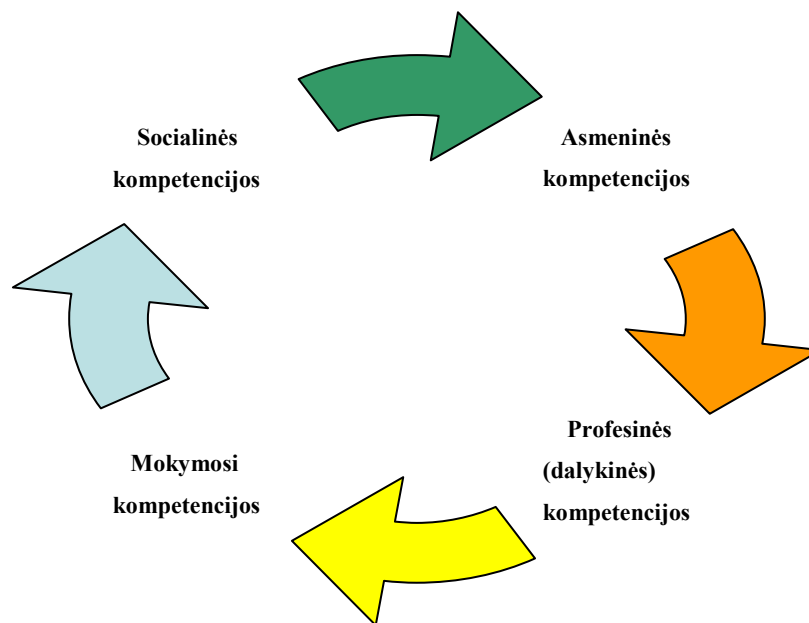
Kadangi neformaliojo ugdymo, papildomojo ugdymo ir popamokinės veiklos sąvokos teoriniuose ir praktikams skirtuose leidiniuose naudojamos iki šiol, o apžvelgti jų apibrėžimai, tikslai ir principai daugeliu atvejų yra panašūs, nukreipti į moksleivio poreikių ir norų tenkinimą, jų saviraiškos galimybių plėtojimą, šiame magistro darbe sąvokos *popamokinė veikla, papildomasis*

ugdymas ir *neformalusis ugdymas* bus naudojamos kaip sinonimai, nusakantys moksleivių organizuotą veiklą po pamokų, jų dalyvavimą būreliuose ir kitoje veikloje (sporto, muzikos, dailės mokyklų lankymas).

1.2.Kompetencijų ugdymas neformaliojo švietimo pagalba

A. Puodžiuko (2007) pateiktoje Švietimo ir mokslo ministerijos ataskaitoje neformalus ugdymas apibrėžiamas kaip *kompetencijų* (asmeninės, edukacinės, socialinės, profesinės ir kitų) ugdymas ir asmenybės, gebančios sėkmingai veikti visuomenėje, formavimas per pasirinktą veiklą ir saviraiškos poreikio tenkinimą. Kitas Švietimo ir mokslo ministerijos atstovas A. Šimaitis (2008), neformalųjį ugdymą apibūdina kaip bendrojo lavinimo mokykloje organizuojamą ir mokinio krepšelio lėšomis finansuojamą neformaliojo vaikų švietimo veiklą, skirtą mokinių, pasirinkusių meninę, sportinę, technologinę, sveikatinimo ar panašią veiklą, asmeninėms, socialinėms edukacinėms, profesinėms kompetencijoms ugdyti. Neformalųjį ugdymą reglamentuojančiuose teisės aktuose (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992; Jaunimo politikos pagrindų įstatymas, 2003; Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005) neformalusis ugdymas taip pat apibrėžiamas kaip veikla, kuri ugdo sąmoningą asmenybę, sugebančią ne tik atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas bei aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime, bet ir plėsti įvairias jauno žmogaus kompetencijas.

Europos kvalifikacijų sąranroje (2008) teigiama, kad kompetencija – tai įrodytas gebėjimas naudoti žinias, gebėjimus (asmeninius, socialinius ir/arba metodinius) dirbant, studijuojant ir siekiant profesinio bei asmeninio tobulėjimo. Atsižvelgiant į R. Duvėkot, K. Pukelį, A. Fokiene (2010), kompetencija apibrėžiama kaip gebėjimas atlikti tam tikrą veiksmą remiantis įgytomis žiniomis, įgūdžiais, vertybėmis ir požiūriais. Kompetencijų, naudingų vienai ar kitai profesinei veiklai atlikti, visuma sudaro profesijos standartą. Pasak V. Stanišauskienės (2000), integralią šiuolaikinės karjeros kompetenciją sudaro keturių kompetencijų – *socialinės, asmeninės, mokymosi bei profesinės* – sistema.

1 pav. **Keturių kompetencijų sistema**

(Šaltinis: V. Stanišauskienė, 2000)

Socialinės kompetencijos sąvokos konstruktas apima socialinių įgūdžių ugdymą, gebėjimą siekti bendrų ir asmeninių tikslų bei gerinti tarpasmeninių santykių kokybę. Socialinė kompetencija apima bendravimo, bendradarbiavimo ir veikimo socialinėje aplinkoje gebėjimus (Spitzberg, 2003). Svarbiu šios sąvokos aspektu tampa motyvacija ir žinojimas koku būdu minėtus įgūdžius ugdyti (Semrud-Clikeman, 2007).

Asmeninei kompetencijai, kuriai priskirtini žmogaus savęs pažinimo, savęs pristatymo, savivaizdžio plėtotės ir kiti gebėjimai, bendrojo lavinimo mokykloje turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys, nes šiame žmogaus gyvenimo etape formuojasi asmenybės pagrindai. Asmeninė kompetencija būtina planuojant savąją karjerą, renkantis mokymosi įstaigą ir profesiją (Stanišauskienė, 2000). Kuo geriau mokinys pažįsta savo prigimtį, savo giliausius troškimus ir norus, tuo savaimingesnis tampa jo vertybių ir karjeros kelio pasirinkimas. Asmeninė kompetencija taip pat yra reikalinga kitoms – socialinei, mokymosi, profesinei – kompetencijoms ugdytis.

Mokymosi kompetencija įgalina žmogų saviugdai. Remiantis J.E. Herring (1998), N.M. Grendstad (1996) ir kitų autorių darbais, mokymosi kompetencijos srityje, ugdomos bendrojo lavinimo mokykloje, išskiriamos dvi gebėjimų grupės: savarankiško mokymosi ir informacijos paieškos bei taikymo gebėjimai.

Profesinę kompetenciją sudaro dvejopo pobūdžio gebėjimai: bendrieji veiklos planavimo ir organizavimo gebėjimai bei specifiniai profesiniai (specialybiniai) gebėjimai. Bendrojo lavinimo

mokykloje specifiniai profesiniai gebėjimai nėra aktualūs; jie pradami ugdyti tik pirminio profesinio rengimo institucijose. Ikiprofesiniame ugdyme šiai profesinės kompetencijos sričiai priskirtinas tik darbo pasaulio pažinimo gebėjimas. Darbo pasaulio pažinimas iš esmės susijęs su žmogaus edukacine kompetencija bei jo gebėjimu veikti socialinėje aplinkoje (socialinės kompetencijos sritis). Bendrojo lavinimo mokyklos moksleiviams, kurių patirtis yra labai ribota, darbo pasaulio pažinimas visų pirma siejasi su mokymo turiniu bei mokymo būdais. Gebėjimas pažinti darbo pasaulį yra esminis veiksnys moksleiviui planuojant karjerą bei sąmoningai renkantis mokymosi instituciją ar veiklos sritį (Stanišauskienė, 2000).

Šios apibūdintos keturios kompetencijos sudaro galimybes pažinti ir pristatyti save, tobulinti gebėjimus, padedančius palaikyti darnius santykius su kitais žmonėmis ir socialine aplinka, ugdyti asmeninę motyvaciją bei tam tikrus profesinius gebėjimus ir savybes, siejamas su individo darbine veikla (Karjera šiandien ir rytoj, 2002). Europos Tarybos 2000 m. patvirtintoje Lisabonos strategijoje identifikuoti pagrindiniai įgūdžiai, reikalingi asmeniui dalyvaujant visuomeniniame ir valstybės gyvenime, formuojant žinių visuomenę ir tai yra: informacinių technologijų valdymas, užsienio kalbos, technologinė kultūra, verslumas ir socialiniai įgūdžiai tokie kaip pasitikėjimas savimi, atsakomybės prisiėmimas ir t.t. (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

Neformaliojo vaikų ugdymo tikslas yra per kompetencijų ugdymą formuoti asmenį, sugebantį tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005). Jauno žmogaus ugdymo svarbą pabrėžia ir JAV pedagogas T. Buzam (2003), kurio nuomone, jeigu subrendęs žmogus, turi normalius, t.y. vidutinius gebėjimus, vadinasi jo žmogiškieji gebėjimai nebuvo tinkamai ir laiku išlavinti. Todėl neformaliojo ugdymo veikla organizuojama atsižvelgiant į bendruosius švietimo sistemos principus, kurių pagrindinis tikslas – sudaryti sąlygas kiekvienam moksleiviui patenkinti interesus, saviraiškos poreikius ir plėtoti savo gabumus. Tai patvirtina ir I. Žemaitytė (2006) teigdama, kad neformalioje veikloje yra sudarytos palankios sąlygos mokytis bendravimo, darbo komandoje, kritinio mąstymo ir lavinti kitus įgūdžius. Neformaliojo ugdymo organizavimas sudaro sąlygas vaikų saviraiškai, aktyviam jų dalyvavimui kultūriname ir socialiniame gyvenime, sudaro galimybę įvairiai ir įdomiai praleisti laisvalaikį, skatina bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais kartu plėtojant jų socialinę, kultūrinę, emocinę, patirtį, ugdo atsakingumą, kritinį mąstymą, pasirinkimą ir orientavimąsi dinamiškoje visuomenėje (Zaleskienė, 1994). Manoma, kad moksleivis, lavindamas minėtas kompetencijas, galės tapti brandžia asmenybe, gebančia atsakingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti bendruomenėje. Akivaizdu, kad neformalusis ugdymas dėl savo patyrimo ir socialinio pobūdžio suteikia

kompetencijas, kurios įgalina jaunas žmones įsitraukti į bendruomenės gyvenimą, sėkmingiau įsitvirtinti studijose ir darbo rinkoje (Kernytė, 2004). A. Širiakovienės teigimu (2005), neformalus ugdymas pasižymi tikslingu poveikiu, kuris nėra griežtai apibrėžiamas ir prognozuojamas. Tai kryptinga veikla, grindžiama konstruktyviu ir kūrybišku bendradarbiavimu, turinti nemažai psichologinio pobūdžio pranašumų. Neformalusis švietimas, remdamasis įvairių būrelių, klubų studijų veikla, surenka vaikus, turinčius panašių idėjų, tikslų, pomėgių, dažniausiai panašų ir saviraiškos poreikį. Be to, klubo arba būrelio vadovas tampa padėjėju, konsultantu, lygiaverčiu partneriu (Žemaitytė, 2006).

Apibendrinti galima G. Kvieskienės (2006) teiginiu, kad neformaliojo ugdymo tikslas yra parengti jauną žmogų sėkmingam būsimam gyvenimui nuolat kintančioje, dinamiškoje visuomenėje, ugdyti jo gebėjimus, padėsiančius jam atrasti savo vietą darbo rinkoje bei tapti motyvuota ir kūrybiška asmenybe. O kiekviena neformaliojo ugdymo teikimu užsiimanti švietimo įstaiga turi moksleiviui suteikti galimybes gilinti, papildyti, plėtoti žinias, įgytas formaliojo ugdymo metu; per meninę, sportinę ar kitokią veiklą realizuoti saviraiškos poreikius; ugdytis kaip socialinis subjektas: laisvai, nevaržomai bendrauti su vienmečiais jaunesniais ar vyresniais už save, įvairių tautybių ir įsitikinimų žmonėmis; ugdytis kompetencijas, būtinas aktyviai ekonominei veiklai, profesinei karjerai.

1.3. Profesinio pasirinkimo samprata ir sąlygos

Darbas svarbus žmogui visomis prasmėmis: tiek ekonomine, tiek ir psichologine. Efektyvaus įsiliejimo į darbo rinką, patinkančios darbinės veiklos, atitinkančio asmens interesus, polinkius, poreikius bei gabumus procesas yra ilgai trunkantis ir sudėtingas: nuo savęs pažinimo, profesijų pasaulio pažinimo iki profesijos pasirinkimo, profesinės kvalifikacijos įgijimo ir darbo paieškos². Neradusiems savo kelio arba pasirinkusiems jį neteisingai, L. Ogintienės (2009) teigimu, gresia būti paliktiems darbo rinkos užribyje. Todėl neatskiriama žmogaus gyvenimo dalis yra profesinė karjera, kurios pagrindinis tikslas – padėti žmogui nepriklausomai nuo jo amžiaus, lyties ar socialinės padėties, pasirinkti savo kelią švietimo, mokymo bei užimtumo srityse.

Profesijos pasirinkimas, D. Beresnevičienės (1990) teigimu, – tai saviraiškos ir savirealizacijos, savęs įtvirtinimo tam tikroje veikloje pasirinkimas. Tik pasirinkęs tokį darbą, kuris

² <http://www.vpu.lt/socpedagogika/ikprogramos/new/b3ProfesinisiformavimasARailiene.doc> Prieiga per internetą
2009-10-14

atitinka jo dvasinius ir fizinius gabumus bei polinkius, žmogus ras darbe vidinį pasitenkinimą, mėgs savo darbą, gerins ir tobulins jį. Profesijos pasirinkimo svarba verčia analizuoti šį sprendimą formuojančius aspektus. Akivaizdu, kad kiekviena profesija reikalauja tam tikrų jos atlikėjo fizinių ir psichinių ypatybių, todėl žmogus, kuris renkasi profesiją, turi pasižymėti tam tikromis individualiomis ypatybėmis (bruožais, interesais, sugebėjimais, polinkiais). Jos gali daugiau ar mažiau atitikti tam tikros profesinės veiklos reikalavimus (Adamonienė, 2001). Profesijos pasirinkimo problemas nagrinėja psichologinių žinių sritis - profesijų (*angl. occupational*) arba profesinio apsisprendimo (*angl. vocational*) psichologija. Jos objektas - individo subjektyvios vidinės psichinės realybės dalis, reguliuojanti jo sprendimus ir sąveikas su dirbančių profesionalų pasauliu. Ji tiria prieinamas stebėjimui šios realybės apraiškas - profesinę elgseną ir profesinio pašaukimo vystymąsi. Profesinė elgsena apima visas individo aktyvumo rūšis, susijusias su profesijos pasirinkimu, jos įgijimu ir profesinio vaidmens išmokimu bei darbine adaptacija (Osipow, Fitzgerald, 1995).

Profesija ir karjera yra du skirtingi dalykai, tačiau jie abu reikalauja planavimo ir įdirbio. *Profesija* – atitinkamomis žiniomis, gebėjimais pagrįstos žmonių veiklos kombinacijos, teikiančios jiems materialinio apsirūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į visuomeninio gyvenimo struktūras prielaidas (Laužackas, 2005). *Karjera* – tai individo tobulėjimas pasirinktoje veikloje, kurios rezultatas yra pasisekimas gyvenime ir teigiamas aplinkinių ir visuomenės įvertinimas. O *profesinės karjeros* samprata traktuojama kaip racionalaus profesijos pasirinkimo ir karjeros planavimo rezultatas (Pukelis, 2002). Plačiau karjeros reiškinys tyrinėjamas V. Stanišauskienės (2004), R. Kučinskienės (2003) monografijose. Šių autorių darbuose yra vartojama platesnė karjeros sąvoka:

- Karjera – tai kokybiškai atliekamų, socialiai reikšmingų profesinių ir kitų vaidmenų kaita žmogaus gyvenime (Kučinskienė, 2003, p. 16).
- Karjera – tai žmogaus vaidmenų ir darbinių veiklų seka per visą jo gyvenimą (Stanišauskienė, 2004, p. 31).

Profesinės karjeros ugdymas ypač reikšmingas, nes tik tie žmonės, kurie turi paklausią profesiją gali tikėtis gauti gerai apmokamą ir nuolatinį darbą. Vykstant mokslo, technikos ir technologijų pokyčiams, jaunam žmogui svarbu suvokti, kad būtina plėsti profesines žinias ir įgūdžius, būti lanksčiam.

Profesinės karjeros planavimas ir siekimas yra socialinis reiškinys, tampantis nuolatine šiuolaikinio žmogaus gyvenimo būseną. Šiandieninėje erdvėje kalbama apie profesinės karjeros planavimą kaip nenutrūkstamą ir neišvengiamą procesą, su kuriuo susiduria kiekvienas žmogus, siekiantis sėkmingai įsilieti į nuolat kintantį darbo rinkos pasaulį ir jame įsitvirtinti. Profesinio

apsisprendimo tyrinėtojai S. H. Osipow, L. F. Fitzgerald (1995) teigia, jog prasmingas ir optimalus pasirinkimas yra įmanomas tuomet, kai egzistuoja tam tikros būtinos vidinės ir išorinės sąlygos:

1. Daug pasirinkimo alternatyvų;
2. Pasirinkimo motyvacija;
3. Pasirinkimo laisvė.

Atsižvelgiant į šias sąlygas, kaupiama informacija apie profesijas turi savo tikslą arba funkciją moksleiviui, norinčiam pasirinkti profesiją. Ji gali sumažinti pasirinktų ir dar vis svarstomų profesijų skaičių, pakeisti stereotipinį, klaidingą profesijos vaizdą, remiantis ja, jaunuolis gali susikurti naują profesinę alternatyvą arba motyvuoti siekti pasirinktą profesinį kelią.

Kiti mokslininkai (Cramer ir Herr, 1997) pateikia kitokio pobūdžio profesinio pasirinkimo aspektus. Jie mano, kad:

1. Kiekvienam individui prieinamas profesijos pasirinkimas (neigiamas kraštutinis socialinis determinizmas, pagal kurį individai neturi galimybių laisvai rinktis pageidaujamos profesijos);

2. Profesijos pasirinkimas yra kognityvinis procesas, kuriame sprendimai priimami racionaliai;

3. Profesijos pasirinkimas yra vienkartinis baigtinis aktas;

4. Kiekvienam individui egzistuoja vienintelis teisingas profesijos pasirinkimas, visiškai atmetama arba laikoma minimalia tikimybe, kad tas pats individas gali atitikti kelių profesijų reikalavimus;

5. Pozicija “vienas asmuo – viena profesija” – tai teiginys, nusakantis požiūrį, kad atitinkamą darbą dirba tam tikro tipo asmenys.

Manoma, kad profesinės karjeros sėkmė labai priklauso nuo to, kaip individui sekasi derinti informaciją apie save su reikalavimais, kuriuos kelia kiekviena atskira profesija. Moksleiviams būtina ugdyti nestereotipinį požiūrį į profesijas, sudaryti sąlygas nagrinėti ir lyginti sukaupią asmeninę informaciją su profesijų pasaulio informacija. Tam jie supažindinami su informacija apie profesijų ir darbinių veiklų įvairovę.

Tinkamai pasirinkta profesija, mėgstamas darbas, karjera – svarbūs dalykai kiekvieno žmogaus gyvenime. Rinktis tam tikrą veiklą, anot T. Tamošiūno (2000), skatina:

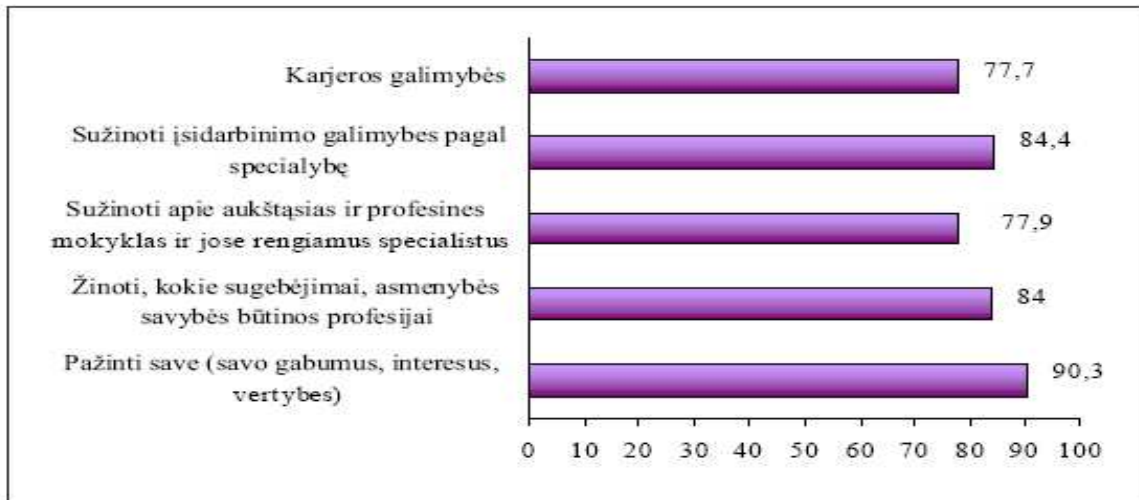
1. Prigimtis – gabumai, aktyvumas;
2. Socialinė aplinka – noras užimti joje tam tikrą padėtį;
3. Subjektyvūs gyvenimo tikslai – idealai, gyvenimo prasmės, savo misijos samprata.

Moksleiviui, kuris renkasi profesiją, neužtenka vien pažinti savo prigimtį, gebėjimus ir polinkius ar gyvenimo tikslus, būtina sukaupti kuo daugiau informacijos apie darbinės veiklos pasaulį, profesinio ugdymo institucijas. Neveltui profesijos pasirinkimas - viena iš dažniausiai profesinio apsisprendimo psichologijoje vartojamų sąvokų. Juk nėra paprasta apibūdinti, ką reiškia pasirinkimas psichologine prasme, nes reikšmingus gyvenimo dalykus pasirinkti nėra taip paprasta. Tai labai atsakingas sprendimas, reikalaujantis asmenybės aktyvumo, brandos ir atsakomybės. Teisingas apsisprendimas priklauso ne tik nuo savęs ir profesijos pažinimo lygio, bet ir nuo atskirų besirenkančiojo asmenybės savybių: pasitikėjimo savimi, sugestyvumo ar rigidiškumo.

R. Adamonienė ir kt. (2001) išskiria šią savęs pažinimo poreikio, siekiant priimti racionalų profesinį sprendimą, struktūrą:

1. Savo asmenybės kryptingumo (poreikių, interesų, polinkių, vertybių) pažinimo;
2. Savo galimybių (gabumų, sveikatos) pažinimo;
3. Savo asmenybės būdo (temperamento, charakterio) pažinimo.

A. Railienės (2007) atlikto tyrimo *Mokinių požiūris į profesinio informavimo organizavimą bendrojo lavinimo mokykloje* rezultatai parodė, kad svarbiausia renkantis būsimą profesiją yra pažinti save, savo gabumus, interesus ir vertybes (žr. 2).

2 pav. **Mokinių požiūris į tai, kas svarbiausia renkantis profesiją (procentiniai dažniai)**

Šaltinis: A. Railienė (2007). Mokinių požiūris į profesinio informavimo organizavimą bendrojo lavinimo mokykloje

Savęs pažinimas padeda individui lengviau priimti sprendimą dėl profesijos pasirinkimo, kuris yra vienas reikšmingiausių gyvenimo struktūros komponentų, atimantis didžiausią laiko ir energijos kiekį, turintis didelę įtaką kitiems gyvenimo aspektams.

Renkantis profesiją, R. Adamonienės ir kt. (2001) teigimu, aktyviai sąveikauja ir persipina du pagrindiniai aspektai:

1. Asmenybė;
2. Išorinis pasaulis.

Asmenybės vidinis pasaulis - norų, polinkių, aspiracijų, emocinių konfliktų ir jų sprendimų būdų sudėtingas derinys. Jam priklauso vaizduotės ir atminties vaizdiniai, moralinės vertybės ir idealai, talentai ir sugebėjimai, charakterio bruožai, emocijų, mąstymo ir veiklos būdai.

Išorinis pasaulis arba visuomenė suteikia kiekvienam savo nariui apibrėžtą kiekį materialinių resursų, profesijų ir galimybių socialiniam aktyvumui bei saviraiškai. Asmenybė gali rinktis iš jo aplinkoje glūdinčių galimybių ir apribojimų tai, kas labiausiai atitinka jos esmines ypatybes, ir kurti savo vidinį pasaulį.

Tačiau svarbu pažymėti, jog asmenybė ir ją supantis pasaulis nėra du atskiri vienas nuo kito nepriklausantys dalykai. V. E. Franklio (1997) nuomone, žmogus pasižymi sugebėjimu laikytis aktyvios pozicijos bet kokių išorinių ar vidinių sąlygų atžvilgiu ir likti ištikimas savo apsisprendimui. Pasak R. Adamonienės ir kt. (2001), optimaliu profesiniu apsisprendimu reikėtų vadinti tokį apsisprendimą, kai asmenybei pavyksta sujungti į prasmingą visumą apibendrintą supratimą apie darbo pasaulį ir patį save, kaip asmenybę, suderinti savo norus bei polinkius su socialinės aplinkos reikalavimais.

Didelę reikšmę, siekiant padėti jauniems žmonėms prisitaikyti prie išsiplėtusios darbo rinkos bei švietimo erdvės, turi profesinis informavimas bei konsultavimas. *Profesinis informavimas* yra tikslingas konsultuojamųjų supažindinimas su profesijomis, jų keliamais psichologiniais, mediciniais, socialiniais, ekonominiais ir kitais reikalavimais asmenybei bei kvalifikacijai. Remiantis mokslinėje literatūroje pateiktų (Jovaiša, 1999, Kučinskienė, 2003, Laužackas, 2005) profesinio informavimo sąvokų analize, pagrindinį profesinio informavimo tikslą galima būtų apibrėžti kaip tikslinių grupių poreikius atitinkančios informacijos rinkimą, tvarkymą bei teikimą, taip sudarant sąlygas priimti adekvačius ir racionalius profesijos rinkimosi ir karjeros planavimo sprendimus, atitinkančius tiek individo asmenybės poreikius, tiek darbo rinkos situaciją (Raišienė, 2007). Vadinasi, profesinio informavimo tikslas, V. Stanišauskienės (2000) teigimu, – padėti jaunuoliui susidaryti tikslų ir aiškų vaizdą apie būsimą profesiją, priimti racionalius profesijos rinkimosi ir karjeros planavimo sprendimus, derinti saviraiškos bei individualius asmenybės

tobulėjimo poreikius su darbo rinkos reikalavimais. Labai svarbu suvokti, jog profesinis informavimas pirmiausia yra paremtas objektyvios informacijos teikimu, todėl būtina turėti žinių ne tik apie giminiškas profesijas, bet ir apie jų įgijimo kelius, kvalifikacijos tobulinimo galimybes.

1.3.1. Jauno žmogaus profesinė raida

Visuomenė, kaip ir pats žmogus, yra suinteresuota sėkminga kiekvieno savo nario raida bei adaptacija, todėl siekia nustatyti savotiškus adekvačius socialinės adaptacijos standartus, į kuriuos turėtų lygiuotis žmonės tam tikrais savo gyvenimo periodais. Asmenybės raida yra tiesiogiai susijusi su profesiniu asmenybės apsisprendimu, nuo kurio priklauso asmens esamo ir būsimo gyvenimo kokybė (Filho, 2000). Profesinis apsisprendimas - neatskiriama bendro asmenybės vystymosi dalis, o konkrečios profesijos pasirinkimas yra tik vienas iš profesionalo raidos etapų.

D.T. Super (1991), D.E. Super ir kt. (1996) pasiūlė suskirstyti asmenybės profesinės veiklos kelią į keletą etapų arba stadijų, kurios pasižymi tam tikra joms būdinga asmenybės profesine elgsena:

1. **Augimo stadija** (nuo gimimo iki 14 m.). Šiuo laikotarpiu pradeda formuotis vaiko savivaizdis (Aš koncepcija), šeimoje ir mokykloje identifikuojantis su reikšmingais suaugusiais (tėvais, pedagogais ir pan.). Sukaupta bendravimo patirtis leidžia vaikui vis labiau įsisąmoninti savo asmenybės ypatumus:

- fantazijos substadija (4-10 m.) – dominuoja vaikiški poreikiai, o profesiniai vaidmenys atliekami vaizduotėje, žaidžiant vaidmeninius žaidimus;
- interesų substadija (11-12m.) – didėjant socialiniam aktyvumui, pradeda formuotis profesiniai prioritetai ir kryptingumas;
- sugebėjimų substadija (13-14 m.) – paauglys įvairiuose užsiėmimuose išbando individualius sugebėjimus ir ima geriau suprasti profesinius reikalavimus bei profesinio lavinimo svarbą.

2. **Tyrinėjimų stadija** (15-24 m.). Jaunuolis, eksperimentuodamas su socialiniais bei profesiniais vaidmenimis, klausia savęs: koks esu, kas man patinka, kas man sekasi? Taip jis orientuojasi į galimybę pritaikyti gautus atsakymus renkantis būsimą profesiją. Savivaizdyje dažniausiai išsaugomi ir įtvirtinami tie aspektai, kurie teikia jaunuoliui didžiausią pasitenkinimą, o nemaloni ir negatyvi patirtis atmetama. Šiai stadijai būdingi raidos uždaviniai:

- kristalizacijos substadija (15-18 m.) – suaktyvėjusių kognityvinių procesų dėka jaunuolis suformuluoja bendrą preliminarų profesinį tikslą ir kryptį, t.y. įvertina savo interesus, polinkius bei kitus profesiniu požiūriu reikšmingus asmenybės resursus;

- specifikacijos substadija (18-21 m.) – jaunuolis susiduria su aplinkos spaudimu pereiti nuo bandymų apibrėžti bendrus profesinius polinkius į konkrečios profesinės veiklos (darbo, specialybės) pasirinkimą;

- įgyvendinimo substadija (21-24 m.) – suformulavęs profesinės raidos tikslą ir pasirinkęs jo įgyvendinimo būdą, jaunuolis turi įgyti profesinį išsilavinimą ir pradėti dirbti savo pasirinktoje srityje.

3. **Įsitvirtinimo stadija** (nuo 25 iki 44 m.). Kaupdamas realaus darbo patirtį, individas siekia susikurti atrastoje profesinės veiklos srityje stiprią asmenybės poziciją:

- stabilizacijos substadija (24-35 m.) – individas patvirtina savo profesinio pasirinkimo adekvatumą, įgydamas konkretaus darbo patirtį ir panaudodamas visus turimus sugebėjimus bei išsilavinimą;

- konsolidacijos substadija (35-44 m.) – užsitikrinęs turimos pozicijos stabilumą individas pradeda kopti karjeros laiptais, siekdamas aukštesnės padėties profesijoje ar organizacijoje, pavyzdžiui, gaudamas tarnybinį paaukštinimą arba įgydamas aukštesnį profesinį statusą.

4. **Išlaikymo stadijai** (45-64 m.) būdingas siekis išsaugoti ar net pagerinti anksčiau įgytą profesinę poziciją, tačiau asmenybės profesinė karjera vystosi neišeidama už surastos profesinės veiklos srities rėmų.

5. **Silpnėjimo stadija** (nuo 65 m.). Susilpnėjus fizinėms ir psichinėms galioms, sumažėja žmogaus profesinis aktyvumas, žmogus planuoja išeiti į pensiją ir pradeda rengtis naujiems gyvenimo vaidmenims.

Tokia profesinio apsisprendimo raidos samprata remiasi prielaida, kad paauglys, tyrinėdamas save ir aplinką, aktyviai ieško tinkamiausios profesijos. Jaunuolis, įgydamas profesinį išsilavinimą transformuoja savo pašaukimą į konkrečią darbinę veiklą. Taip pat įtvirtinami ir mokėjimo bendrauti su bendraamžiais gebėjimai, formuojami subrendimo jausmai ir ateities vizija. Profesinio apsisprendimo raidos etapuose svarus vaidmuo tenka mokytojui, kurio pagrindinė užduotis yra padėti jaunuoliui pačiam suprasti savo paties poreikius, lūkesčius, profesinius interesus.

Pasak R. Adamonienės ir kt. (2001), R. Havighurst pasiūlė traktuoti žmogaus raidą kaip procesą, kurio metu jis nuosekliai supranta ir mokosi spręsti visuomenės jam keliamus raidos uždavinius, būtinus sėkmingai socialinei adaptacijai ir funkcionavimui šiuolaikiniame pasaulyje.

Laiku ir efektyviai tam tikrame raidos etape išspręsti raidos uždaviniai užtikrina sėkmingą asmenybės adaptaciją visuomenėje, suteikia galimybę patirti pasitenkinimą ir aplinkos pritarimą. Taigi, kiekvienam amžiaus tarpsniui formuluojami saviti raidos uždaviniai, nes visuomenėje yra nusistovėję amžiaus vaidmens laukimai, t.y. tam tikro amžiaus žmogaus elgesiui keliami specifiniai socialinės aplinkos reikalavimai. Kadangi profesinio apsisprendimo raida yra traktuojama kaip svarbus bendro asmenybės vystymosi aspektas, suformuluoti ir profesinės raidos uždaviniai, kurių sprendimas lemia efektyvų asmenybės įsitraukimą į darbo pasaulį bei sėkmingą profesinę adaptaciją. 1 lentelėje pateikti svarbiausi bendros asmenybės raidos uždaviniai, taip pat ir uždaviniai, skirti profesinio apsisprendimo vystymuisi skatinti. Jie sugrupuoti į tris pagrindines profesinės raidos sritis.

1 lentelė

Pagrindiniai asmenybės bendros ir profesinio apsisprendimo raidos uždaviniai

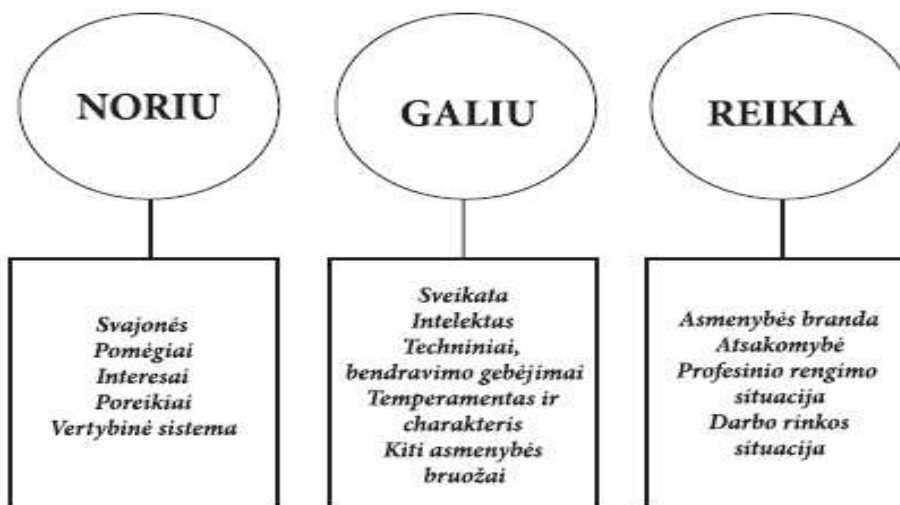
(Adamonienė ir kt., 2001)

Amžiaus tarpsnis	Bendri raidos uždaviniai	Profesinio apsisprendimo raidos uždaviniai		
		1. Savęs pažinimas	2. Profesinio lavinimosi galimybių tyrimas	3. Profesinės karjeros planavimas
<i>Vidurinioji vaikystė (6-12 m.)</i>	1. Išmokti fizinių įgūdžių, būtinų paprastiems žaidimams. 2. Susidaryti palankią nuostatą apie save kaip augančią būtybę. 3. Išmokti sutarti ir sąveikauti su bendraamžiais. 4. Išmokti tinkamo vyro ar moters socialinio vaidmens. 5. Išsiugdyti bazinius skaitymo, rašymo ir skaičiavimo įgūdžius. 6. Išsiugdyti bendrą supratimą apie dalykus, būtinus kasdieniame gyvenime. 7. Išsiugdyti moralės ir sąžinės pagrindus. 8. Tapti nepriklausomam ir savarankiškam. 9. Išsiugdyti požiūrį į socialines grupes ir institucijas.	a) žinoti savivaizdžio svarbą ir būtinumą; b) įgyti sąveikos su kitais žmonėmis įgūdžių; c) suvokti asmenybės augimo, vystymosi ir pokyčių svarbą; d) suformuoti stabilų, aiškų ir pozityvų savivaizdį; e) suprasti, jog profesija, darbas yra svarbus gyvenimo vaidmuo ir gali būti pasitenkinimo šaltinis	a) suprasti gerų mokymosi rezultatų, pažangumo reikšmę; b) suprasti sąryšį tarp darbo ir mokymosi; c) įgyti profesinės informacijos supratimo ir panaudojimo įgūdžių; d) suprasti asmeninės atsakomybės ir gerų darbinių įpročių svarbą; e) suprasti, kaip darbas siejasi su visuomenės funkcijomis ir poreikiais; f) pradėti suprasti, jog egzistuoja skirtingi sugebėjimai ir interesai, kurie gali sietis su įvairiomis profesijomis bei skirtingais darbo tikslais.	a) pradėti suprasti, kaip priimami sprendimai; b) suprasti visų socialinių vaidmenų sąryšį; c) suprasti profesijų įvairovę bei vyro ir moters vaidmenų pokyčius; d) išsąmoninti karjeros planavimo proceso būtinumą; e) išsiugdyti gyvenimo planavimo įgūdžius ir savikontrolės jausmą; f) suformuoti laiko perspektyvos jausmą, t. y. suvokti, jog dabarties įvykiai, poelgiai ir sprendimai turi įtakos ateities įvykiams.
	10. Sukurti naujus ir brandesnius santykius su abiejų lyčių bendraamžiais. 11. Akceptuoti savo lytį ir pradėti elgtis kaip priimta vyrui ar moteriai.	a) žinoti pozityvaus savivaizdžio svarbą, toliau jį tikslinti ir įtvirtinti; b) pradėti atskleisti, formuoti sugebėjimus ir interesus;	a) kaupti informaciją apie įvairių profesijų pobūdį, turinį, reikšmę; b) studijuoti plačiau kai kurias profesijas; c) įgyti profesinės informacijos suradimo,	a) mokytiis problemų sprendimų įgūdžių ir strategiją; b) žinoti sąryšį tarp žmogaus atliekamą socialinį vaidmenį; c) pažinti įvairias

<p><i>Paauglystė ir ankstyvoji jaunystė (12-18 m.)</i></p>	<p>12. Apsiprasti su savo kūno išvaizda ir mokėti efektyviai naudotis jo fizinėmis galimybėmis. 13. Tapti emociškai nepriklausomam nuo tėvų ir kitų suaugusių. 14. Pasirengti santuokai ir šeimos gyvenimu. 15. Pasirengti profesinei karjerai. 16. Suformuoti vertybių sistemą ir ją atitinkančią pasaulėžiūrą. 17. Išmokti prisiimti atsakomybę už elgesio pasekmes.</p>	<p>c) aiškiai apibrėžti, nustatyti savo sugebėjimus bei interesus, suformuoti pradines vertybines orientacijas, susijusias su darbu; d) toliau tobulinti ir tikslinti savęs pažinimą</p>	<p>supratimo ir panaudojimo įgūdžių; d) žinoti, kokie įgūdžiai yra būtini, norint surasti ir laimėti darbo vietą; e) išskirti vieną ar keletą profesijų, vertybių toliau patyrinėti; f) rinkti visą informaciją apie tas profesijas, iš kurių ketinama rinktis.</p>	<p>profesijas ir suprasti vyro bei moters vaidmenį pokyčius d) karjeros planavimo proceso supratimas, pradėti suprasti, į kokius veiksmus būtina atkreipti dėmesį renkantis profesiją; e) sudaryti mokymosi planą, kuris galėtų padėti renkantis profesiją; f) pradėti suvokti būsimą profesiją platesniame kontekste, sieti ją su kitomis asmenybės veiklos rūšimis, numatyti, kaip pasirinkimas paveiks kitas gyvenimo sritis.</p>
--	--	--	---	--

R. Adamonienės ir kt. (2001) teigimu, būtina pastebėti, jog šioje lentelėje pateikti uždaviniai ir nurodytas pageidautinas jų sprendimo laikotarpis yra daugiau orientuoti į jaunimą, ketinantį siekti aukštojo mokslo. Tinkamu asmenybės raidos momentu sėkmingai išsprendus tam tikrus uždavinius, jauno žmogaus sąmonėje ir savimonėje turėtų susiformuoti nauji dariniai, vadinami *profesinio apsisprendimo subrendimu*.

Profesinio pasirinkimo brandą demonstruoja ir moksleivio gebėjimas suderinti tam tikrus dalykus, nuo kurių priklauso apsisprendimo kokybė. Tai būtų (žr. 3 pav.):

3 pav. Profesinio apsisprendimo modelis (Profesinės karjeros vadovas, 1998)

3 paveiksle matyti, kad kiekvienas individas turi teisę rinktis tai, ko nori arba tai, kas būtina, t.y. moksleivis kaip asmenybė turi demonstruoti savo brandumą suteikdamas vienai iš šių dominančių prioritetinę vietą. Iš tiesų kiekvienas individas formuluoja savo profesinio apsisprendimo uždavinius.

Žymiausias asmenybės ir profesinės aplinkos atitikimo teorijos kūrėjas J. Holland (1973) mano, jog individus traukia profesijos, atitinkančios tam tikras jų ypatybes. Savo ir profesijos vaizdinių lyginimas ir šio lyginimo rezultato priėmimas ar atmetimas yra pagrindinė profesijos pasirinkimo dominantė. Asmenybei svarbu suprasti, kokiam asmenybės tipui ji priklauso (t.y. kokios jos savybės dominuoja), ir, tuo remiantis, rinktis atitinkamą profesiją ir darbo aplinką (Kučinskienė, 2003). Pasak J. Holland (1973), individai, turintys aiškia savo tikslų, interesų, gabumų sampratą, gali geriau pasirinkti juos atitinkančią profesiją ir karjerą. Autorius išskiria atskiriems asmenybės tipams būdingas profesinės veiklos savybes (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

J. Holland išskirti asmenybės tipai bei jiems būdingos profesinės veiklos savybės

(parengta pagal „Karjeros projektavimo vadovas“, 2005, p. 97)

NR.	TIPAS	VERTYBĖS	BŪDAS	DARBO STILIUS
1	REALISTINIS	Dažniausiai yra konservatyvių pažiūrų, pasižymi sveika nuovoka, mėgsta asmeninę laisvę, gamtą, yra taupus, sąžiningas.	Atlieka darbą daug nekalbėdamas, atlieka iš karto gerai, eidamas prie To, kas svarbiausia.	Bendraudamas kalba apie esmę, nemėgsta ilgų derybų, nori žinoti, ką reikia atlikti, ir dirba savarankiškai.
2	KONVENCIONALUS	Konservatyvus, bet Vertina prabangą, ištvėringas, sąžiningas, taupus, vertina tikslus, nuoseklius įsakymus.	Numato detalų veiklos planą ir jo laikosi. Dėmesingas detalėms, mėgsta jas sisteminti.	Gerai jaučiasi kolektyve, didžiuojasi galėdamas gerai ir ramiai atlikti darbą. Sunku dirbti, kai tikslų ir atlikimo būdų neįmanoma aiškiai apibrėžti.
3	VERSLUS	Pasisekimas, statusas, Atsakomybė, lojalumas, rizika. Inicijuoja veiklas, kurias vykdo kiti.	Inicijuoja veiklas, kurias vykdo kiti. Sutelkia dėmesį į tikslo siekimą, nekreipdamas dėmesio į smulkmenas.	Vadovauja komandai siekdamas tikslo. Gerai jaučiasi, kai gali suteikti valdžios įgaliojimus kitiems ir įtikinti kitus vykdyti planą. Kartais gali būti neįjautrus kitų Nuopelnams
4	INTELEKTUALUS	Kruopštumas, išradingumas, tikslo siekimas, nepriklausomybė.	Analizuoja problemą, Įvertina galimybes ir duomenis, sudaro veikimo planą, analizuoja rezultatus.	Jam labiau patinka dirbti vienam. Kartais gali labiau susitelkti ties detalėmis ir nematyti visumos.
5	MENINIS	Grožis, saviraiška, vaizduotė, kūrybiškumas, pažiūrų	Mėgsta kūrybiškai spręsti problemas ir planuoti. Sprendimai	Jam labiau patinka dirbti vienam. Kartais gali labiau susitelkti ties detalėmis ir

		liberalumas.	dažniausiai pagrįsti intuicija ir vaizduote.	nematyti visumos.
6	SOCIALINIS	Paslaugumas kitiems, teisingumas, supratimas, empatija, nuoširdumas.	Veikdamas atsižvelgia į aplinkinių žmonių nuomones, stengiasi rasti visus tenkinantį sprendimą.	Mėgsta dirbti grupėje, asmeniškai aukojasi, kad įvykdytų grupės uždavinius. Siekdamas sutarimo, kartais nepaiso darbo efektyvumo.

Šioje lentelėje apibūdinti asmenybės tipai dažniausiai yra tarpusavyje susiję, t.y. vienas asmuo gali turėti tiek vieno, tiek kito tipo bruožų. Asmenybės sugebėjimai ir interesai nėra stabilūs, jie gali toliau vystytis ir keistis veikiami nuolat kintančios socialinės aplinkos reikalavimų bei profesinio ugdymo veiksmų. Pati profesinė veikla, į kurią laipsniškai įsitraukia suaugęs žmogus, gali pakeisti jo požiūrį į savo sugebėjimus bei vertybes (Adamonienė ir kt., 2001).

Apibendrinant, galima teigti, kad tik pagal individualius polinkius ir gabumus pasirinkta veikla stimuliuoja asmenybės tobulėjimą, leidžia jai atskleisti įvairius kūrybinius sugebėjimus, patirti profesinę sėkmę ir pasitenkinimą. Žmogaus profesinę sėkmę, pasitenkinimą pasirinkta veiklos rūšimi ir jos atlikimo kokybę nulemia tai, ar asmens individualios ypatybės atitinka profesijos reikalavimus. Todėl kiekvienas jaunuolis turėtų gerai pažinti ir įvertinti savo individualybę, kad galėtų rasti tinkamiausią gyvenimo būdą ir veiklos rūšį, leidžiančią jam efektyviai panaudoti turimus gebėjimus, nes kai tik pavyksta suderinti asmenybės gabumus ir interesus su darbo pasaulio teikiamomis galimybėmis ir reikalavimais, profesijos pasirinkimo problemą galima laikyti sėkmingai išspręsta.

1.3.2. Mokytojo įtaka moksleivio profesiniam pasirinkimui

Šiandieninis pasaulis reikalauja lankstumo ir prisitaikymo. Deja, dauguma baigusiuju mokyklą mokinių, nėra įgiję pagrindinių įgūdžių, reikalingų adaptuojantis kintančioje visuomenėje, nepajėgia išvelgti sąryšio tarp to, ko mokosi mokykloje, ir savo ateities. Savo gyvenimo ir karjeros kelyje galima sėkmingai prisitaikyti, jeigu sugebama valdyti besikeičiančią situaciją, suvokiama, ką mėgstama dirbti, įgyjama kompetencijos, reikalingos atlikti darbus, bei pasitikima savimi. Pasirengimas (rengimasis) karjerai yra procesas, sudarantis sąlygas informacijos apie save kaupimui, jos panaudojimui ir susipažinimui su darbinės veiklos pasauliu bei savo santykio su tuo pasauliu nustatymui. Šis procesas paprastai prasideda anksti, kai mažo vaikučio klausama: „Kuo norėsi būti užaugęs?“ Šitoks klausimas vaikui pasako du dalykus: jis kuo nors taps ateityje ir jam reikės rinktis. Mokykla, bendruomenė, šalies įvykiai veikia vaiko pasirinkimą ir kitus jo sprendimus.

Iš tiesų pasirengimas profesinei karjerai vyksta mokantis bendrojo lavinimo mokykloje, todėl jai tenka ypatingas vaidmuo – ne tik padėti suderinti siekius ir galimybes, bet ir pritaikyti juos prie dinamiškos visuomenės socialinių ir ekonominių poreikių (Valackienė, Dėmenienė, 2007). Mokykla kaip institucija dažnai turi priimti atskirus iššūkius bei spręsti visuomenei aktualias problemas. Vienas iš tokių iššūkių yra moksleivių ugdymas gyvenimui. Tai – daugiaplanė, pakankamai plati ir įvairialypė, dažnai komplikuota mokyklos bendruomenės veiklos dalis. Institucinis mokyklos vaidmuo šioje veikloje yra dvejopas. Pirmiausiai, mokykla, kaip institucinis veiksnys (mokyklos bendruomenės ir ją supančios aplinkos partnerystės stoka, mokymo ir ugdymo procesų spragos ir kt.), gali neigiamai veikti moksleivio pasirinkimų ir sprendimų priėmimo procesą. Kita vertus, mokykla, kaip institucinio pobūdžio pagalba, yra svarbiausias veikėjas, ugdantis moksleivius tolimesniam gyvenimui. Pasirengimas profesinei karjerai vyksta mokymosi bendrojo lavinimo mokykloje laikotarpiu, todėl mokyklai ir tenka ypatingas vaidmuo. Profesinis konsultavimas ypač svarbus mokykliniame amžiuje, nes būtent pagrindinių, vidurinių mokyklų bei gimnazijų moksleiviai turi pasirinkti mokymosi profilį, pakraipą, sieti pasirinkimą su būsima profesija. Tačiau šiandien absoliučioje daugumoje bendrojo lavinimo mokyklų profesinis orientavimas nevyksta. Tuo tarpu formuojantis dinamiškai darbo rinkai, didėjant nedarbiui ir skurdui, pagalba ir patarimai profesijos pasirinkimo klausimais moksleiviams kaip niekad reikalingi. Vienas svarbiausių visuomenės socialinių institutų ne tik rengiant jaunimą savarankiškam gyvenimui, bet ir užtikrinant visuomenės vystymosi perspektyvą, yra mokykla.

L. Jovaiša (1981) teigia, jog bendrojo lavinimo mokyklos profesinio orientavimo uždaviniai yra plėtoti moksleivių profesinę patirtį, ugdyti profesinį kryptingumą, formuoti tinkamus profesijos rinkimosi motyvus ir padėti išsivirtinti pasirinktoje praktinės veiklos srityje. Mokykla perduoda naujajai kartai žmonijos sukauptą kultūrinį palikimą – žinias, normas ir vertybes, teikia profesinį parengimą, formuoja asmenybę (Matulionis, Mikšys, 1992). Žinios, mokėjimai ir įgūdžiai visada veikia, dažnai ir lemia profesijos pasirinkimą. Pastebėta, kad mokiniai tų mokyklų, kur gerai tvarkomas profesinis orientavimas, greičiau profesiskai subręsta, tinkamiau apsisprendžia, ką veikti, baigus vidurinę mokyklą.

2006 m. Lietuvos Respublikos Švietimo ministerijos atliktoje mokinių profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo mokyklose tyrimo ataskaitoje taip pat pabrėžiama, kad mokiniams trūksta įvairios informacijos profesinio orientavimo klausimais: profesijos pasirinkimo kelius, tinkamumą pasirinktai profesijai, tolesnio mokymosi ir studijų galimybes, stojimo į profesinio mokymo institucijas tvarką ir reikalavimus, specialybes, profesijos keliamus reikalavimus, situaciją darbo rinkoje ir jos poreikius. Ypač tokios informacijos pasigenda jaunesnieji

paaugliai. Be to, tyrimais nustatyta, kad mokiniai, besimokantys gimnazijoje ir vidurinėje mokykloje daugiau nei besimokantys pagrindinėje mokykloje akcentuoja informacijos trūkumą apie tinkamumą pasirinktai profesijai (Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas mokyklose. Tyrimo ataskaita).

Tautinės mokyklos koncepcijoje (1998) bendrojo lavinimo mokyklai keliamas toks pagrindinis uždavinys: atsigręžti į žmogų kaip į absoliučią vertybę. Tam būtina puoselėti fizinę ir psichinę mokinio prigimtį, sudaryti sąlygas atsiskleisti jo individualybei, pažadinti saviuoklos ir savikūros siekimą, padėti tvirtus dorovės pamatus, ugdyti pilietiškumą ir atsakomybės jausmą. Persitvarkančiai mokyklai diegiami švietimo tautiškumo, humanizmo ir demokratijos principai. Profesiniu rengimu siekiama išugdyti tokią asmenybę, kuri pati galėtų organizuoti savo profesinę veiklą ir asmeninį gyvenimą, būtų pasiruošusi kartu su kitais spręsti visuomenės problemas (Beresnevičienė, 1990).

Dabartinės demokratinės visuomenės ir laisvosios rinkos kūrimo Lietuvoje sąlygomis, R. Petrauskaitės (1996) teigimu, aktualu siekti optimizuoti jaunimo profesijos pasirinkimą, ypatingą dėmesį skiriant kvalifikuotoms pačios asmenybės pastangoms šioje srityje, nes dabar, kai susidaro galimybė laisvai pasirinkti profesiją, individualios kompetencijos ir asmeninės atsakomybės reikšmė labai padidėja.

E. L. Herr, S. H. Cramer (1984) pataria mokytojams ir profesinio orientavimo specialistams rūpintis vaikų savęs pažinimu, savo asmenybės savybių kitimų supratimu, mokykloje įgyjamo patyrimo susiejimu su ateities planais jau pradžios mokykloje. Jaunuolis turi labai gerai „pasverti“ visus „už“ ir „prieš“ rinkdamasis tolesnį kelią. Suaugusieji galėtų jam padėti persiorientuoti, jei mato, kad jaunuolis vadovaujasi visiškai nereikšmingais motyvais, arba ketina priimti neteisingą sprendimą. Todėl labai svarbu jau gerokai anksčiau išsiaiškinti moksleivių ketinimus bei motyvus rinkimosi atžvilgiu, kad liktų laiko juos perkalbėti nuo abejotino sprendimo.

K. Pukelio (2003) teigimu, ugdymas karjerai, mokykloje turi remtis šiais principais:

1. **Prieinamumo, socialinio teisingumo** principas – ugdymas karjerai paslaugos mokykloje turi būti prieinamos kiekvienam mokiniui(-ei) neatsižvelgiant į jo/jos mokymosi rezultatus, socialinę padėtį, amžių. Kiekvienas mokinys turi žinoti apie profesinio orientavimo paslaugas mokykloje (Kas jas teikia? Kur teikia? Kada teikia?);

2. **Individualizavimo** principas – ugdymas karjerai turi vykti atsižvelgiant į vaiko individualius psichinius ypatumus bei poreikius;

3. **Pagarbos** principas – pagarba mokinio asmenybei, ketinimams. Patarėjai negali kritikuoti mokinio(-ės) norų ar primesti savo nuomonę profesinio pasisprenimo klausimais;

4. **Integralumo** principas – atsižvelgiant į mokinių amžiaus ypatumus, profesinis orientavimas gali būti sėkmingai integruojamas į bendrojo ugdymo turinį, t.y. į dėstomuosius dalykus, neformaliojo ugdymo veiklą;

5. **Sistemingumo, nenutrūkstamumo** principas – siekiant užtikrinti profesinio orientavimo kokybę svarbu, kad šis procesas vyktų nuosekliai tam tikra tvarka. Tai negali būti vienkartinis aktas, kadangi kinta mokinių interesai, pomėgiai, patirtis.

Pažymima, kad norint gauti trokštamą darbą reikia turėti papildomų įgūdžių ir tinkamą išsilavinimą. Pagrindinis *profesinio ugdymo* uždavinys – sudaryti moksleiviams galimybę įgyti profesinį bei bendrąjį kultūrinį išsilavinimą, atitinkantį šiuolaikinį mokslo, technikos ir kultūros lygį bei pasirinktos profesinės veiklos sričiai keliamus reikalavimus. Nemažiau svarbu ugdyti nusiteikimą nuolatos tobulinti profesinę kvalifikaciją, rūpintis savo kultūrine branda, siekti prasmingos ir įvairiapusės asmenybės sklaidos. Karjeros sėkmė priklauso ne tik nuo profesinio išsilavinimo ir įgytų darbinių įgūdžių, bet ir nuo individo asmeninės kompetencijos, nuo asmenybės brandumo.

Karjeros, darbo rinkos informacijos integravimas į neformaliojo ugdymo veiklą padeda dalyko medžiagą priartinti prie kasdieninio gyvenimo ir taip pat diegti tyrinėjimo, mąstymo įgūdžių lavinimą ne tik mokymo, bet ir laisvalaikio procese. Ugdymas karjerai neturėtų būti tik viena dalis ar vienas kursas mokymo programose, bet integruotas į daugelį mokomųjų dalykų. Taip mokiniai išmoks suvokti karjerą kaip dinamišką reiškinį, kaip neišvengiamą savo būsimos ateities elementą.

Mokytojai gali naudoti daugelį metodų ir strategijų, kad padėtų mokiniams suvokti savęs pažinimo reikšmę siekiant karjeros. Vykdamas karjeros ugdymo integravimą į neformaliojo ugdymo programas, turi būti atsižvelgiama į mokinių amžiaus tarpsnio ypatumus, kurie atskleidžia tam amžiui reikšmingus karjeros kompetentingumo uždavinius.

Mokinių gebėjimų priimti karjeros sprendimus veikla apima keturias kryptis (informavimo, konsultavimo, lavinimo-mokymo, veiklos skatinimo) ir yra orientuota į moksleivio karjeros sprendimo procese pasireiškiančius specialiuosius gebėjimus ir sprendimo raidos etapus: savęs pažinimo plėtotę, moksleivio mokymosi galimybių supratimą, išorinio pasaulio plėtotę (Čiužas, Šiaučiukėnienė, Čiučiulkienė, Augustinienė, 2006). S. Jankevičius (2004) teigia, kad kartu su ikiprofesinio ugdymo kryptimis galėtų būti ir toks mokytojo požiūris į moksleivių ugdymą:

1. Moksleivių įsitikinimo, kad profesinio orientavimo žinios yra būtinos, formavimas;
2. Pagalba moksleiviams formuluojant visuomeniškai ir asmeniškai reikšmingus profesinės bei socialinės veiklos tikslus ir nusakant jų prasmę (motyvus);

3. Moksleivių pratinimas blaiviai ir savikritiškai vertinti savo profesines galimybes, tarp jų ir profesinį tinkamumą pasirenkant vieną ar kitą specialybę;
4. Vadovavimas mokiniams susipažįstant su šiuolaikiniu darbo ir profesijų pasauliu;
5. Klasės auklėtojo pedagoginės pastangos, ugdant mokyklinį jaunimą blaiviai ir kritiškai vertinti savo profesinių ketinimų įgyvendinimo tikimybę.

Šis moksleivio profesinį pasirinkimą skatinantis modelis turi būti integruotas ne tik į bendrojo ugdymo dalis, bet ir į neformaliojo ugdymo procesą.

Pirmoji sėkmingo vadovavimo neformaliajam ugdymui sąlyga yra rūpinimasis mokinių turiniais ir prasmingu laisvalaikiu, jų aktyviu dalyvavimu toje veikloje (Barkauskaitė, 2004). Anot S. Dzenuškaitės (1991), mokinių neformalusis ugdymas kelia mokytojui tokius uždavinius:

- nušviesti laisvalaikio svarbą mokinio gyvenimui;
- supažindinti mokinius su mokykloje veikiančiais būreliais, organizacijomis, judėjimais;
- supažindinti mokinius su miesto užmokyklinėmis įstaigomis, sporto, dailės, muzikos mokyklomis, chorais, šokių, dramos kolektyvais ir kt.;
- tirti mokinių pomėgius, polinkius, interesus;
- skatinti mokinius save pažinti ir patarti, kaip tai yra daroma;
- patarti, kokius būrelius, klubus ar pan. lankyti;
- nuolat domėtis, kaip auklėtiniai dalyvauja papildomojo ugdymo veikloje, ko išmoksta, kokios patirties įgyja;
- stiprinti mokinių pasitikėjimą savo jėgomis, norą įveikti kliūtis;
- mokyti objektyviai vertinti savo nepamokinės veiklos rezultatus;

Geriausiai padėti nepamokinėje veikloje išsiskleisti mokinio asmenybei gali tas pedagogas, kuris gerai apmąsto savo veiklos pobūdžio aspektus, kiekvienos užduoties ar įpareigojimo turinį ir perteikimo formą, kuris savo darbą, bendravimą su mokiniais nuodugniai analizuoja, ieškodamas esminių elementų, numatydamas artimą ir tolimąją veiklos perspektyvą ir jos poveikį mokinių asmenybei (Dapkienė, 2002). Tik mąstantis pedagogas gali tinkamai skatinti mokinių mąstymą, suprasdamas, kad mąstymas yra itin svarbi sąlyga įveikti dvasinio gyvenimo nuskurdimą, žmogaus ribotumą, suprastėjusią pažiūrą į žmogų, pilkos kasdienybės inertiškumą, dvasinę nelaisvę.

Taigi mokytojo (klasės vadovo, būrelio vadovo) vaidmuo organizuojant neformalųjį ugdymą yra labai svarbus. Jis turi būti pats entuziastingas, kūrybingas, iniciatyvus, pasitikintis savimi, humaniškas, reiklus, bet tuo pačiu ir teisingas, komunikabilus, gerai žinantis savo auklėtinių individualius psichologinius ypatumus.

2. NEFORMALIOJO UGDYMO IR MOKSLEIVIŲ PROFESINIO PASIRINKIMO SĄRYŠIŲ TYRIMO ANALIZĖ

2.1. Tyrimo metodika ir instrumentų apibūdinimas

Atsižvelgiant į išnagrinėtą šia tema mokslinę literatūrą, tyrime keliami idėja, kad neformalus moksleivių ugdymas turi tarpusavio sąryšį su jų profesiniu pasirinkimu. Neatmetama idėja, kad svarbų vaidmenį atlieka ir mokytojo įtaka moksleivio profesiniam pasirinkimui. Tyrimui atlikti buvo pasirinktas *apklausos raštu metodas*. Anketos, skirtos moksleiviams ir neformaliojo ugdymo mokytojams, sudarytos ir tyrimui pritaikytos pačios magistro darbo autorės, remiantis Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos atliktų tyrimų anketomis, kurių pagalba anksčiau buvo tirtos tokios problemos kaip *neformaliojo ugdymo sąnaudos ir prieinamumas* (Kvieskienė, 2006), *popamokinės veiklos veiksmingumas* (Ignatavičius, Matakaitė, Šutinienė, Tamošiūnas, 2003), *jaunimo dalyvavimas visuomeninių organizacijų ir savivaldos veikloje* (Bužinskas, Tamošiūnas, 2004), *mokinių socializacija* (VPU, 2001). Šių probleminių klausimų tyrimo rezultatai apibendrinti Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijų viešai skelbiamose ataskaitose.

Anketa mokinių apklausai pagal klausimų paskirtį yra suskirstyta į du blokus (žr. 1 priedą): 1 – moksleivių nuomonė apie papildomą ugdymą ir profesinį pasirinkimą bei dalyvavimą jame; 2 – klausimai demografiniams duomenims surinkti.

Anketa mokytojų apklausai pagal klausimų paskirtį yra suskirstyta į du blokus (žr. 2 priedą): 1 – mokytojų nuomonė apie papildomą ugdymą ir moksleivių profesinį pasirinkimą bei dalyvavimą jame; 2 – klausimai demografiniams duomenims surinkti.

Remiantis apibūdintomis ir tyrimui sukurtomis anketomis, šiame darbe buvo atliktas diagnostinis tyrimas, kurio **tikslas** – empiriškai ištirti Akmenės rajono pagrindinių, vidurinių mokyklų ir gimnazijų baigiamųjų klasių mokinių dalyvavimo papildomojo ugdymo veikloje ryšį su galimos profesijos pasirinkimu bei mokytojų nuomonę apie šios veiklos įtaką 10 ir 12 klasių mokinių profesiniam pasirinkimui.

Empirinio tyrimo **uždaviniai**:

1. Apžvelgti tiriamos imties ypatumus;
2. Išanalizuoti gautus duomenis ir jų pagrindu atlikti statistinius skaičiavimus, kurie atskleistų neformaliojo ugdymo vaidmenį moksleivių profesiniam pasirinkimui.
3. Remiantis gautais rezultatais parengti išvadas.

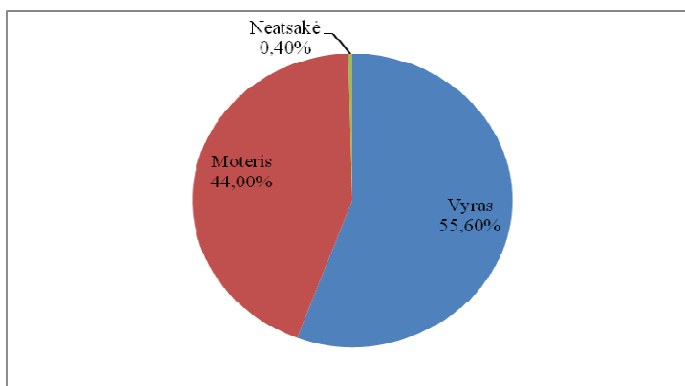
Tyrimo **mokslinį aktualumą** įtakoja faktas, kad moksleivių dalyvavimas neformaliojo ugdymo veikloje ir jų tolimesnio profesinio pasirinkimo sąryšis yra mažai tyrinėti.

2.2. Tyrimo imties charakteristika

Kiekviename empiriniame tyrime, tiriamųjų imtis, jos dydis bei sudarymo būdas yra svarbios tyrimo metodologinės charakteristikos (Kardelis, 1997). Tiek užsienio, tiek ir Lietuvos socialiniai metodologai bei taikomosios statistikos specialistai, vieningai tvirtina, kad patikimiausias būdas išvengti klaidų – dirbti su didelės apimties atsitiktinėmis imtimis (Kardelis, 1997). Remiantis tikimybinėmis charakteristikomis, galima pagrįsti gaunamų parametrų įverčių tikslumą.

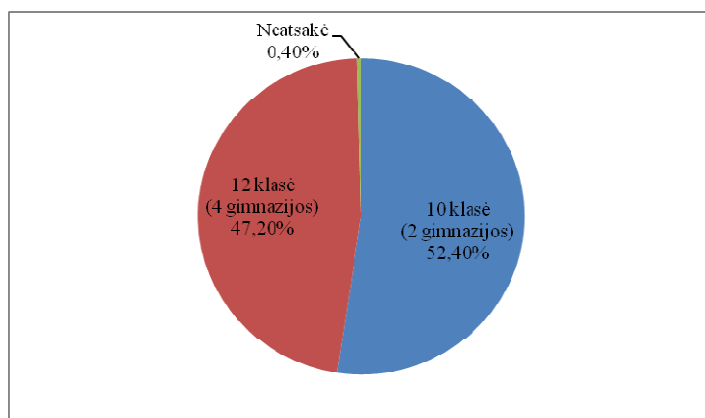
Moksleivių tyrimo imties charakteristika. Šiame tyrime dalyvavo 573 tiriamieji, iš jų 38 mokytojai ir 535 Akmenės rajono pagrindinių, vidurinių mokyklų ir gimnazijų 10 ir 12 klasių mokiniai. Anketų grįžtamumas siekė 100 procentų, jas užpildė visi respondentai. Vykdam apklausa, tiriamųjų buvo prašoma užpildyti visą anketą, t. y. nuo pradžios iki galo, atsakant į kiekvieną klausimą ir pateikiant nuomonę į visus atvirojo tipo klausimus.

Tyrimo metu atsižvelgta į demografines charakteristikas (lytis, klasė, mokyklos tipas, ateities planai), galinčias turėti įtakos tyrimo rezultatams. Iš viso tyrime dalyvavo 535 Akmenės rajono pagrindinių vidurinių mokyklų ir gimnazijų 10 ir 12 klasių mokiniai. Iš jų 44 % merginų ir 55,6 % vaikinių. Išsamesnė mokinių, dalyvavusių apklausoje, charakteristika pateikta 4 - 7 paveiksluose.

4 pav. Tyrime dalyvavusių mokinių pasiskirstymas pagal lytį (N=535)

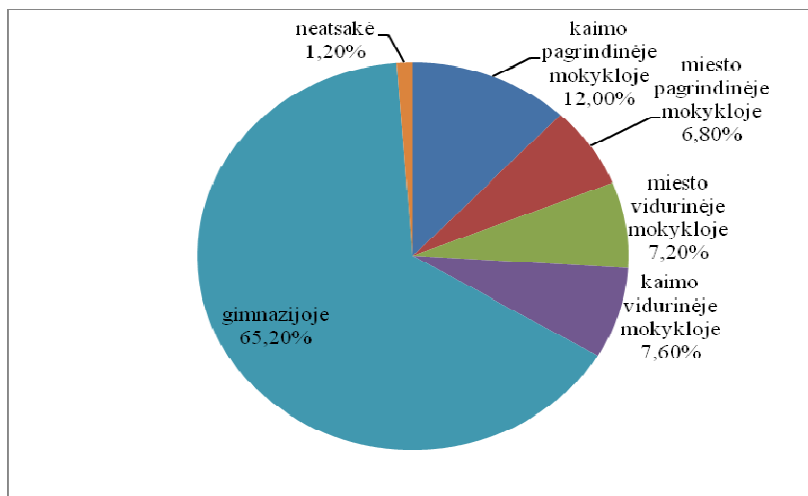
Tiriamųjų sklaida pagal klases grafiškai pateikiama žemiau esančiame 5 paveiksle. Nustatyta, kad 47,2 % respondentų yra 12 (4 gimnazijos) klasių moksleiviai, o 52,4 % respondentų mokosi 10 (2 gimnazijos) klasėje.

5 pav. Tyrime dalyvavusių mokinių pasiskirstymas pagal klases (N=535)

Taigi, kaip matyti iš 4 ir 5 paveiksluose pateiktų duomenų, mokinių pasiskirstymas pagal lytį ir pagal klases yra beveik tolygus.

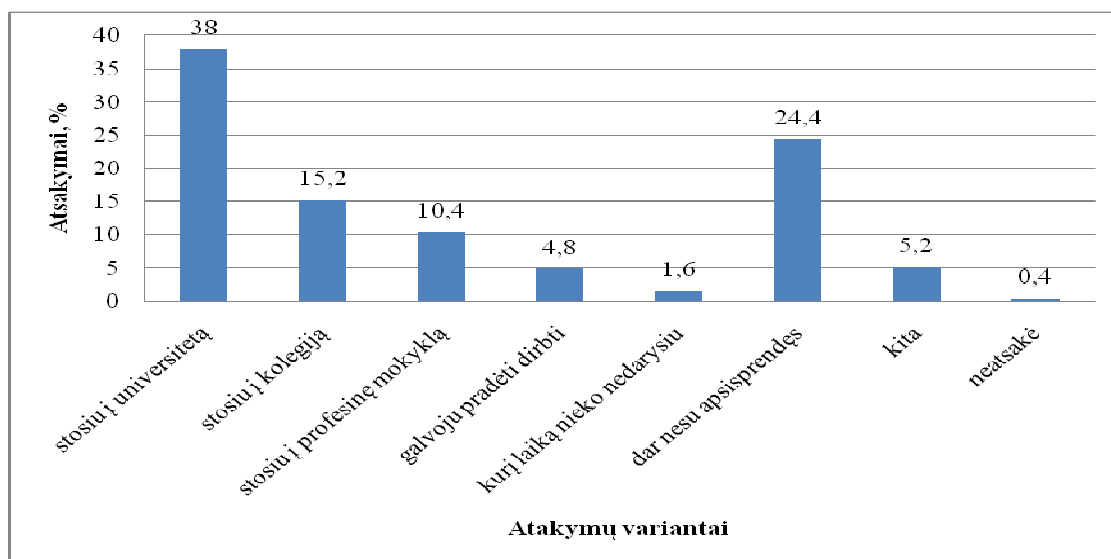
Mokinių pasiskirstymas pagal mokymosi vietą atsispindi 6 paveiksle.

6 pav. Tyrime dalyvavusių mokinių pasiskirstymas pagal mokymosi vietą (N=535)

Gauti rezultatai rodo, kad daugiau nei pusė tiriamųjų (65,2 %) mokosi gimnazijoje. Mieste besimokančių respondentų skaičius sudaro 79,2 % (gimnazijos, miesto pagrindinės ir miesto vidurinės mokyklų mokiniai), kaimo mokyklose (pagrindinėje ir vidurinėje) mokosi 19,6 % mokinių.

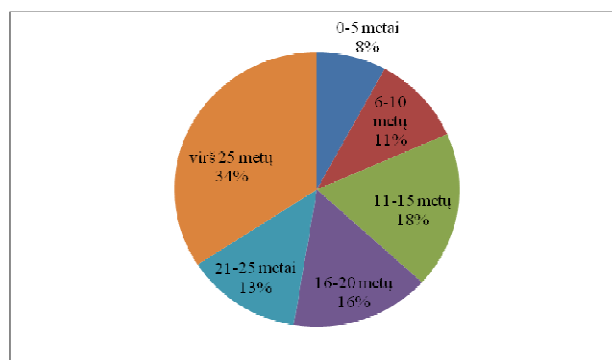
Mokinių taip pat buvo klausta apie jų planus po mokyklos baigimo. Atsakymų pasiskirstymas pateiktas 7 paveiksle.

7 pav. Mokinių ateities planai po mokyklos baigimo (%) (N=535)

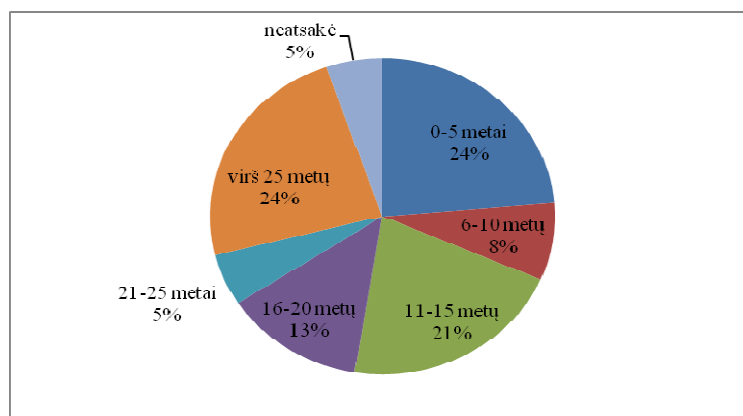
Didžioji dauguma respondentų (38 %) tvirtino, kad planuoja stoti į universitetą. Taip pat nemaža dalis jų (24,4 %) teigė esą dar neapsisprendęs. Prie kitų paminėtų sąlygų vyrauja tokie atsakymai kaip: *važiuosiu į užsienį, stoisiu arba į universitetą arba į kolegiją, mokysiuos užsienyje, ir dirbsiu, ir mokysiuos, toliau mokysiuos.*

Mokytojų tyrimo imties charakteristika. Tyrime buvo apklausti 38 mokytojai, iš kurių 81,6 % buvo moterys ir 18,4 % vyrų. Didžiosios dalies apklausoje dalyvavusių mokytojų (34 %) (žr. 8 pav.) pedagoginio darbo stažas viršija 25 metus, taip pat vyrauja ir 11-15 metų darbo patirtis, kuri sudaro 18 % visų apklaustųjų. 16 % mokytojų jau yra sukaupę 16-20 metų darbo patirtį (16 %). Galima daryti išvadą, kad tyrime dalyvavę mokytojai turi didelę pedagoginę darbo patirtį.

8 pav. Mokytojų pedagoginis darbo stažas (N=38)

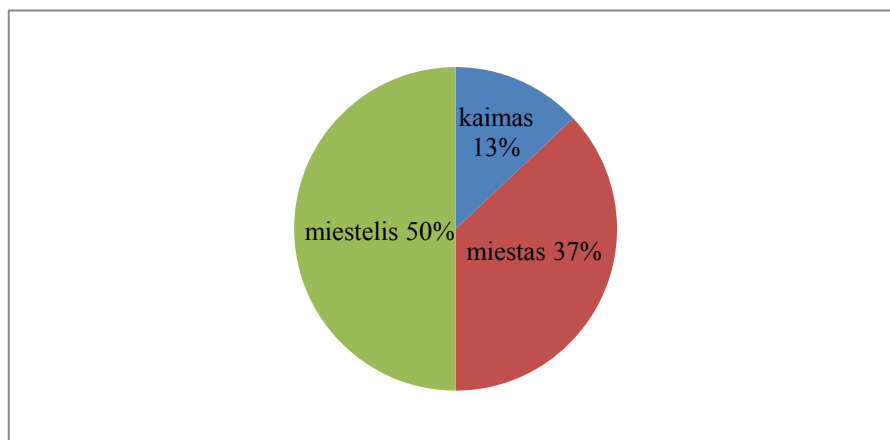
Mokytojų pasiskirstymas pagal darbo patirtį, vykdant neformaliojo ugdymo veiklą, taip pat atskleidė mokytojų ilgametę patirtį (žr. 9 pav.).

9 pav. Mokytojų darbo patirtis, vykdant neformaliojo ugdymo veiklą (N=38)

Ketvirtadalis (24 %) respondentų teigė, turintys virš 25 metų tokio profilio darbo patirtį, tiek pat respondentų atsakė, kad jų patirtis neformaliojo ugdymo srityje siekė iki 5 metų. Likusių pedagogų patirtis neformaliojo ugdymo veikloje pasiskirstė skalėje nuo 6 iki 25 metų.

Respondentų pasiskirstymas pagal darbo vietą atspindi 10 paveiksle.

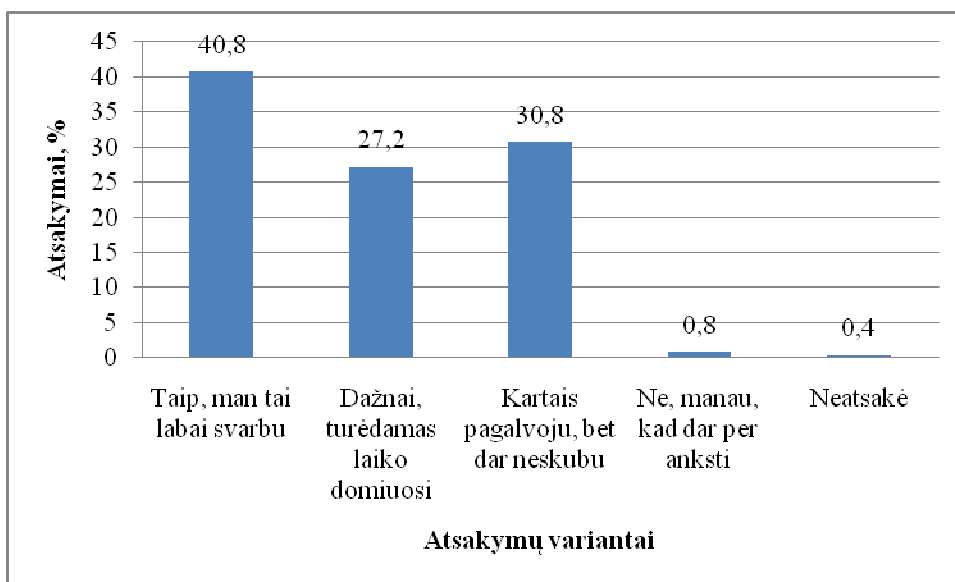

10 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal darbo vietą (N=38)

Pusė visų tyrime dalyvavusių pedagogų dirba Akmenės rajono miesteliuose (50 %), kita dalis pedagogų dirba Akmenės rajono miestų gimnazijose (37 %), taip pat 13 % pedagogų dirba rajono kaimo mokyklose.

2.3. Moksleivių apklausos rezultatų analizė

Mokslinėje literatūroje (Adamonienė ir kt., 2001; Railienė, 2007; Jovaiša, 1981; Valackienė, Dėmenienė, 2007; Beresnevičienė, 1990; Kučinskienė, 2003 ir kt.) daug kalbama, apie mokinių ruošimą profesinei karjerai, kuris turėtų būti pradedamas net ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir būtinas vyresnėse mokyklos klasėse. Kadangi mūsų tyrime dalyvavo baigiamųjų (10 ir 12) klasių mokiniai, tai klausimas apie profesinę karjerą jiems turėjo būti tikrai aktualus. Atsakymo į šį klausimą rezultatai pateikti 11 paveiksle.

11 pav. Moksleivių profesinės karjeros svarbos rezultatai (N=535)

Kaip matyti iš 11 paveiksle pateiktų duomenų, didžiajai daugumai moksleivių (40,8 %) profesinė karjera yra labai svarbus dalykas. Nemaža dalis (30,8 %) teigė, kad apie savo profesinę karjerą kartais pagalvoja, tačiau dar neskuba priimti sprendimų. Mažiau apie tai galvoja dešimtokai. Atlikus moksleivių nuomonės apie profesinę karjerą analizę mokyklos tipų aspektu, gautas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp mokinių, kurie mokosi **kaimo pagrindinėje** mokykloje ($p=0,01$) ir **gimnazijose** ($p=0,03$), atsakymų į šį klausimą (žr. 3 lentelę).

Profesinės karjeros svarba pagal mokyklos tipą

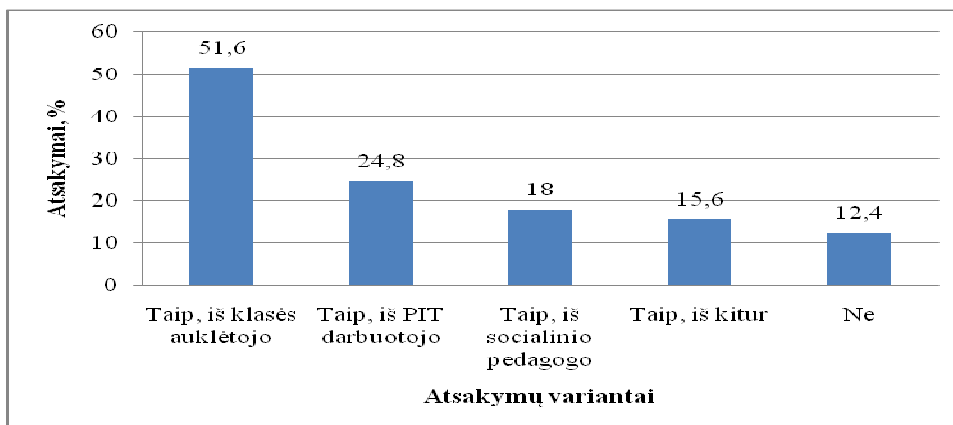
Ar galvojate apie savo profesinę karjerą		MOKYKLOS TIPAI				
		kaimo pagrindinėje mokykloje	miesto pagrindinėje mokykloje	miesto vidurinėje mokykloje	kaimo vidurinėje mokykloje	gimnazijoje
Taip	N	24	20	22	12	129
		4,90 %	4,10 %	4,50 %	2,40 %	25,20 %
Dažnai	N	6	2	8	8	111
		1,20 %	0,80 %	1,60 %	1,60 %	21,50 %
Kartais	N	28	10	4	18	99
		5,70 %	2,00 %	0,80 %	3,70 %	19,10 %
Ne	N	2		2		
		0,40 %		0,40 %		
P reikšmė		0,01*				0,03*

4 lentelėje matomas profesinės karjeros planavimo palyginimas su ateities planais. Gautas statistiškai reikšmingas ($p=0,07$) skirtumas, kad savo ateities planus moksleiviai sieja su studijomis universitete. Skirtumų lyties bei 10 ir 12 klasių aspektu neišryškėjo (žr. Priedą Nr. 3).

Profesinės karjeros svarstymo dažnumas pagal ateities planus

Ar galvojate apie savo profesinę karjerą		Ką galvojate daryti ateityje po mokyklos baigimo						
		stosiu į universitetą	stosiu į kolegiją	stosiu į profesinę mokyklą	galvoju pradėti dirbti	kurį laiką nieko nedarysiu	dar nesu apsisprendęs	kita
Taip	N	113	26	26	8		40	4
		19,80 %	5,20 %	5,20 %	1,60 %		8,10 %	0,80 %
Dažnai	N	57	24	14	6		38	4
		10,50 %	4,80 %	2,80 %	1,20 %		7,30 %	0,80 %
Kartais	N	40	24	12	10	8	44	16
		8,10 %	4,80 %	2,40 %	2,00 %	1,60 %	8,90 %	3,20 %
Ne	N		2					2
			0,40 %					0,40 %
P reikšmė		0,07*						

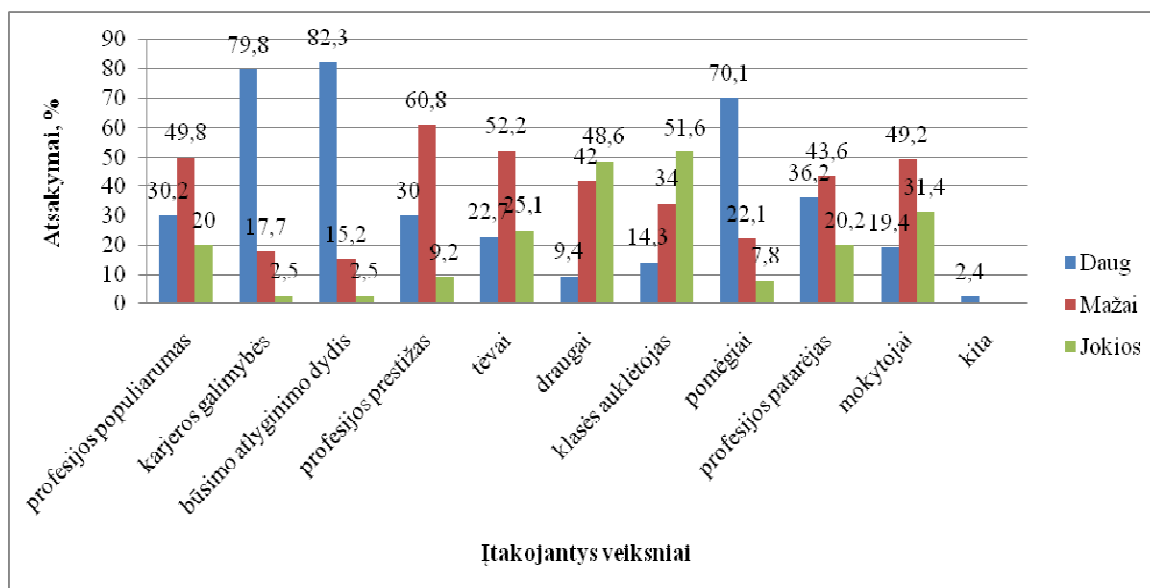
Kaip buvo minėta 2006 m. Lietuvos Respublikos Švietimo ministerijos atliktoje *Mokinių profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo mokyklose* tyrimo ataskaitoje, mokiniams trūksta įvairios informacijos profesinio orientavimo klausimais: profesijos pasirinkimo kelius, tinkamumą pasirinktai profesijai, tolesnio mokymosi ir studijų galimybes, stojimo į profesinio mokymo institucijas tvarką ir reikalavimus, specialybes, profesijos keliamus reikalavimus ir t.t. Mūsų tyrime respondentų taip pat buvo klausta, ar jie gali gauti informacijos (jei gali - iš kur) apie profesijos pasirinkimą bei karjeros planavimą (žr. 12 pav.).

12 pav. **Karjeros planavimo, profesijos pasirinkimo informaciniai šaltiniai (N=535)**

Atsakymo į šį klausimą rezultatai rodo (žr. 12 pav.), kad mokiniai daugiausiai informacijos gali gauti iš klasės auklėtojų (51,6 %) bei dalykų mokytojų. Taip pat 24,8 % pasisakiusių informacijos apie karjeros planavimą bei profesijos pasirinkimą gauna iš PIT darbuotojo bei savarankiškai ieško internete. Nemažai mokinių (12,4 %) paminėjo, kad tokios informacijos negauna, nes niekas apie tai nekalba, niekas nesidomi, nėra profesinio informavimo mokytojo, o informaciją reikia susirinkti patiems, patiems apie tai galvoti. Galima daryti prielaidą, kad mokykloje didžiausias dėmesys skiriamas pagrindiniams dalykams, o profesinio švietimo pamokų nėra. Taip pat neaišku, kokia yra gaunamos informacijos kokybė, nes mokslinėje literatūroje (Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas mokyklose. Tyrimo ataskaita, 2006) teigiama, kad mokiniai, besimokantys gimnazijoje ir vidurinėje mokykloje daugiau nei besimokantys pagrindinėje mokykloje akcentuoja informacijos trūkumą apie tinkamumą pasirinktai profesijai. Skirtumų mokyklos tipų aspektu neišryškėjo (žr. 3 priedą).

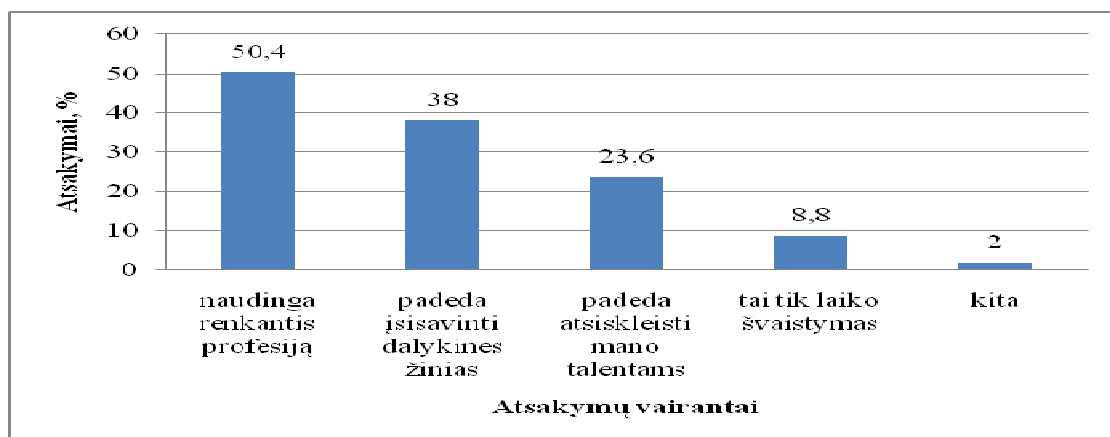
Tyrimo metu domėtasi, kas tyrime dalyvavusiams mokiniamis turi įtakos renkantis profesiją (žr. 13 pav.).

13 pav. Veiksnių, turinčių įtakos profesijos pasirinkimui, vertinimas (N=535)

Atsakymų rezultatai, pateikti 13 paveiksle, rodo, kad daugiausia įtakos (net 82,3 %) turi būsimo atlyginimo dydis, 79,8 % - karjeros galimybės ir 70,1 % respondentų teigė, kad įtakos renkantis profesiją turės jų pomėgiai, mėgstamiausi užsiėmimai. Svarbu paminėti, kad nemažos dalies moksleivių nuomone, jokios įtakos pasirenkant būsimą profesiją neturės klasės auklėtojo (51,6 %), draugų (48,6 %) bei mokytojų (31,4 %) patarimai. Kaip minėta mokslinėje literatūroje (*Profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo D metodika*), kiekvienas moksleivis, rinkdamasis būsimą profesiją, vadovaujasi tam tikrais motyvais. Kuriama motyvacinė sistema padeda atskleisti, kas žmogui yra aktualu, prasminga, vertinga ir reikšminga, nes ne visi motyvai yra įsisąmoninti, todėl ypač svarbu atskleisti neįsisąmonintus motyvus pasirenkant profesiją. Stipriausi motyvai renkantis tolesnio mokymosi kelią tampa poreikiai, polinkiai ir interesai. Prie kitų veiksnių buvo paminėta: *mano norai, svajonės, paties nuomonė apie profesiją, kiti žmonės (šeimos nariai, broliai, sesės, profesijų atstovai), baigimo atestatas*. Skirtumų mokymosi vietos aspektu (miesto mokykla / kaimo mokykla) neišryškėjo.

14 paveiksle atsispindi respondentų nuomonė apie papildomojo ugdymo naudą.

14 pav. Moksleivių nuomonė apie papildomojo ugdymo naudą (N=535)

Atsakydami į šį klausimą, mokiniai galėjo žymėti kelis jiems tinkančius atsakymo variantus, todėl bendra atsakymų procentų suma nėra lygi 100. Nustatyta, kad net 50,4 % mokinių mano, jog papildomasis ugdymas yra naudingas renkantis profesiją, kad padeda įsisavinti žinias (38 %). Keli respondentai pateikė savo atsakymo variantus: *laisvalaikis, turiningas laiko praleidimas*. Respondentų tarpe buvo ir tokių (8,8 %), kurie pažymėjo atsakymo variantą *tai tik laiko švaistymas*. J. Ruškaus, D. Žvirdausko, V. Stanišauskienės (2009) teigimu, mažiausiai prasminga (neformaliojo švietimo tikslų ir patirties požiūriu) savo veiklą laiko tie, kurie nelanko jokių užsiėmimų arba lanko tik užsienio kalbų ir intelekto lavinimo užsiėmimus. Manoma, kad juos lankantiems vaikams papildomasis ugdymas yra tik formaliojo švietimo (pamokų) pratęsimas, todėl jų atsakymai neformaliojo švietimo tikslų ir patirties požiūriu yra labai neigiami.

Atlikus moksleivių nuomonės apie papildomą ugdymą analizę mokyklos tipų aspektu (žr. 5 lentelę), gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,022$) tarp mokinių atsakymų į šį klausimą, rodantis, kad papildomasis ugdymas yra naudingas renkantis profesiją.

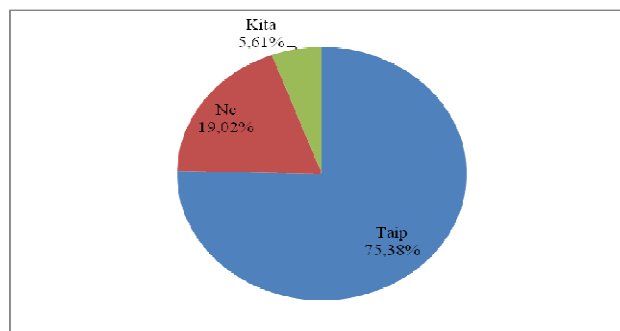
5 lentelė

Papildomojo ugdymo sąryšis su mokyklos tipu

Ką manote apie papildomą ugdymą		MOKYKLOS TIPAS					
		kaimo pagrindinėje mokykloje	miesto pagrindinėje mokykloje	miesto vidurinėje mokykloje	kaimo vidurinėje mokykloje	Gimnazijoje	P reikšmė
naudinga renkantis profesiją	N	30	20	30	12	161	0,022*
		6,10 %	4,00 %	6,10 %	2,40 %	31,60 %	
padeda įsisavinti dalykines žinias	N	22	12	16	16	127	0,968
		4,50 %	2,40 %	3,20 %	3,20 %	24,70 %	

padeda atsiskleisti mano talentams	N	14	8	8	6	87	0,93
		2,80 %	1,60 %	1,60 %	1,20 %	16,60 %	
tai tik laiko švaistymas	N	6	4		4	35	0,726
		1,20 %	0,80 %		0,80 %	6,10 %	

Buvo išsiaiškinta, ką mokiniai mano apie papildomojo ugdymo naudą atskleidžiant polinkį į profesiją (žr. 15 pav.).

15 pav. **Papildomojo ugdymo indėlis atskleidžiant polinkį į profesiją (N=535)**

Kaip matyti iš 15 paveiksle pateiktų duomenų, net 75,38 % mokinių mano, kad papildomasis ugdymas padeda atskleisti polinkį į profesijas. Daugelis mokinių teigia, kad papildomasis ugdymas naudingas tuo, kad gali atskleisti ir išbandyti save, daug ką sužinoti arba pagilinti jau turimas žinias, patikrinti savo gebėjimus. Tačiau buvo nuomonių, kad tai nesusiję dalykai (19,02 %), nes kai kurių profesijų pagrindų nemokoma, kad tai tik laiko praleidimas. Keletas mokinių mano, kad tai susiję tik iš dalies.

Analizuojant gautus duomenis ir lyginant pagal klases (žr. 6 lentelę), nustatytas statistiškai reikšmingas ($p=0,018$) skirtumas tarp 10 ir 12 klasių mokinių atsakymų į klausimą „Ar papildomasis ugdymas padeda atskleisti polinkį į profesiją“. Apibendrinus, galima teigti, kad dvyliktokai yra labiau linkę manyti, kad papildomasis ugdymas padeda atskleisti polinkį į profesiją, nei dešimtokai. Skirtumų lyties aspektu neišryškėjo (žr. 6 priedą).

6 lentelė

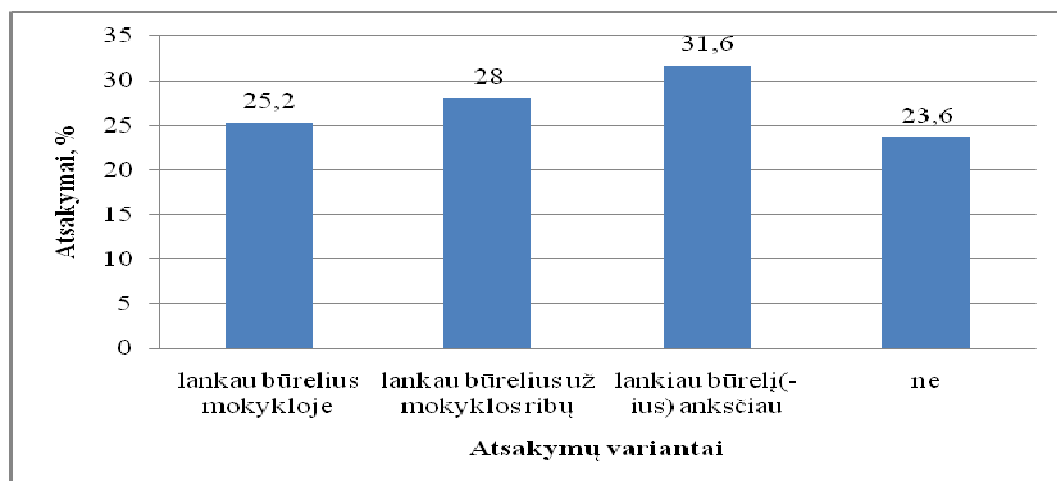
Papildomojo ugdymo polinkis į profesiją pagal klasę

		KLASĖ		
Ar papildomasis ugdymas padeda atskleisti polinkį į profesiją			10 klasė (2 gimnazijos)	12 klasė (4 gimnazijos)
	Taip	N	182	186
			37,20 %	38,10 %

	Ne	N	61	37
			12,10 %	6,90 %
	Kita	N	22	4
			4,80 %	0,90 %
	P reikšmė	0,018*		

*- skirtumas statistiškai reikšmingas, kaip $p < 0,05$

Tyrimo ataskaitoje (*Popamokinės veiklos veiksmingumas*, 2003) tvirtinama, kad svarbiausios nedalyvavimo popamokinėje veikloje priežastys tiek norintiems dalyvauti, bet nedalyvaujantiems, tiek anksčiau dalyvavusiems moksleiviams yra susijusios su pamokų krūviu, tinkamo būrelio mokykloje nebuvimas, mėgstamas užsiėmimas nebevyksta, negalėjimas toliau mokėti už užsiėmimus ar bloga materialinė bazė. Mūsų tyrime taip pat buvo domėtasi, ar moksleiviai užsiima popamokine veikla (žr. 16 pav.).

16 pav. Moksleivių papildomojo ugdymo lankomumo pasiskirstymas (N=535)

Nustatyta, kad daugelis mokinių popamokine veikla užsiima arba užsiėmė anksčiau (taip teigia 31,6 % respondentų). Penktadalis moksleivių (23,6 %) jokia veikla neužsiima, nes gyvena toli nuo miesto, be to, neranda tokios veiklos, kuri patiktų, nėra tokių būrelių arba tiesiog neturi tam laiko.

Atlikus atsakymų į šį klausimą analizę lyties aspektu (žr. 7 lentelę), gauti statistiškai reikšmingi skirtumai, rodantys, kad berniukai rečiau lanko būrelius negu mergaitės ($p=0,034$), o dauguma mergaičių pažymėjo, kad lankė būrelį anksčiau (žemesnėse klasėse) ($p=0,009$). Skirtumų mokyklos tipų bei 10 ir 12 klasių aspektu neišryškėjo (žr. 7 priedą).

Popamokinės veiklos užsiėmimo ir lyties sąryšis

Ar lankote popamokinės veiklos užsiėmimus?		LYTIS		P reikšmė
		Berniukas	Mergaitė	
lankau būrelius mokykloje	N	69 12,90 %	67 12,40 %	0,352
lankau muzikos, dailės, sporto mokyklas už mokyklos ribų	N	87 16,50 %	63 11,60 %	0,585
lankiau būrelį anksčiau	N	73 13,70 %	93 17,70 %	0,009*
Nelankau	N	85 16,10 %	43 7,60 %	0,034*

Tyrimo metu taip pat moksleivių klausta, ar jie norėtų užsiimti kokia nors papildomojo ugdymo veikla (jei anksčiau anketoje atsakė nelankantys jokių užsiėmimų) (žr. 17 pav.).

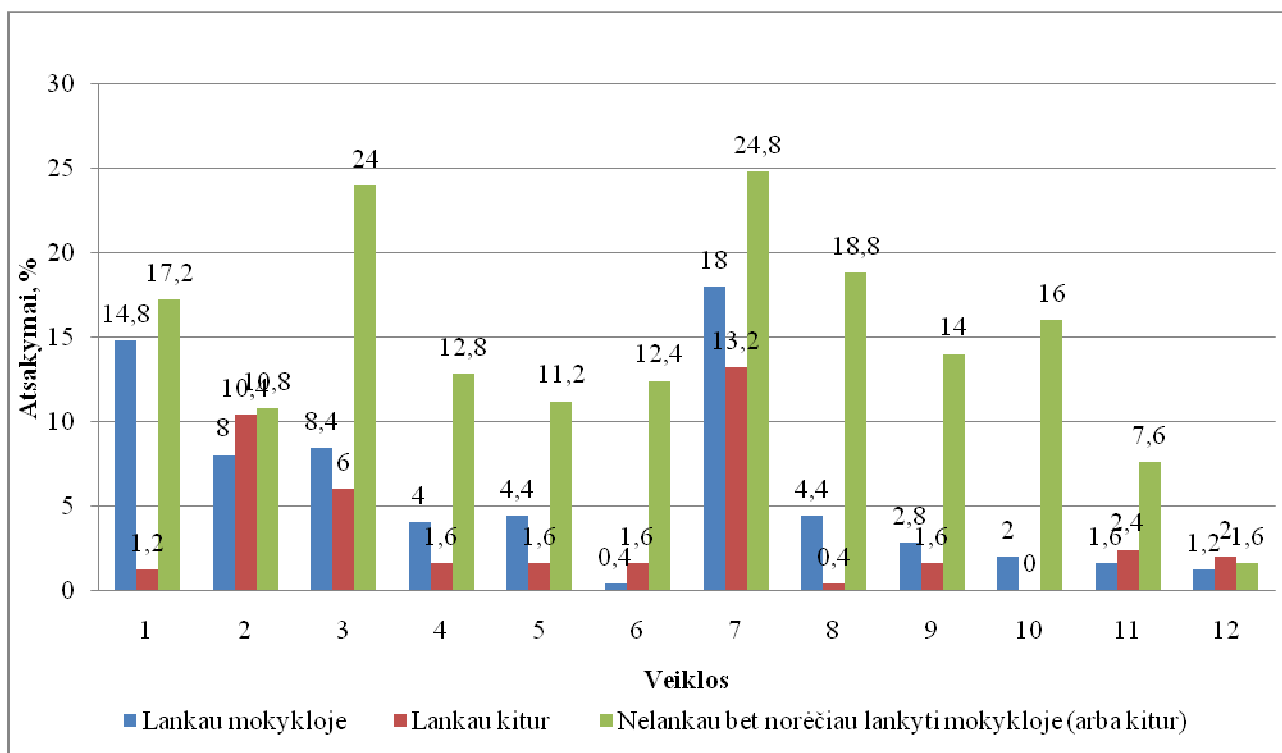

17 pav. Respondentų nuomonės apie norus užsiimti papildomojo ugdymo veikla (%) (N=535)

Nustatyta, kad didžioji dalis mokinių (33,5 %) norėtų užsiimti papildomojo ugdymo veikla, nes tai būtų naudinga, bet tam neturi galimybių. Vienas svarbiausių šios veiklos prieinamumo veiksnių yra kaina, t.y., ar moksleiviams reikia mokėti už papildomojo ugdymo užsiėmimus, pirkti tam reikalingas priemones ir, jeigu reikia, ar jie gali susimokėti. Tai veiksny, turintis įtakos jų dalyvavimui šiuose užsiėmimuose bei lemiantis jo kokybę ir mokykloje, ir už jos ribų. Taip pat svarbus veiksny yra užsiėmimų vieta (Tyrimo ataskaita *Popamokinės veiklos veiksmingumas*, 2003). Panašus skaičius respondentų (31,4 %) teigė, kad taip pat norėtų, tačiau nėra jų poreikius

atitinkančių būrelių. Ketvirtadalis apklausoje dalyvavusių respondentų teigia, jog jie tam neturi laiko. Atsakymo variantą „kita“ pasirinkę mokiniai teigė, kad jau *lanko papildomojo ugdymo užsiėmimus ir jiems to užtenka*. Skirtumų mokyklos tipų, lyties bei 10 ir 12 klasių aspektu neišryškėjo (žr. Priedą Nr. 9).

Tyrimė išsiaiškinta, kokia papildomojo ugdymo veikla respondantai užsiima (arba užsiėmė anksčiau). Buvo pateikti papildomojo ugdymo veiklos pasirinkimo variantai, atsižvelgiant į ŠMM tyrimo veiklos ataskaitoje pateiktus duomenis (Tyrimo ataskaita *Popamokinės veiklos veiksmingumas*, 2003) (žr. 18 pav.).

* 1. Dalykiniai būreliai (pvz. istorijos, matematikos ir pan.); 2. Muzikos (būrelis, mokykla); 3. Choreografijos (šokių); 4. Teatrinio meno; 5. Dailės (būrelis, mokykla); 6. Etnokultūros; 7. Sporto (būrelis, mokykla); 8. Turizmo – kraštotyros; 9. Techninės; 10. Gamtos - ekologijos kūrybos; 11. Visuomeninės organizacijos; 12. Kita veikla

18 pav. **Mokinių dalyvavimas papildomojo ugdymo veiklose (%) (N=535)**

Iš 18 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad apklausti mokiniai dažniausia renkasi sporto būrelius (18 %) bei dalykinius būrelius (14,8 %) mokykloje, kurių lankymas nepriklauso nuo gyvenamosios vietos. Dalykinių būrelių lankomumą gali nulemti daugelis priežasčių, viena iš kurių gali būti ta, jog jie sudaro sąlygas pasiręgti egzaminams ir profesinei karjerai. Kaip teigiama mokslinėje literatūroje (Tyrimo ataskaita *Popamokinės veiklos veiksmingumas*, 2003) dalykiniuose

būreliuose mokytoja (as) dažniausiai kiekvienam individualiai išsamiai paaiškina nesuprantamus dalykus, taip pat mokomasi daug įdomesnių dalykų ir šiuose užsiėmimuose daugiau praktikos, nei teorijos. Sporto būreliai yra vieni iš populiariausių ir aktyviai lankomų mokykloje bei už mokyklos ribų. Moksleiviai taip pat renkasi meninės pakraipos būrelius, tačiau tam tikrų meninės pakraipos būrelių atsiradimą riboja materialinė padėtis arba nėra vadovų. Svarbu paminėti, kad dėl lėšų trūkumo, mokyklose nėra steigiami tam tikros pakraipos būreliai, nors moksleiviai jų pageidauja (pvz.: techniniai būreliai, turizmo-kraštotyros, gamtos-ekologijos ir kt.).

Atlikus papildomojo ugdymo veiklos užsiėmimų analizę pagal lytį (žr. 8 lentelę), gauti statistiškai reikmingai skirtumai, rodantys, kad daugiau **mergaičių** nei **berniukų** lanko dalykinius (p=0,001), muzikos (p=0,000), choreografijos (p=0,000), teatrinio meno (p=0,000), dailės (p=0,000), turizmo-kraštotyros (p=0,023) bei visuomeninės organizacijos (p=0,002) būrelius mokykloje.

8 lentelė

Papildomosios veiklos užsiėmimų lankymas mokykloje ir už jos ribų pagal lytį (%)

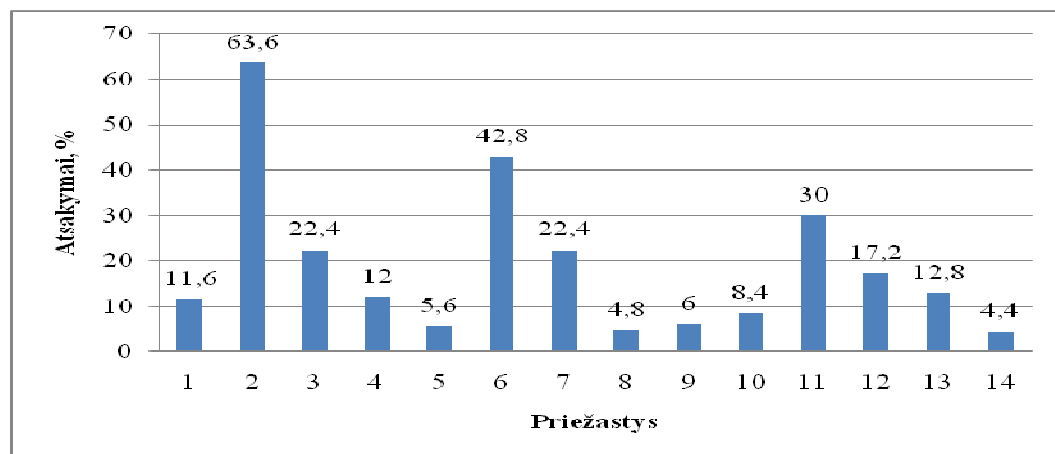
Papildomojo ugdymo veikla užsiima (anksčiau užsiėmė)			LYTIS		
			Berniukai	Mergaitės	P reikšmė
1. Dalykiniai būreliai (pvz. istorijos, matematikos ir pan.)	Lankau, mokykloje	N	37	43	0,001*
			6,40 %	9,60 %	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	39	56	
			6,80 %	10,40 %	
	Nelankau ir nenoriu	N	217	125	
		42,60 %	24,10 %		
2. Muzikos (būrelis, mokykla)	Lankau, mokykloje	N	31	71	0,000*
			5,20 %	13,30 %	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	25	39	
			4,00 %	6,80 %	
	Nelankau ir nenoriu	N	137	125	
		46,60 %	24,10 %		
3. Choreografijos (šokių)	Lankau, mokykloje	N	31	51	0,000*
			5,20 %	9,20 %	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	49	79	
			8,80 %	14,90 %	
	Nelankau ir nenoriu	N	213	105	
		41,80 %	20,10 %		
4. Teatrinio meno	Lankau, mokykloje	N	11	31	0,000*
			1,20 %	5,20 %	

	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	27	43	
			4,40 %	7,60 %	
	Nelankau ir nenoriu	N	255	161	
			50,20 %	31,30 %	
5. Dailės (būrelis, mokykla)	Lankau, mokykloje	N	7	31	0,000*
			0,40 %	5,20 %	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	13	55	
			1,60 %	10,00 %	
	Nelankau ir nenoriu	N	273	149	
			53,80 %	28,90 %	
6. Etnokultūros	Lankau, mokykloje	N	11	9	0,249
			1,20 %	0,80 %	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	31	41	
			5,20 %	7,20 %	
	Nelankau ir nenoriu	N	251	185	
			49,40 %	36,10 %	
7. Sporto (būrelis, mokykla)	Lankau, mokykloje	N	109	55	0,023*
			20,90 %	10,00 %	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	75	59	
			14,10 %	10,80 %	
	Nelankau ir nenoriu	N	107	121	
			20,90 %	23,30 %	
8. Turizmo - kraštotyros	Lankau, mokykloje	N	13	21	0,023*
			1,60 %	3,20 %	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	45	59	
			8,00 %	10,80 %	
	Nelankau ir nenoriu	N	235	155	
			46,20 %	30,10 %	
9. Techninės kūrybos	Lankau, mokykloje	N	19	11	0,074
			2,80 %	1,20 %	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	55	25	
			10,00 %	4,00 %	
	Nelankau ir nenoriu	N	219	199	
			43,00 %	39,00 %	
10. Gamtos - ekologijos	Lankau, mokykloje	N	9	11	0,231
			0,80 %	1,20 %	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	41	49	
			7,20 %	8,80 %	
	Nelankau ir nenoriu	N	243	175	

			47,80 %	34,10 %	
11. Visuomeninės organizacijos	Lankau, mokykloje	N	7	23	0,002*
			0,40 %	3,60 %	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	19	29	
			2,80 %	4,80 %	
	Nelankau ir nenoriu	N	267	183	
			52,60 %	35,70 %	

Taip pat nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp lyčių, rodantis, kad daugiau berniukų nei mergaičių mokykloje renkasi sporto būrelius ($p=0,023$). Vertinant papildomojo ugdymo užsiėmimų pasiskirstymą pagal mokyklos tipus (žr. 10 priedą), nustatyta, kad daugiau kaimo vidurinėje mokyklose nei kitose mokyklose yra lankomi teatrinio meno būreliai ($p=0,000$), gimnazijose daugiau negu kitose mokyklose yra lankomi turizmo-kraštotyros ($p=0,011$), techninės kūrybos ($p=0,019$) bei gamtos-ekologijos ($p=0,034$) užsiėmimai.

Būrelio ar kitos papildomojo ugdymo veiklos pasirinkimą lemia daug veiksnių. Tyrimo metu buvo išsiaiškintos priežastys, dėl kurių buvo pasirinkta vienokia ar kitokia papildomojo ugdymo veiklos forma. Respondentams buvo leista pasirinkti keletą priimtinausių variantų (žr. 19 pav.).

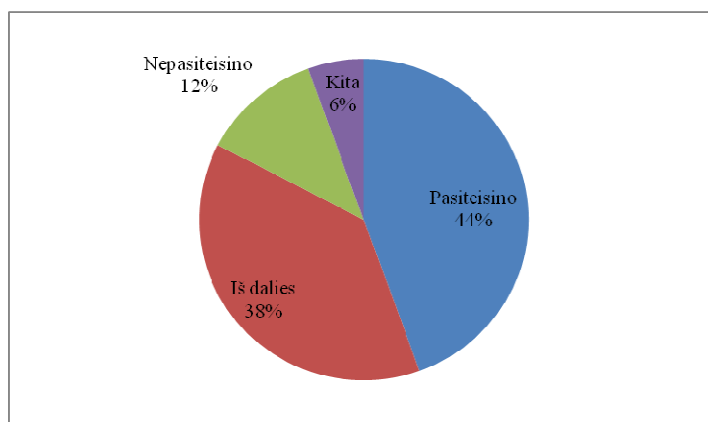
1. Šį būrelį lanko draugas (-ė); 2. Patinka ši veikla; 3. Galvoja ateityje rinktis su šia veikla susijusią profesiją; 4. Duomenis pastebėjo būrelio vadovas ir pakvietė dalyvauti; 5. Liepia/skatina tėvai; 6. Tai tiesiog įdomi veikla; 7. Veikla būrelyje padeda atsiskleisti įgimtiems talentams; 8. Pradedu dalyvauti, nes užsiėmimų vadovas (-ė) žinomas ir geras specialistas; 9. Užsiima šia veikla todėl, kad nėra geresnio pasirinkimo; 10. Tikisi užpildyti dalykinių žinių spragas; 11. Nori įgyti naudingų įgūdžių; 12. Ieško naujų išpūdžių; 13. Nori susirasti draugų; 14. Kita.

19 pav. **Papildomojo ugdymo užsiėmimų lankymo priežastys (%) (N=535)**

Iš 19 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad daugiausia mokinių (63,6 % respondentų) renkasi būrelių profilių pagal pomėgius, taip pat todėl, kad tai įdomi veikla (42,8 % respondentų) bei dėl noro įgyti naudingų įgūdžių (30 % respondentų). Šis faktas rodo, kad neformalusis ugdymas suteikia moksleiviams galimybę laisvai rinktis ir plėtoti savo interesus. Akivaizdu, kad tik laisvai pasirinkdamas, nusprenddamas ir veikdamas pagal savo interesus moksleivis ugdomi. Mėgavimasis veikla, malonumo patyrimas veikiant galimas tik esant laisvam pasirinkimui, tik domintis tuo, kas įdomu „iš vidaus“, kai yra vidinė motyvacija (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė, 2009). „Kita“ pažymėta, kad 4,4 % mokinių nelanko jokių būrelių, todėl priešasčių pateikti jie negalėjo.

Atlikus papildomojo ugdymo lankymo priešasčių analizę, statistiškai reikšmingas skirtumas gautas tarp 10 ir 12 klasių *tikintis užpildyti dalykinių žinių spragas* (2,4 % ir 6 % atitinkamai, $p=0,021$) ir tarp mokyklų (kaimo pagrindinės 0,4 %, miesto pagrindinės 1,2 %, miesto vidurinės 1,6 %, miesto pagrindinės 1,2 %, gimnazijos 4 %, $p= 0,046$), kai *norėta įgyti naudingų įgūdžių* tarp 10 ir 12 klasių (12,9 % ir 17,3 %, $p=0,039$).

Išsiaiškinus būrelio ar kitos papildomojo ugdymo veiklos lankymo motyvus, mokinių buvo klausama, ar pasiteisino jų viltys pradėjus lankyti vienokius ar kitokius pasirinktus būrelius (žr. 20 pav.).

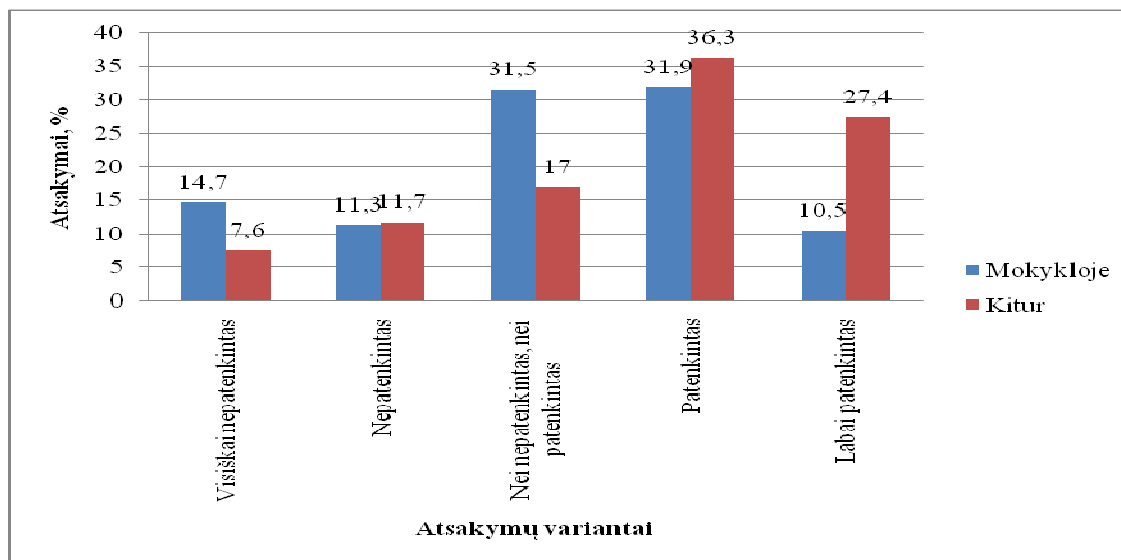

20 pav. **Mokinių lūkesčių pasiteisinimas užsiimant papildomojo ugdymo veikla (%)**
(N=535)

Beveik pusė tiriamųjų (44 % respondentų) teigė, kad jų viltys dėl veiklos būreliuose ar kitoje veikloje pasiteisino visiškai. 12 % mokinių pažymėjo visiškai priešingą atsakymo variantą - viltys visiškai nepasiteisino. Mokslinė literatūra pažymi (Tyrimo ataskaita *Popamokinės veiklos veiksmingumas*, 2003), kad subjektyvios atsisakymo dalyvauti priežastys susijusios su pagrindiniais dalyvavimo motyvais – interesais, t.y. kai užsiėmimai neatitinka interesų, kai interesai išblėsta, kai

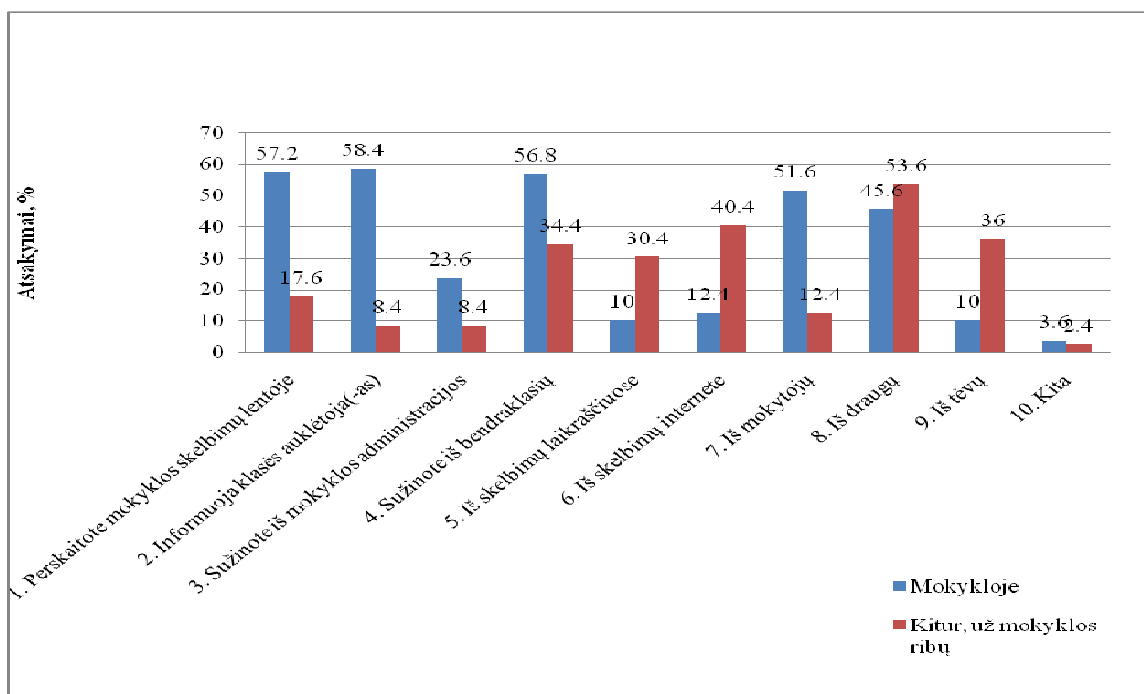
pasikeičia arba jau realizuojami interesai, kai moksleiviai jaučiasi nieko naudingo negavę dėl per žemo užsiėmimų lygio. Pasirinkusieji atsakymo variantą „kita“ paaiškino, kad jie būrelių nelanko. Skirtumų mokyklos tipų aspektu neišryškėjo (žr. 11 priedą).

Mokinių buvo klausta, kiek jie patenkinti siūloma papildomojo ugdymo veikla mokykloje ir už mokyklos ribų. Skaičiuotas vertinimų vidurkis. Gauti vertinimai 3,12 mokykloje ir 3,64 ne mokykloje (kai 5 – esu labai patenkintas). Procentiškai gautų rezultatų pasiskirstymas pavaizduotas 21 paveiksle.

21 pav. Pasitenkinimas papildomu ugdymu mokykloje ir už jos ribų (%) (N=535)

Tyrimo metu išsiaiškinta ir informacijos apie papildomojo ugdymo galimybes mokykloje ir už mokyklos ribų sklaida tarp moksleivių. 22 paveiksle pavaizduotas mokinių atsakymų pasiskirstymas procentais.

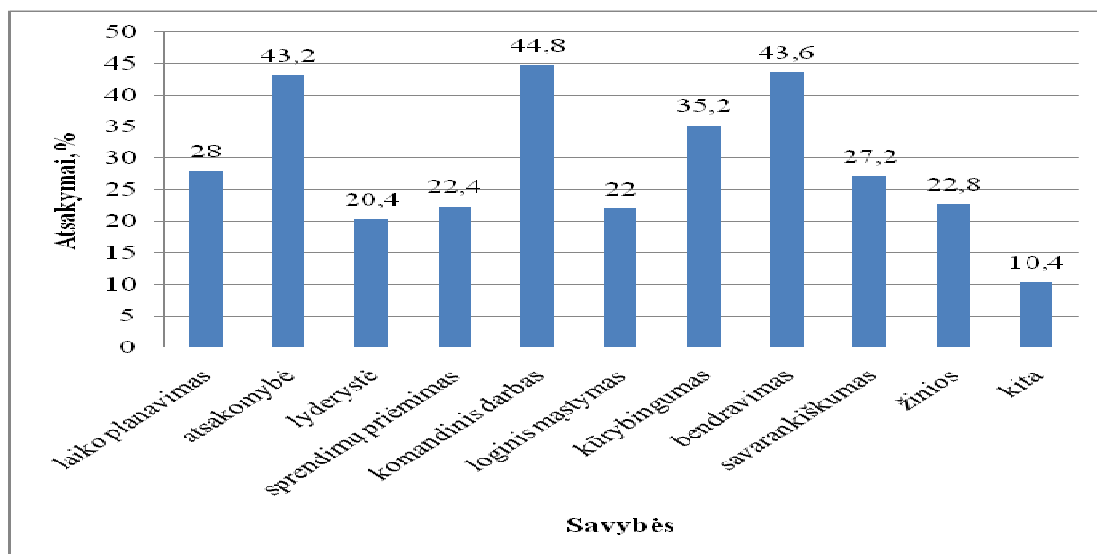

22 pav. **Informacijos apie papildomojo ugdymo galimybes mokykloje ir kitur šaltiniai (%)**
(N=535)

Iš 22 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad mokiniai mokykloje informacijos dažniausiai gauna iš klasės auklėtojų (58,4 % respondentų), randa mokyklos skelbimų lentose (57,2 % respondentų) bei sužino iš bendraklasių (56,8 %). Už mokyklos ribų pagrindinis informacijos šaltinis - draugai (taip teigia 53,6 % respondentų) bei skelbimai internete (40,4 % respondentų). Remiantis teorinėje dalyje minėtos tyrimo ataskaitos (*Popamokinės veiklos veiksmingumas*, 2003) duomenimis, informacijos sklaida apie popamokinius renginius yra gana chaotiška ir ja rūpinamasi per mažai. Teigiama, kad geriausiai informuoti moksleivius popamokinių renginių vadovai yra tos pačios mokyklos mokytojai, kurie per savo pamokas išsamiau papasakoja apie jų vedamus popamokinius užsiėmimus. Tikėtina, kad tai efektyviausias būdas informuoti moksleivius.

Taikant χ^2 kriterijų, atlikta moksleivių gaunamos informacijos apie papildomojo ugdymo galimybes mokykloje ir kitur šaltinių analizė lyties, klasės ir mokyklos tipų aspektu. Gauti statistiškai reikšmingi skirtumai, teigiantys, kad apie mokyklos būrelius 12 klasių mokiniai perskaito mokyklos lentose dažniau nei dešimtų klasių (30,5 % ir 26,5 %, $p=0,026$) bei sužino daugiau iš draugų (25,3 % ir 20,5 %, $p=0,022$). Apie būrelius už mokyklos ribų mergaitės dažniau už berniukus sužino iš skelbimų laikraščiuose (17,7 % ir 12,9 %, $p=0,004$) bei iš mokytojų (8,0 % ir 4,4 %, $p=0,015$).

Papildomojo ugdymo veiklos užsiėmimų metu, moksleiviai bendravimo grupėse per psichologinius testus, žaidimus gilina savybes, kurių patys kartais net nepastebi turi. Mokslinėje literatūroje minėta (Kontrimavičiūtė, 2004), kad charakterio savybės, temperamentas turi labai daug įtakos renkantis profesiją, todėl planuojant karjerą savęs pažinimas yra vienas svarbiausių dalykų. Mokinių nuomonė apie tai, kokias savybes ugdo jų lankomos papildomojo ugdymo veiklos užsiėmimai, atsispindi 23 paveiksle.

23 pav. Lankomo būrelio ar kitos veiklos ugdomos savybės (%) (N=535)

Išanalizavus atsakymo į šį klausimą duomenis nustatyta, kad daugiausia respondentų pažymėjo, jog labiausiai yra ugdomi komandinio darbo (44,8 %), bendravimo įgūdžiai (43,6 %) ir atsakomybė (43,2 %).

Atlikus savybių, kurias ugdo popamokinė veikla, palyginimą lyties aspektu, gauti statistiškai reikšmingi skirtumai, rodantys, kad **berniukai** labiau ugdo *lyderystės* įgūdžius negu mergaitės ($p=0,001$), taip pat *loginį* mąstymą ($p=0,025$). Tuo tarpu **mergaitės** labiau negu berniukai ugdo *kūrybingumą* ($p=0,001$) ir *bendravimo gebėjimus* ($p=0,000$) (žr. 9 lentelę). Skirtumų 10 ir 12 klasių aspektu neišryškėjo (žr. 12 priedą).

9 lentelė

Savybės, kurias ugdo popamokinė veikla

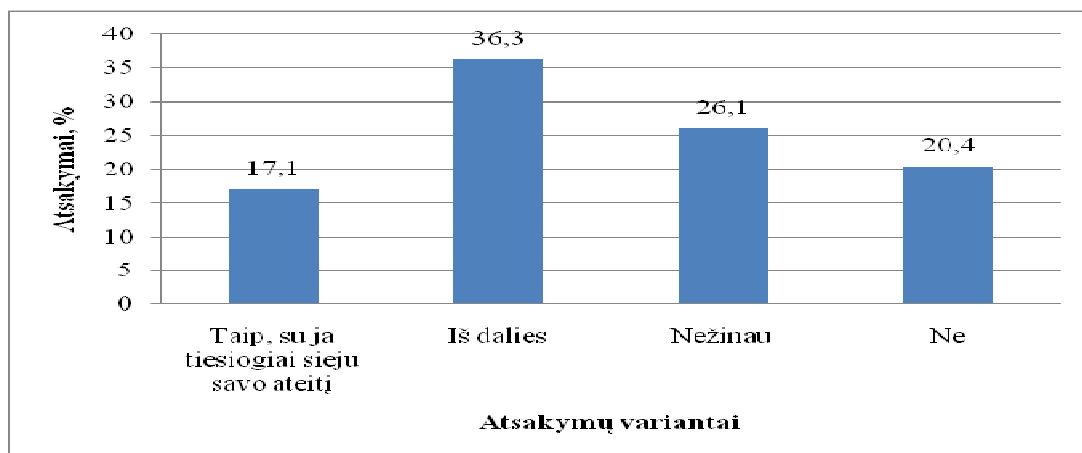
		Lytis		P reikšmė
		Berniukas	Mergaitė	
laiko planavimas	N	77	73	0,383
	%	14,5	13,7	

Atsakomybė	N	121	105	0,556
	%	23,3	20,1	
Lyderystė	N	83	29	0,001*
	%	15,7	4,8	
sprendimų priėmimas	N	66	52	0,927
	%	12,4	9,6	
komandinis darbas	N	115	119	0,054
	%	22,1	22,9	
loginis mąstymas	N	81	39	0,025*
	%	15,3	6,8	
Kūrybingumas	N	79	107	0,001*
	%	14,9	20,5	
Bendravimas	N	96	131	0,000*
	%	18,5	25,3	
Savarankiškumas	N	69	75	0,12
	%	12,9	14,1	
Žinios	N	63	61	0,392
	%	11,6	11,2	

*- skirtumas statistiškai reikšmingas, kai $p < 0,05$

Taikant χ^2 nepriklausomumo kriterijų palygintos mokinių ir mokytojų nuomonės. Nuomonės statistiškai reikšmingai skiriasi vertinant tokias savybes kaip *komandinis darbas* ($p < 0,035$), *loginis mąstymas* ($p < 0,016$), *kūrybingumas* ($p < 0,000$) ir *bendravimas* ($p < 0,000$).

Aiškinantis papildomojo ugdymo veiklos pasirinkimo priežastis, vienas iš galimų atsakymo variantų buvo „galvoju ateityje rinktis su šia veikla susijusią profesiją“ (žr. 19 pav.). Mokinių papildomai buvo klausta, ar jų pasirinkta papildomojo ugdymo veikla turi (turės) įtakos renkantis profesiją. Atsakymų pasiskirstymas matyti 24 paveiksle.

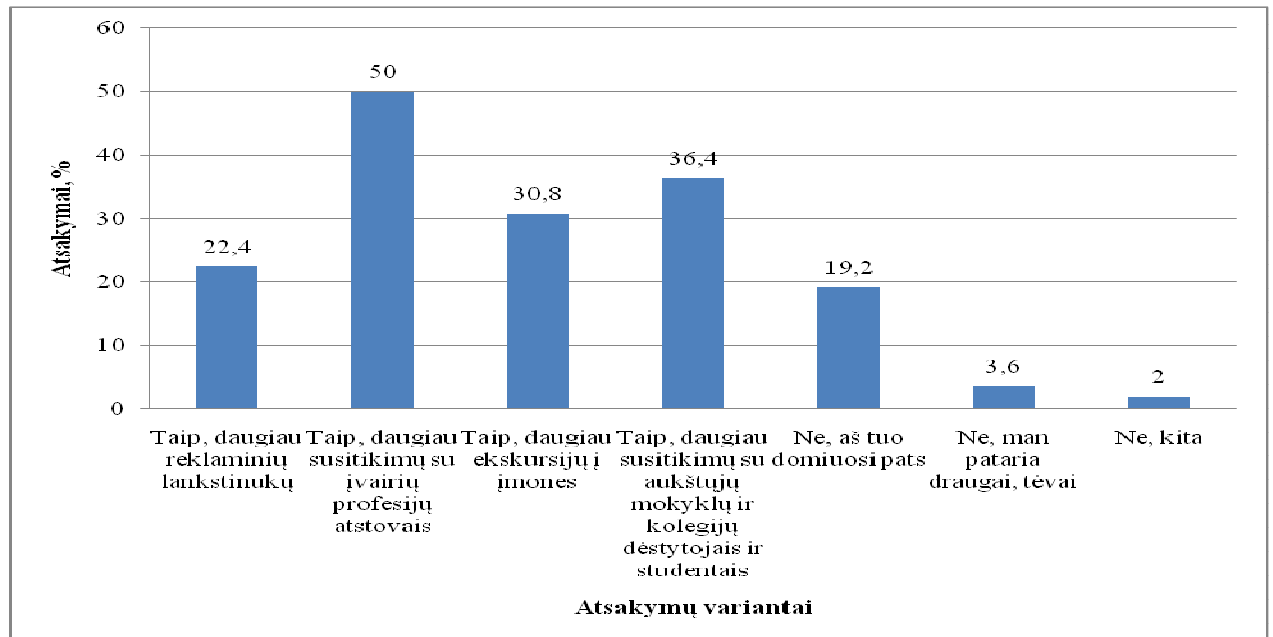

24 pav. Papilomo ugdymo įtaka renkantis profesiją (%) (N=535)

Jei 19 paveiksle matyti, kad apie papildomojo ugdymo veiklos ir būsimos profesijos sąsajas teigiamai atsiliepia 22,4 % respondentų, tai atsakydami į šį klausimą, užtikrinti buvo tik 17,1 % respondentų, tačiau net trečdalis apklaustųjų (36,3 % respondentų) teigia, kad pasirinkta veikla iš dalies siesis su pasirenkama profesija. Ketvirtadalis respondentų (26,1 %) atsakymų pateikti negalėjo, o 20,4 % atsakė, kad lankomas papildomojo ugdymo užsiėmimas neturės tiesioginės įtakos renkantis būsimą profesiją.

Atlikus moksleivių pasirinktos papildomosios veiklos įtakos profesiniam pasirinkimui analizę lyties ($p=0,011$), mokyklos tipų ($p=0,011$) bei ateities perspektyvos aspektu ($p=0,029$) (žr. 10 priedą), gautas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp mokinių atsakymų į šį klausimą.

Jaunas žmogus ne visada sugeba savarankiškai priimti sprendimus, dažnai jam reikalinga vyresnio, labiau patyrusio žmogaus (šeimoms nario, giminaičio, draugo, specialisto ir t. t.) pagalba. Tyrimo metu išsiaiškinta, ar mokiniams reikalinga pagalba profesinio informavimo klausimais, kokia ta pagalba turėtų būti (žr. 25 pav.).

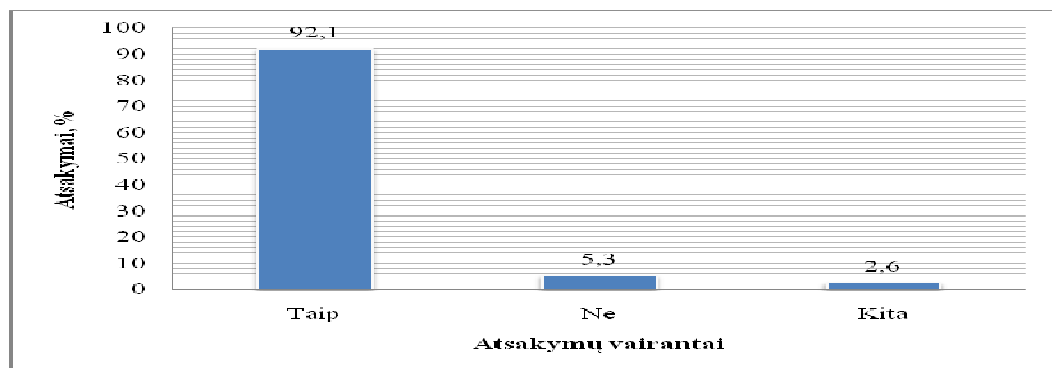
25 pav. Pagalba profesinio informavimo klausimais (%) (N=535)

Nustatyta, kad pusė tyrime dalyvavusių moksleivių norėtų daugiau susitikimų su įvairių profesijų atstovais, taip pat nemaža dalis (36,4 % respondentų) pageidautų susitikimų su aukštųjų mokyklų ir kolegijų dėstytojais ir studentais, daugiau ekskursijų į įmones (30,8 %).

Lyginant (pagal χ^2 kriterijų) mokinių atsakymus į klausimą, ar reikalinga pagalba profesinio informavimo klausimais pagal lytį, klasę ir mokyklos tipą, gauti statistiškai reikšmingi skirtumai, kurie rodo, kad 12 klasių mokiniai daugiau nei dešimtokai norėtų *ekskursijų į įmones* (18,1 % ir 12,9 %, $p=0,019$), mergaitės daugiau nei berniukai norėtų susitikimų su aukštųjų mokyklų dėstytojais ir studentais (19,3 % ir 17,3 %, $p=0,039$), taip pat dvyliktokai norėtų daugiau tokių susitikimų nei dešimtokai (22,1 % ir 17,5 %, $p=0,002$), o berniukai dažniau nei mergaitės domisi *profesijos pasirinkimu patys* (14,1 % ir 5,2 %, $p=0,017$).

2.4. Mokytojų apklausos rezultatų analizė

Pagrindiniai mokinių pagalbininkai mokykloje yra mokytojai. Jie ne tik organizuoja ir vykdo formalųjį mokinių švietimą, bet taip pat rūpinasi ir neformaliuoju ugdymu. Tyrimo metu buvo išsiaiškinta mokytojų nuomonė apie tai, ar formalus ugdymas ir neformalus ugdymas yra vienodai svarbūs (žr. 26 pav.).

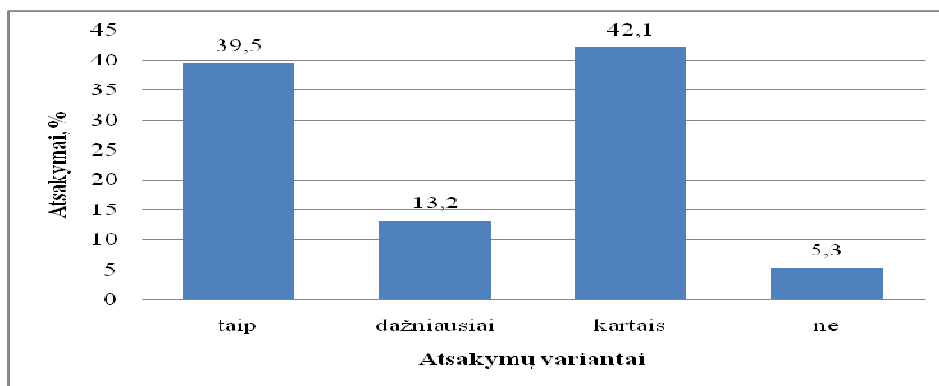

26 pav. Formalaus ir neformalaus ugdymo svarba (%) (N=38)

Dauguma (92,1 %) tyrime dalyvavusių mokytojų sutiko, kad neformalusis ugdymas yra vienodai svarbus, kaip ir formalusis ugdymas. Mokytojai turėjo motyvuoti savo atsakymo varianto pasirinkimą. Toliau atsakymai buvo grupuojami pagal panašumus, koduojami ir vertinami. Taigi nustatyta, kad 67,6 % respondentų mano, kad formalus ir neformalus ugdymas yra vienodai svarbūs dėl tokių priežasčių: 23,4 % - pamini, kad neformalus ugdymas yra svarbus dėl mokinių lavinimo (suteikia žinių, papildo formalų ugdymą, lavina gebėjimus, padeda mokiniui įgyti naujų įgūdžių, tobulina bendravimo įgūdžius, ugdo atsakomybę, pareigos jausmą, moko paskirstyti laiką), 18,2 % respondentų savo atsakymą motyvuoja tuo, jog neformalusis ugdymas svarbus dėl užimtumo ir

laisvalaikio praleidimo (turiningas laisvalaikis, užimtumas, pajvairina mokinių gyvenimą), 13,0 % respondentų teigia, kad neformalus ugdymas padeda mokiniui atskleisti save (gali išreikšti save, padeda pasirinkti, leidžia atsiskleisti gebėjimams, duoda teisę rinktis, atitinka mokinių poreikius).

Kaip ir mokinių, mokytojų klausta, ar mokykloje vykdoma neformaliojo ugdymo veikla turi įtakos mokinių profesiniam pasirinkimui (žr. 27 pav.).

27 pav. Neformaliojo ugdymo įtaka mokinių profesiniam pasirinkimui (%) (N=38)

Tik 5,3 % apklausoje dalyvavusių mokytojų pasirinko neigiamą atsakymo variantą, teigdami, jog neformaliojo ugdymo veikla mokinių profesiniam pasirinkimui įtakos neturi. Kiti 95 % apklausoje dalyvavusių mokytojų teigia, jog papildomojo ugdymo veikla daugiau ar mažiau įtakoja mokinių profesinį pasirinkimą.

Kaip teigia S. Jankevičius (2004), mokytojai turėtų įtikinti mokinius dėl profesinio orientavimo žinių būtinumo, padėti moksleiviams formuluoti reikšmingus profesinės bei socialinės veiklos tikslus, pratinti blaiviai ir savikritiškai vertinti savo profesines galimybes, tarp jų ir profesinį tinkamumą pasirenkant vieną ar kitą specialybę. Mūsų tyrime mokytojų taip pat buvo klausta, ar jie kalbasi su mokiniais apie karjeros planavimą, profesijos pasirinkimą. Visų respondentų atsakymai buvo teigiami ir pagal svarbumą pasiskirstė po lygiai: 50 % respondentų teigia, jog jie su mokiniais apie profesijos pasirinkimą kalbasi dažnai, 50 % - kartais. Tiek vienos, tiek kitos grupės respondentų atsakymus sugrupavus pagal išsakytas mintis išryškėjo tokie teiginiai:

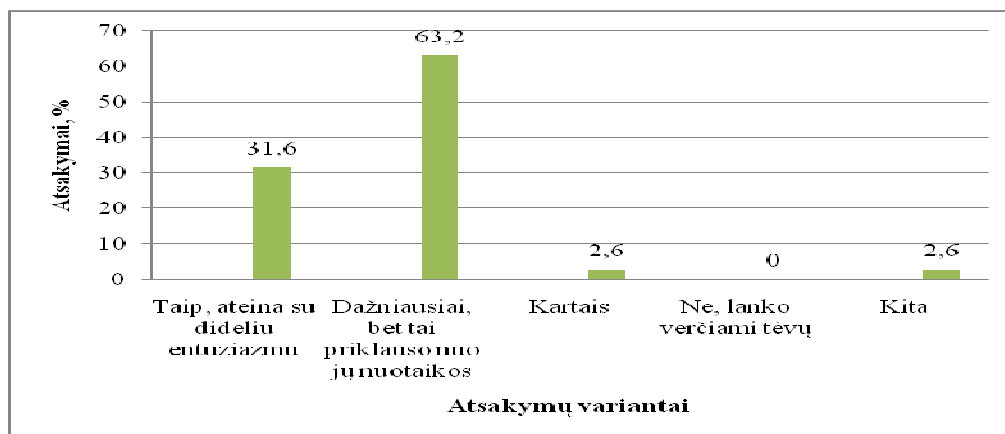
- 23,8 % mokytojų mano, kad meninės krypties papildomojo ugdymo veikla padėtų mokiniams pasirinkti būsimą profesiją;
- 20,4 % mokytojų mano, kad įtakos gali turėti sportinė veikla;
- 3,4 % mokytojų teigia, dalyvavimas projektuose įtakotų moksleivių profesinį pasirinkimą.

- Taip pat svarbūs susitikimai su buvusiais mokiniais, studentais, PIT darbuotojais, universitetų ir kolegijų dėstytojais, svarbios karjeros dienos, išvykos į įmones, susitikimai su įvairių profesijų žmonėmis, charizmatiškais žmonėmis.

Atviru anketos klausimu mokytojų buvo paprašyta išsakyti savo nuomonę apie tai, kokie būreliai ar veiklos mokiniams yra patraukliausi. Mokytojų nuomone, tai yra meniniai būreliai, orientuoti į kūrybiškumą (teigia 55,5 % respondentų) bei sporto būreliai (70,3 % respondentų). Šie būreliai yra patrauklūs, nes mokiniai gali realizuoti savo gebėjimus, greitai matomi rezultatai, dažnai būna apdovanojami, dažni renginiai, gali save parodyti, atsiranda galimybė saviraiškai. Kiti teigia, kad užsiėmimų patrauklumas priklauso nuo mokinių poreikių, nuo būrelio vadovo (patrauklu, kas jaunutviška, kūrybiška, kur dirba profesionalai, dirbama su ugnele), nuo mokinių amžiaus (vyresniems mokiniams labiau patinka dalykiniai būreliai).

Nustatyta, kad 31,9 % mokytojų negali įvardinti nepatrauklių papildomojo ugdymo užsiėmimų, nes nėra tokių būrelių arba jie tokių nežino. Likusieji (35,4 % respondentų) teigia, kad nepatrauklūs mokiniams yra tie būreliai, kurie yra teoriniai, pasyvūs, primenantys pamokas, dalykiniai, tikslųjų mokslų, tokie, kurie yra primetami, nes naudingi mokyklai, kur vadovai nesugeba sudominti, dirba be „meilės“.

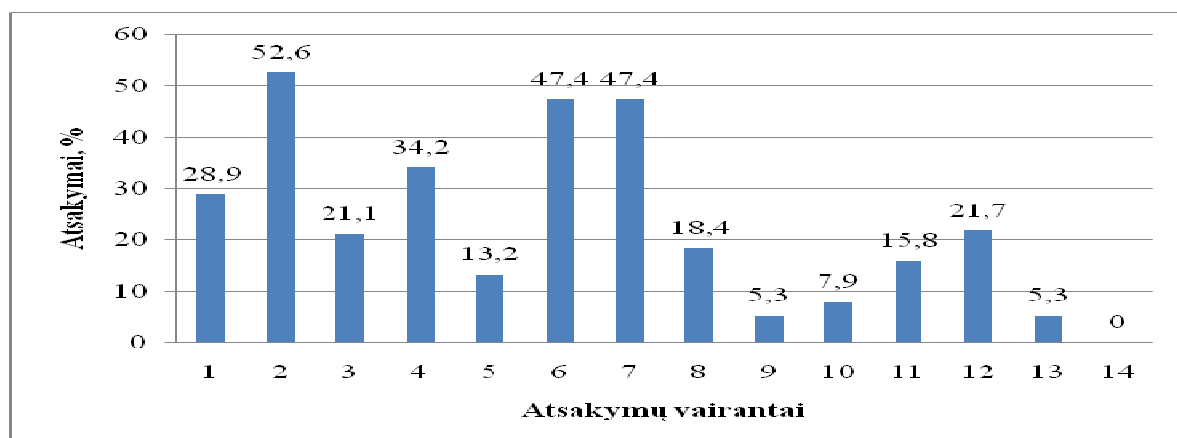
Mokytojų atsakymų į klausimą „Ar mokiniai savo noru lanko užsiėmimus?“ rezultatai pavaizduoti 28 paveiksle.

28 pav. Mokytojų nuomonė apie būrelių lankymo savanoriškumą (%) (N=38)

Iš 28 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad 63,2 % mokytojų mano, jog moksleivių papildomojo ugdymo užsiėmimų lankomumas priklauso nuo jų nuotaikos, 31,6 % mokytojų mano, kad mokiniai užsiima neformaliojo ugdymo veikla su dideliu entuziazmu. Pastebima, kad nei vienas mokytojas nemano, kad mokiniai lanko būrelius verčiami tėvų.

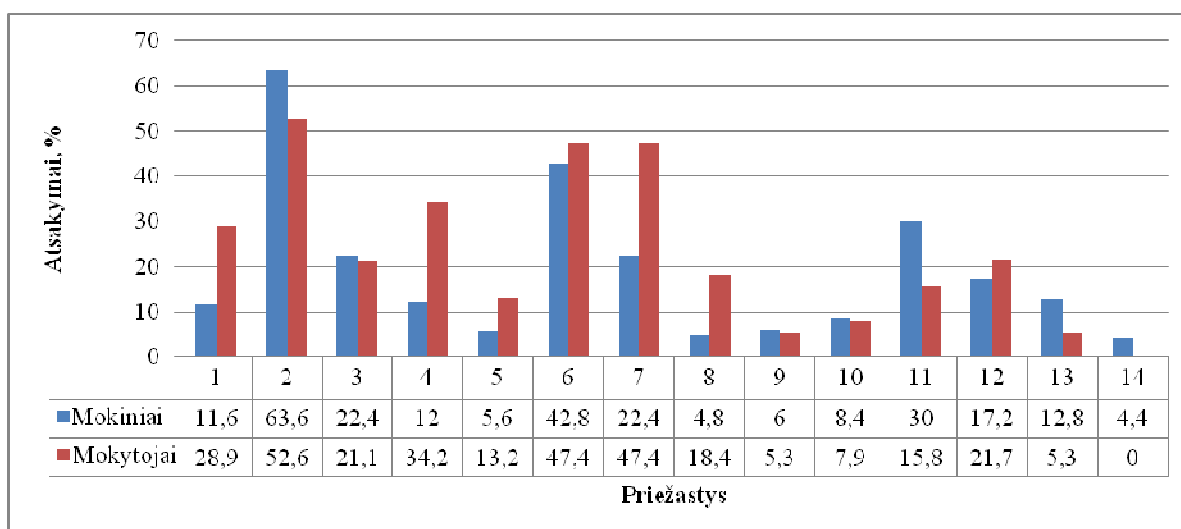
Mokytojų, kaip ir mokinių, buvo klausta, kokios yra moksleivių papildomojo ugdymo užsiėmimų lankymo priežastys. Gauti atsakymai pateikti 29 paveiksle.

*1. Šį būrelį lanko draugas (-ė); 2. Patinka ši veikla; 3. Galvoja ateityje rinktis su šia veikla susijusią profesiją; 4. Duomenis pastebėjo būrelio vadovas ir pakvietė dalyvauti; 5. Liepia/skatina tėvai; 6. Tai tiesiog įdomi veikla; 7. Veikla būrelyje padeda atsiskleisti įgimtiems talentams; 8. Pradeda dalyvauti, nes užsiėmimų vadovas (-ė) žinomas ir geras specialistas; 9. Užsiima šia veikla todėl, kad nėra geresnio pasirinkimo; 10. Tikisi užpildyti dalykinių žinių spragas; 11. Nori įgyti naudingų įgūdžių; 12. Ieško naujų išpūdžių; 13. Nori susirasti draugų; 14. Kita.

29 pav. **Popamokinių užsiėmimų pasirinkimo priežastys (%) (N=38)**

Iš paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad 52,6 % mokytojų tvirtina, jog mokinių pomėgiai lemia veiklos pasirinkimą, po 47,4 % mokytojų mano, jog tam įtakos turi pačios veiklos pobūdis bei galimybė atskleisti savo talentus. Ir nors prieš tai buvusiam 28 paveiksle išreiškdami savo nuomonę apie būrelių lankymo savanoriškumą mokytojai nemanė, jog mokiniai lanko būrelius verčiami tėvų, tačiau atsakydami į klausimą apie papildomojo ugdymo užsiėmimų lankymo priežastis net 13,2 % mokytojų visgi pažymėjo atsakymo variantą „Liepia / skatina tėvai“. Kaip teigiama tyrimo ataskaitos išvados (Popamokinės veiklos veiksmingumas, 2003), dalyvaujančių skatinant tėvams moksleivių motyvacija skiriasi nuo kitų moksleivių didesniu kryptingumu ir orientacija į būsimą profesiją bei visuomenėje prestižišką veiklą. Žemiau pateiktame 30 paveiksle pateiktas mokinių (kodėl jie renkasi vieną ar kitą veiklą) ir mokytojų (jų nuomone, kodėl mokiniai renkasi vieną ar kitą veiklą) atsakymų palyginimas.

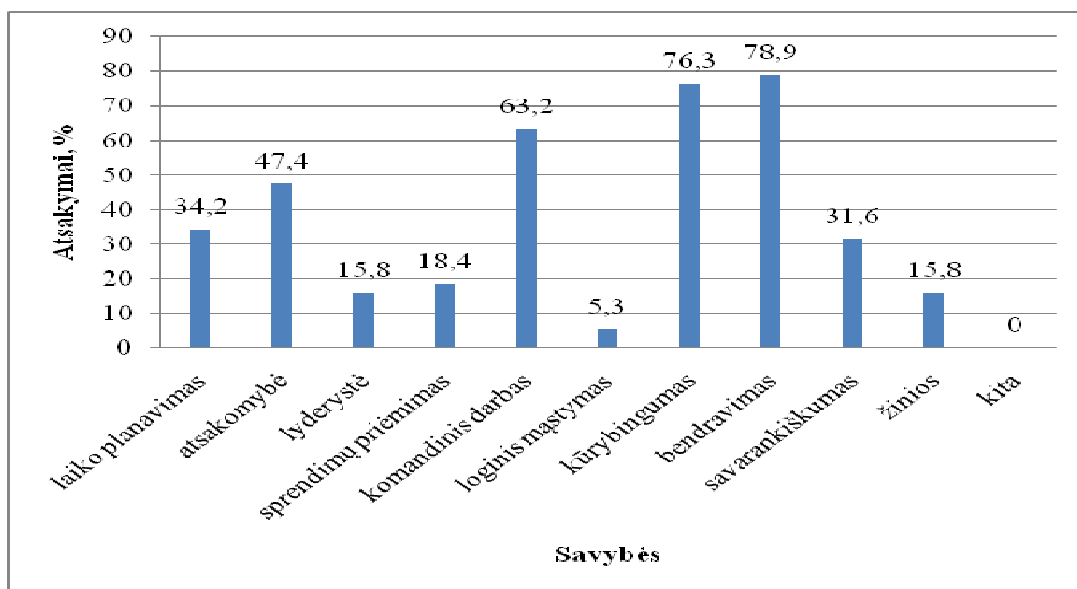

* 1. Šį būrelį lanko draugas (-ė); 2. Patinka ši veikla; 3. Galvoja ateityje rinktis su šia veikla susijusią profesiją; 4. Duomenis pastebėjo būrelio vadovas ir pakvietė dalyvauti; 5. Liepia/skatina tėvai; 6. Tai tiesiog įdomi veikla; 7. Veikla būrelyje padeda atsiskleisti į gimtiems talentams; 8. Pradeda dalyvauti, nes užsiėmimų vadovas (-ė) žinomas ir geras specialistas; 9. Užsiima šia veikla todėl, kad nėra geresnio pasirinkimo; 10. Tikisi užpildyti dalykinių žinių spragas; 11. Nori įgyti naudingų įgūdžių; 12. Ieško naujų išpūdžių; 13. Nori susirasti draugų; 14. Kita.

30 pav. Mokinių ir mokytojų nuomonės apie papildomojo ugdymo veiklos pasirinkimą palyginimas (%) (N=573)

Taikant χ^2 nepriklausomumo kriterijų palyginti moksleivių ir mokytojų atsakymai. Statistiškai reikšmingi skirtumai gauti vertinant šias priežastis: *šį būrelį lanko draugas (-ė)* ($p=0,004$), *duomenis pastebėjo būrelio vadovas ir pakvietė dalyvauti* ($p=0,000$), *veikla būrelyje padeda atsiskleisti į gimtiems talentams* ($p=0,001$), *pradeda dalyvauti, nes užsiėmimų vadovas (-ė) žinomas ir geras specialistas* ($p=0,002$), *nori susirasti draugų* ($p=0,019$). Kitais atvejais statistiškai reikšmingai mokinių ir mokytojų nuomonės nesiskiria.

Kaip teigia J. Ruškus, D. Žvirdauskas, V. Stanišauskienė (2009), neformaliojo švietimo užsiėmimų vadovai akcentuoja vaikų pasitikėjimą savimi, pasirodymą renginiuose, pasirinkimą ir domėjimąsi tuo, kas įdomu, didžiavimąsi savo veikla ir laimėjimais, bendravimą, akiračio plėtimą, sėkmės patirtį, ateities pomėgių numatymą, profesionalių vadovų turėjimą, kūrybą drauge su kitais. Tyrimo metu mokytojų domėtasi apie savybes, kurias lavina neformaliojo ugdymo veiklos. Mokytojų nuomonė apie tai, kokias savybes lavina neformaliojo ugdymo veiklos, matoma žemiau pateiktame 31 paveiksle.

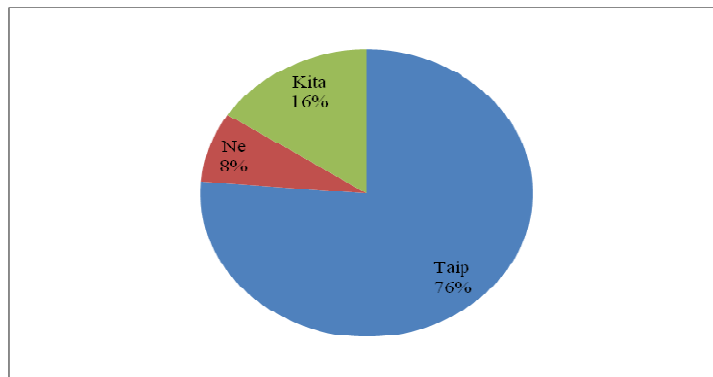

31 pav. Neformaliojo ugdymo veiklos lavinamos mokinių savybės (%) (N=38)

Pastebima, kad daugiausiai respondentų pasisako už *bendravimo* (78,9 %) ir *kūrybingumo* (76,3 %) įgūdžių ugdymą bei akcentuojamas *komandinis darbas* (63,2 %). Palyginti nedaug mokytojų pažymėjo tokių svarbių šiandienai įgūdžių, kaip lyderystė (15,8 %) ir sprendimų priėmimas (18,4 %) lavinimą.

Mokytojų domėtasi, ar šios savybės gali turėti įtakos mokiniui renkantis profesiją. 52,6 % mokytojų teigia, kad taip, jos turėtų būti naudingos, 47,4 % - iš dalies, nes tai priklauso nuo pageidaujamos profesijos pobūdžio. Nei vienas mokytojas nepažymėjo atsakymo varianto, kad nemato nieko bendro tarp šių dalykų. Mokslinėje literatūroje minima (Profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo D metodika), kad pedagogas gali padėti moksleiviui pažinsite save, sužinoti, kokius savo talentus jis gali darbo rinkai pasiūlyti, kokio tipo darbinė veikla jį galėtų dominti, ką jis geriausiai sugeba, ką labiausiai mėgsta, kokių žinių, patirties ir įgūdžių moksleiviui dar reikia įgyti.

Mokytojų taip pat klausta, ar didesnis papildomojo ugdymo veiklų pasirinkimas padėtų mokiniams lengviau pasirinkti profesijas. Atsakymų pasiskirstymas matomas 32 paveiksle.

32 pav. **Papildomojo ugdymo veiklų ir profesinio pasirinkimo galimybių ryšys (%)**
(N=38)

Kaip matyti iš 32 paveiksle pateiktų duomenų, net 76 % mokytojų mano, jog didesnis papildomojo ugdymo veiklų pasirinkimas galėtų padėti mokiniams tikslingiau rinktis būsimas profesijas. Teigiamai atsakę mokytojai paaiškino, kad didesnė pasirinkimo galimybė leistų mokiniams save išbandyti skirtingoje veikloje, labiau susipažinti su norima veikla, praplėsti savo akiratį, savo gebėjimus ir interesus geriau pritaikyti konkretesniuose būreliuose, kurie labiau atitiktų kiekvieno mokinio poreikius. Kaip teigiama mokslinėje literatūroje (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė, 2009), savo interesus labiausiai tenkina technikos ir tautinės kultūros užsiėmimus lankantys mokiniai, mažiausiai – literatai ir šokių užsiėmimus lankantys mokiniai. Labiausiai lavinantys vaizduotę jaučiasi technikos ir dailės užsiėmimus lankantys mokiniai, literatūros ir sporto užsiėmimus – mažiausiai. Dailės ir tautinės kultūros užsiėmimai yra nukreipti, mokinių supratimu, į savęs pažinimą, mažiausiai į tai nukreipti – literatų, šokių ir technikos užsiėmimai. Profesionalius vadovus labiausiai jaučiasi turį intelekto lavinimo užsiėmimus lankantys vaikai, mažiausiai profesionalius – literatų ir sporto užsiėmimus lankantys vaikai.

Mokykloje organizuojant papildomą veiklą, mokytojų nuomone, labiausiai stengiamasi patenkinti mokinių užimtumo (17 %), kūrybiškumo (meninius) – 44,2 %, sportinius (27,2 %) ir saviraiškos (23,8 %) interesus. Kiti tvirtina, kad papildomojo ugdymo veiklų organizavimas mokiniams priklauso nuo poreikių, smalsumo, galimybių, motyvacijos.

Į klausimą „*Kokių būrelių ir užsiėmimų mokykloje trūksta?*“ 21 % mokytojų atsakė, kad būrelių ir užsiėmimų mokyklose užtenka, 36 % mokytojų pastebėjo, kad trūksta menų ir sporto būrelių, 9 % atkreipė dėmesį, kad papildomojo ugdymo veikloje pasigendama choreografijos, šokių užsiėmimų. Lyginant mokytojų ir mokinių nuomones (žr. 18 pav.) šiuo klausimu paaiškėjo, jog jos dalinai sutampa. Atsakydami į klausimą apie dalyvavimą papildomojo ugdymo veiklose ir rinkdamiesi atsakymo variantą „Nedalyvauju, bet norėčiau“ mokiniai nurodė, jog dažniausia renkasi

sporto būrelius (18 %), bet norėtų jų dar daugiau. Sporto būreliai yra vieni iš populiariausių ir aktyviai lankomų mokykloje bei už mokyklos ribų. Taip pat mokiniai norėtų lankyti choreografijos, turizmo-kraštotyros, gamtos-ekologijos, techninius būrelius, kurių dažniausiai dėl lėšų trūkumo, mokyklose trūksta. Mokiniai išreiškė norą lankyti ir dalykinius būrelius, kas neturėtų sudaryti didelių sunkumų. Mokytojai dalykininkai tiesiog turėtų pagalvoti apie įvairesnę dalykinių būrelių pasiūlą. O jų pasirinkimas gal būt ne vienam mokiniui padėtų apsispręsti renkantis profesiją.

IŠVADOS

1. Apžvelgus mokslinę literatūrą, galima teigti, kad neformalus ugdymas yra orientuotas į praktinių įgūdžių lavinimą bei asmenybės tobulinimą. Pagrindiniai neformaliojo ugdymo ypatumai: neformaliojo ugdymo veikla leidžia tenkinti saviraiškos poreikius pasirinktos krypties būreliuose ir studijose, suteikia galimybę atskleisti prigimtines galias ir kūrybinius gebėjimus bei sudaro galimybes vystyti savo gebėjimus talentingiems vaikams.
2. Karjeros kompetenciją sudaro daug šiuolaikiniame darbo pasaulyje žmogui būtinų asmeninių savybių ir gebėjimų, kuriuos galima sėkmingai taikyti praktinėje veikloje. Įsigilinus į būtinų gebėjimų įvairovę, išryškėja keturių kompetencijų – asmeninės, socialinės, mokymosi bei profesinės – sistema.
3. Profesinis pasirinkimas yra labai atsakingas etapas žmogaus gyvenime. Pastebima, kad sąmoningas profesijos sprendimo priėmimas įmanomas, kai žmogus pasiekia pakankamą psichologinę brandą, t. y. suvokia karjeros prasmę, prisiima atsakomybę už savo sprendimus. Tam pasiekti, moksleivis turi aiškiai suvokti, kas jis (ji) yra, žinoti savo siekius, galimybes, interesus, ambicijas, motyvus bei ribotus išteklius. Taip pat didelę reikšmę turi ir informacijos apie darbą, profesines galimybes ir perspektyvas skirtingose darbų srityse, rinkimas.
4. Apžvelgus mokytojo daromą įtaką mokinio profesiniam pasirinkimui pastebėta, kad ypatingai reikia skatinti mokinius rūpintis savęs pažinimu, savo asmenybės savybių kitimų supratimu, mokykloje įgyjamo patyrimo susiejimu su ateities planais. Mokytojui svarbu gerokai anksčiau išsiaiškinti moksleivių ketinimus bei motyvus, kad galėtų taikyti daugelį metodų ir strategijų.
5. Atlikus empirinį tyrimą Akmenės rajono vidurinių mokyklų ir gimnazijų moksleivių ir neformaliojo ugdymo mokytojų tarpe nustatyta, kad moksleiviams labai svarbus yra profesinio pasirinkimo klausimas. Nustatyta, kad papildomasis ugdymas yra naudingas renkantis profesiją. Didžioji dauguma moksleivių savo profesinę karjerą sieja su studijomis universitete. Iš tyrimo rezultatų išryškėjo, kad apie profesijas moksleiviai daugiausiai sužino iš klasės auklėtojų. Svarbu paminėti, kad dvylikų klasių moksleiviai išvelgia didesnę papildomojo ugdymo užsiėmimų naudą renkantis profesiją negu dešimtų klasių moksleiviai. Nustatyta, kad sporto ir dalykiniai būreliai yra populiariausi moksleivių tarpe. Moksleiviai juos lanko, nes ši veikla jiems patinka, yra įdomi. Moksleivių nuomone, papildomojo

ugdymo užsiėmimai lavina komandinio darbo ir bendravimo įgūdžius, taip pat atsakomybės jausmą.

6. Atlikus mokytojų nuomonių tyrimo rezultatų analizę nustatyta, kad neformalus ugdymas yra vienodai svarbus kaip ir formalusis ugdymas. Taip pat akcentuojama, jog formalus ugdymas turi įtakos moksleivio profesiniam pasirinkimui. Mokytojų nuomone, mokiniai dažniausiai lanko užsiėmimus niekieno neverčiami, būdami geros nuotaikos ir dėl veiklos pobūdžio. Tarp dažniausiai lavinamų papildomojo ugdymo veikloje savybių mokytojai įvardijo komandinio darbo, kūrybingumo bei bendravimo įgūdžius.
7. Darbo pradžioje iškelta hipotezė: *tikėtina, kad mokinių dalyvavimas neformaliojo ugdymo veikloje turi sąryšį su moksleivių profesiniu pasirinkimu* empirinio tyrimo metu buvo iš dalies patvirtinta. Išanalizavus duomenis, galima teigti, jog dauguma tyrime dalyvavusių mokinių ir mokytojų patvirtina neformaliojo ugdymo ir profesinio pasirinkimo sąryšį.

REKOMENDACIJOS

Apibendrinta teorinė ir empirinė šio darbo medžiaga įgalina teikti tokias rekomendacijas, susijusias su moksleivių neformaliuoju ugdymu profesinio pasirinkimo kontekste:

1. Pagrindinių, vidurinių mokyklų ir gimnazijų 10 ir 12 klasių **mokiniam**s rekomenduojama:
 - aktyviau domėtis jų mokyklose ir už jos ribų esančių papildomojo ugdymo užsiėmimų pasiūla;
 - rinktis tuos papildomojo ugdymo užsiėmimus, kurie yra ne tik įdomūs, mėgstami, bet ir teikiantys realią naudą ateities perspektyvoms;
 - naudotis internetinių svetainių teikiama informacija karjeros projektavimo klausimais;
 - aktyviai dalyvauti profesinio informavimo renginiuose, jei tokie nevyksta, išsakyti šį pageidavimą mokyklos administracijai;
 - konsultuotis su specialistais, o jei tokių nėra, su neformaliojo švietimo pedagogais apie profesinės karjeros planavimą.
2. Neformaliojo ugdymo **pedagogams** rekomenduotina orientuoti savo užsiėmimo specifiką ne tik į moksleivių malonumo, pomėgių ar interesų realizavimą, bet ir į profesinį orientavimą, t. y. ieškoti galimybių į ugdymo turinį integruoti profesinio informavimo temas bei kelti mokymosi motyvaciją per profesinį informavimą. Taip pat patartina nuolat atlikti mokinių poreikių tyrimus, t. y. išsiaiškinti jų nuomonę apie papildomojo ugdymo užsiėmimų kokybę, paklausą, galimas sąsajas su profesiniu pasirinkimu.
3. Naudinga būtų vystyti neformalaus ugdymo kryptių pasirinkimo galimybes mokiniams, didinti ugdymo turinio patrauklumą, atsižvelgiant į šiuolaikinės darbo rinkos poreikius. Taip pat rekomenduotinas komandinis darbas mokyklose, t. y. derinti formalųjį ugdymą su neformaliuoju bei PIT.

LITERATŪRA

1. Adamonienė R., Daukilas S., Krikščiūnas B., Maknienė I., Palujanskienė A., (2001). *Profesinio ugdymo pagrindai*. Vilnius: Petro ofsetas.
2. Adamonienė, R., Daukilas, S., Krikščiūnas, B., Maknienė, I., Palujanskienė, A., (2003). *Profesinio ugdymo psichologija ir pedagogika*. Utena.
3. Adomaitienė J., (2008). *Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo sistemos diegimo galimybės Lietuvoje: dabartis ir perspektyvos // Neformaliuoju ir savaiminiu būdu įgytų žinių ir įgūdžių vertinimas bei pripažinimas universitetinėse studijose*. Vilnius.
4. Barkauskaitė M., (2004). *Moksleivių dorinis ugdymas popamokinėje veikloje*. Tarptautinė mokslinė konferencija. Meninio ir dvasinio ugdymo paralelės.
5. Beresnevičienė D., (1990). *Diferencijuotas profesinis orientavimas mokykloje*. Vilnius: Viltis.
6. Čiužas R., Šiaučiukėnienė L., Čiučiulkienė N., Augustinienė A., (2006). *Mokinių gebėjimų priimti karjeros sprendimus ugdymo dalyviai kaip besimokanti bendruomenė // Pedagogy Studies (Pedagogika)*. issue: 84. [Žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: www.ceeol.com.
7. Dapkienė S., (2002). *Papildomojo ugdymo formos*. Šiauliai.
8. Duvekot R., Pukelis K., Fokienė A. (2010). *Ankstesniojo mokymosi pasiekimų vertinimas profesijos mokytojų rengime*. Talinas.
9. Dzenuškaitė S. (1990). *Dorovinio auklėjimo koncepcija*. Tautinė mokykla II. Kaunas: Šviesa.
10. Filho L. (2000). *Dealing with misconceptions on the concept of sustainability // International Journal of Sustainability in Higher Education*. [Žiūrėta 2009-11-05]. Prieiga per internetą: <http://www.emeraldinsight.com/Insight/ViewContentServlet?Filename=/published/emeraldfulltextarticle/pdf/2490010101.pdf>
11. Frankl V.E., (1997). *Žmogus ieško prasmės*. Vilnius: Katalikų pasaulis.
12. Gumuliauskienė A. Augienė D., Bobrova L. (2002). *Karjera šiandien ir rytoj*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
13. Herr E. L., Cramer S. H., (1984). *Career guidance and counseling through the life Span*. Boston, Toronto: Little, Brown an company.

14. Herr E. L., Cramer S. H., (1997). *Career Guidance and Counselling Throughout the Lifespan; Systematic Approaches* (5 th ed.). NY: Harper Collins.
15. Indrašienė V. ir kt. (2006). Tyrimo ataskaita. *Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas mokyklose*. [Žiūrėta 2010-01-06]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/prof_inf_paskut_paskutiniausias.pdf
16. Indrašienė V., Grinytė L. *Tėvų požiūris į profesinį orientavimą bendrojo lavinimo mokykloje*. [Žiūrėta 2009-10-19]. Prieiga per internetą: <http://www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2007/87/119-125.pdf>
17. Jackūnas Ž., (2004). *Lietuvos pedagogų rengimo kaitos linkmės europinės patirties kontekste // Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: ugdymo kaita ir šiuolaikinės pedagoginės technologijos: VI konferencija*. Vilnius.
18. Jankevičius S., (2004). *Iki profesinis moksleivių ugdymas klasės auklėtojo darbe*. Pedagogy Studies (Pedagogika), issue: 71. [Žiūrėta 2009-10-19]. www.ceeol.com.
19. Jovaiša L. (1999). *Profesinio konsultavimo psichologija*. Vilnius: Agora.
20. Jovaiša L. (2001). *Ugdymo mokslas ir praktika*. – Vilnius: Agora.
21. Juodaitytė A., (2002). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius: Petro ofsetas.
22. Kardelis, K., (1997). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Technologija.
23. Kontrimavičiūtė I. (2004). *Visam gyvenimui vienos profesijos neužtenka*. [Žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: <http://www.sekunde.lt/content.php?p=read&tid=243>
24. Krause T., (2007). *The Effective Safety Leader: Personality, Values & Emotional Commitment*.
25. Kregždė S. (1988). *Profesinio kryptingumo formavimosi psichologiniai pagrindai*. Monografija. Kaunas: Šviesa.
26. Kučiauskienė R. (2003). *Ugdymo karjerai metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
27. Kučinskienė R. (2000). *Ugdymas karjerai – švietimo aktualija pasaulyje ir Lietuvoje // Pedagogika*. Nr. 43. P. 40-52.
28. Kvieskienė G. ir kt., (2006). *Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas*. [Žiūrėta 2009-10-02] Prieiga per internetą <http://www.smm.lt>
29. Kvieskienė G., Petronienė O. (2007). *Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumas // Socialinis ugdymas*, Nr. 3 (14). Vilnius.
30. Kvietkienė G. (2000). *Socializacijos pedagogika*. Kaunas: Technologija.

31. Laužackas R. (2005). *Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
32. Matulionis A. Mikšys A. (1992). *Jaunimo socialinė - profesinė orientacija*. Vilnius: Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas.
33. *Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas mokyklose*. Tyrimo ataskaita. (2006). [Žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą:
<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/prof_inf_paskut_paskutiniausias.pdf>.
34. Montross D.H., Kane T.E., Ginn R.J. *Career coaching your kids* (1997). Palo Alto, CA: Davies- Black Publishing.[Žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą:
<http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JITE/v38n4/schmidli.html>
35. *Neformaliojo ugdymo koncepcija*. [Žiūrėta 2010-01-28]. Prieiga per internetą:
http://209.85.129.132/search?q=cache:K-ksLNiKXFcJ:www.lvjc.lt/uploads/File/kiti/2009/neformaliojo_ugdymo_koncepcijos_projektas.doc+NEFORMALIOJO+UGDYMO+KONCEPCIJA&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-a
36. Ogintienė L. (2007). *Socialiniai veiksniai sąlygojantys jaunuolių karjeros planavimo rezultatus* // Magistro baigiamasis darbas. Kaunas. [Žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą:
http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090219_105811-50721/DS.005.0.02.ETD
37. Osipow S.H., Fitzgerald L.F. (1995). *Theories of creer development*. Needham Heights, Mass: Allun and Bacon.
38. Palujanskienė A., Adamonienė R. (2003). *Profesinė paauglių ir jaunuolių raida*. [Žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: www.ceeol.com
39. Petrauskaitė R.(1996). *Psichopedagogika profesijos pasirinkimui*. Vilnius : Žodynas.
40. *Pozicija dėl neformaliojo ugdymo pripažinimo ir jaunimo organizacijų vaidmens*. Vilnius, 2004. [Žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą
http://209.85.135.132/search?q=cache:UPDiQHFx5YMJ:paulijot.files.wordpress.com/2009/05/nu_pozicija_04.doc+Pozicia+d%C4%97l+neformaliojo+ugdymo+pripa%C5%BEinimo+ir+jaunimo+organizacij%C5%B3+vaidmens.+Vilnius&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-a
41. *Profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo D metodika*. [Žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą:

http://www.vdu.lt/skc/downloads/prof_orient/profesines_karjeros_planavimo_gebejimu_ugdy_mo_d_metodika.pdf

42. Profesinės karjeros vadovas. (1998). Vilnius: Solertija.

43. *Profesinio informavimo B metodika*. (2008). [Žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: http://kps.puslapiai.lt/images/Dokumentai/7_%20Profesinio_%20informavimo_%20B_%20metodika.pdf

44. *Profesinio informavimo ir konsultavimo darbo vadovas*. I tomas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2008.

45. Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. ISAK-739/A1-116, Žin. 2005, Nr. 60-2132.

46. *Profesinio orientavimo metodika mokytojams*. [Žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: <http://fcis.vdu.lt/~v.zviniene@dsc.vdu.lt/resources/documents/1.pdf>

47. Profesinio orientavimo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. lapkričio 19 d. įsakymu Nr. ISAK-1635/A1-180, Žin., 2004, Nr. 56-1955.

48. Pukelis K. (2003). *Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui*. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Nr.6. Kaunas: VDU.

49. Pukelis K. (2007). *Profesinio konsultavimo metodinės rekomendacijos profesijos konsultantams*. Kaunas: VDU.

50. Puodžiukas A. (2007). *Neformaliojo vaikų švietimo situacija ir tyrimo išvalgos* [Žiūrėta 2009-10-15]. Prieiga per internetą: <http://209.85.129.132/search?q=cache:LEfSFwsUjCAJ:www.smm.lt/naujienos/docs/kalbos/pr ezidenturai%252001%252010%2520galutinis.ppt+Neformaliojo+vaik%C5%B3+%C5%A1vie timo+situacija+ir+tyrimo+%C4%AF%C5%BEvalgos&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-a>

51. Radušis M. (2005). *Jaunuoliams – profesinio pasirinkimo dilema*. [Žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: <http://klaipeda.diena.lt/dienrastis/priedai/seima/jaunuoliams-profesinio-pasirinkimo-dilema-128106>

52. Railienė A. (2007). *Mokinių požiūris į profesinio informavimo organizavimą bendrojo lavinimo mokykloje*. Pedagogy Studies (Pedagogika), issue: 88. [Žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: www.ceeol.com.
53. Ruškus J., Žvirdauskas D., Stanišauskienė V. (2009). *Suvokiami ir patiriami neformaliojo švietimo tikslai*. Kaunas: Tiltai.
54. Semrud-Clikeman M., (2007). *Social competence in children*. JAV // [žiūrėta 2009-10-02] Prieiga per internetą
<http://books.google.com/books?id=bSqFyL1A5z8C&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q=&f=false>
55. Stanišauskienė V. (2000). *Rengimosi karjerai proceso socioeducaciniai pagrindai ir jo prielaidos Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje: daktaro disertacijos santrauka*. Kaunas: Technologija.
56. Stankaitytė J., Baltrėnienė Z., Murinienė J. *Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14- 19 metų mokiniams* projektas. [Žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&idhttp://galimybės.pedagogika.lt/files/files/mok.%20konsultav.%20ir%20inform.doc.
57. Super D.E. (1991). *Toward a comprehensive theory of career development*. Springfield, III.: Charles C. Thomas Publisher.
58. Super D.E., Savickas M.L., Super M. C. (1996). *The life-span, life-space approach to careers*. D. Brown & L. Brooks(Eds.), Career choice and development. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
59. Šimaitis A. (2008). *Neformaliojo vaikų švietimo realijos ir perspektyvos*. [Žiūrėta 2009-10-15]. Prieiga per internetą:
http://209.85.129.132/search?q=cache:2TqCYxAnD6cJ:ex.kaunas.lt/files/688/pranesimas_NV_S_Kaunas_2008%252011%252018.ppt+Neformaliojo+vaik%C5%B3+%C5%A1vietimo+realijos+ir+perspektyvos&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-a
60. Širiakovienė A. (2005). *Papildomo darbinio (technologinio) ugdymo kaita Lietuvoje*. Vilnius: Acta pedagogica Vilnensia.
61. Šukytė D. (2007). *Neformalusis vaikų ugdymas ir jo realizavimui įtaką darantys veiksniai* // Socialinis ugdymas. Nr. 3 (14). Vilnius.
62. *Švietimo gairės: Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos, 2003-2012 m.: projektas*. (2002). Vilnius: Spauda.

63. Tamošiūnas T. *School activity directions in multinational regions: Lithuania's case*. The Humanities on the II millennium threshold: International conference: Daugavpils Pedagogical University: Daugavpils, 2000, p. 58-63.
64. Tyrimo ataskaita (2006). *Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas*. [Žiūrėta 2009-12-28]. Prieiga per internetą:
http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/NVS_sanaudos_ir_prieinamumas_ataskaita.pdf
65. Tuomaitė V. 2008. Vilnius. *Europos švietimo politikos dokumentai apie aukštąjį mokslą, neformalųjį ir savaiminio mokymąsi, jo pripažinimą bei vertinimą*. // Neformaliuoju ir savaiminiu būdu įgytų žinių ir įgūdžių vertinimas bei pripažinimas universitetinėse studijose.
66. Vaitkevičius J. V., Miliūnienė L., Bakanovienė T. (2008). *Neformalaus ugdymo organizavimas mokykloje ir už jos ribų: mokinių požiūrio analizė*. // Jaunųjų mokslininkų darbai. Nr. 4 (20). Šiauliai.
67. Valackienė A., Dėmenienė A., (2007). *Knowledge Management: the Development of Testing Portal for Selection of Profession* // Engineerind economics. Nr. 2 (52). Work humanism.
68. Zaleskienė I. (1993). *Papildomojo ugdymo sistemos metmenys // Lietuvos švietimo reformos gairės*. Vilnius. P. 167-172.
69. Zaleskienė I. (1994). *Lietuvos moksleivių papildomojo ugdymo patirtis // Moksleivių papildomasis ugdymas*. Vilnius. P. 39-50.
70. Zaleskienė I. (1994). *Moksleivių papildomojo ugdymo sistema // Moksleivių papildomasis ugdymas*. Vilnius. P. 5-15.
71. Zaleskienė I. (1994). *Moksleivių papildomojo ugdymo sistemos tobulinimo kryptys // Moksleivių papildomasis ugdymas*. Vilnius. P. 67-69.
72. Zautraitė N. (2007). *Moksleivio adaptacija neformaliojo švietimo veikloje // Proaktyvus mokymasis: mokomoji medžiaga*. Vilnius.
73. Zunker V. G., (1998). *Career Counselling: Applied Concepts of Life Planning* (5 th ed.). Pacific Grove. Brooks/Cole Publishing Company.
74. Žemaitytė I. (2006). *Jaunimo nusikalstamumo prevencija: neformaliojo ugdymo aspektas*. Socialinis darbas, Nr. 5(2). Vilnius.

PRIEDAI

Anketa moksleiviams

Mieli moksleiviai, nuoširdžiai prašau bendradarbiauti, nes man jūsų nuomonė yra tikrai svarbi. Atidžiai išsiskaitykite į pateiktus anketoje klausimus ir atsakykite į juos.

Jūsų pateikta informacija bus konfidenciali ir anonimiška.

Dėkoju už bendradarbiavimą ir nuoširdžius atsakymus!

Apklausą atlieka Šiaulių universiteto Magistratūros studijų Karjeros edukologijos programos magistrantė Eglė Petrikauskienė.

Pasirinktą atsakymą prašau žymėti žymeniu x

1. Ar galvojate apie savo profesinę karjerą?

- taip, man tai labai svarbu;
- dažnai, turėdama(s) laiko domiuosi;
- kartais, pagalvoju, bet dar neskubu;
- ne, manau, kad dar per anksti.

2. Ar mokykloje galite gauti informacijos apie karjeros planavimą, profesijos pasirinkimą?

- taip (iš ko?)
 - iš klasės auklėtojo
 - iš PIT darbuotojo
 - iš socialinio pedagogo
 - kita (nurodykite).....
- ne (kodėl?).....

3. Įtakos renkantis būsimą profesiją man turi:

☺ ☹ ? ☺ ? ☹ ? ☺ ?	DAUG	MAŽAI	JOKIOS
profesijos populiarumas	☐	☐	☐
karjeros galimybės	☐	☐	☐
būsimo atlyginimo dydis	☐	☐	☐
profesijos prestižas	☐	☐	☐
tėvai	☐	☐	☐
draugai	☐	☐	☐
klasės auklėtojas	☐	☐	☐
pomėgiai	☐	☐	☐
profesijos patarėjas	☐	☐	☐
mokytojai	☐	☐	☐
kita (įrašyk)	☐	☐	☐

4. Ką manote apie papildomąjį ugdymą?

- naudinga renkantis profesiją;
- padeda įsisavinti dalykines žinias;
- padeda atsiskleisti mano talentams;
- tai tik laiko švaistymas;
- kita (parašyk)

5. Ar papildomasis ugdymas padeda atskleisti polinkį į profesiją?

- Taip, nes.....

 Ne, nes.....

 Kita.....

6. Ar užsiimate papildomojo ugdymo veikla dabar arba užsiėmėte tuo anksčiau?

- taip
 lankau būrelius mokykloje
 lankau muzikos, dailės, sporto mokyklas (pabrauk, kuria),
 arba būrelius už mokyklos ribų
 lankiau būrelį anksčiau (kokį, -ią?).....
 ne (kodėl?).....

7. Ar norėtumėte užsiimti kokia nors papildomo ugdymo veikla?

- taip, manau, kad tai būtų naudinga, bet neturiu galimybės;
 ne, nes neturiu tam laiko;
 taip, bet nėra tokių būrelių, kuriuos norėčiau lankyti;
 kita (parašykite).....

8. Kokia papildomojo ugdymo veikla užsiimate (užsiėmėte anksčiau)?

VEIKLA	Mokykloje			Kitur, už mokyklos ribų		
	Lankau (įrašykite, kiek val./sav.)	Nelankau, bet norėčiau lankyti	Nelankau ir nenorėčiau lankyti	Lankau (įrašykite, kiek val./sav.)	Nelankau, bet norėčiau lankyti	Nelankau ir nenorėčiau lankyti
1. Dalykiniai būreliai (pvz. istorijos, matematikos ir pan.)						
2. Muzikos (būrelis, mokykla)						
3. Choreografijos (šokių)						
4. Teatrinio meno						
5. Dailės (būrelis, mokykla)						
6. Etnokultūros						
7. Sporto (būrelis, mokykla)						
8. Turizmo – kraštotyros						
9. Techninės kūrybos						
10. Gamtos – ekologijos						
11. Visuomeninės organizacijos (įrašykite)						
12. Kita veikla (įrašykite)						

9. Kodėl pasirinkote šį (-iuos) papildomo ugdymo užsiėmimą (-us)?

- šį būrelį lanko mano draugas (-ė);
 man patinka ši veikla;
 galvoju ateityje rinktis su šia veikla susijusią profesiją;
 mano duomenis pastebėjo būrelio vadovas ir pakvietė dalyvauti;
 liepia/skatina tėvai;
 tai tiesiog įdomi veikla;
 veikla būrelyje padeda atsiskleisti įgimtiems talentams;

- pradėjau dalyvauti, nes užsiėmimų vadovas (-ė) žinomas ir geras specialistas.
- užsiėmimu šia veikla todėl, kad nėra geresnio pasirinkimo;
- tikėjau užpildyti dalykinių žinių spragas
- norėjau įgyti naudingų įgūdžių
- ieškojau naujų išpūdžių
- norėjau susirasti draugų
- kita (parašykite).....

10. Ankstesniame klausime prašėme paminėti pagrindines priežastis, kodėl pasirinkote tam tikrą veiklos formą. Ar, pradėjus dalyvauti, Jūsų viltys pasiteisino?

- pasiteisino
- iš dalies pasiteisino
- nepasiteisino
- kita (įrašykite).....

11. Kiek Jūs patenkintas (-a) papildomo ugdymo gyvenimu mokykloje ir už mokyklos ribų?

Pasitenkinimo lygis	Mokykloje	Už mokyklos ribų
1. Patenkintas		
2. Daugiau patenkintas negu nepatenkintas		
3. Daugiau nepatenkintas negu patenkintas		
4. Nepatenkintas		
5. Sunku pasakyti		

12. Kiek Jūs patenkintas (-a) papildomo ugdymo veikla mokykloje ir už mokyklos ribų? (Aukščiausią pasitenkinimo lygį vertinkite 4, žemiausią - 1).

Pasitenkinimo lygis	5	4	3	2	1
Mokykloje					
Už mokyklos ribų					

13. Kaip sužinote apie papildomo ugdymo galimybes mokykloje ir už mokyklos ribų? (pažymėkite visus tinkamus atsakymų variantus abiejuose stulpeliuose)

Informacijos gavimo būdai	Mokykloje	Kitur, už mokyklos ribų
1. Perskaitote mokyklos skelbimų lentoje		
2. Informuoja klasės auklėtoja(-as)		
3. Sužinote iš mokyklos administracijos		
4. Sužinote iš bendraklasių		
5. Iš skelbimų laikraščiuose		
6. Iš skelbimų internete		
7. Iš mokytojų		
8. Iš draugų		
9. Iš tėvų		
10. Kita.....		
.....		
.....		

14. Kokias savybes ugdo jūsų lankomas būrelis ar kita įstaiga? (pažymėkite 3):

- laiko planavimas;
- atsakomybė;
- lyderystė;
- sprendimų priėmimas;
- komandinis darbas;
- loginis mąstymas;
- kūrybingumas;
- bendravimas;
- savarankiškumas;
- žinios;
- kita

15. Ar jūsų pasirinkta papildomojo ugdymo veikla turi (turės) įtakos renkantis profesiją?

- taip, su ja tiesiogiai sieju savo ateitį;
- iš dalies;
- nežinau;
- tikrai ne.

16. Ar jums reikalinga pagalba profesinio informavimo klausimais?

- taip (kokia?)
 - daugiau reklaminių lankstinukų;
 - daugiau susitikimų su įvairių profesijų atstovais;
 - daugiau ekskursijų į įmones;
 - daugiau susitikimų su aukštųjų mokyklų ir kolegijų dėstytojais ir studentais.

- ne (kodėl?)
 - aš tuo domiuosi pats (-i);
 - man pataria draugai ir tėvai;
 - kita (parašykite)

O dabar keletas klausimų apie jus:

Jūsų lytis? vyr. mot.

Jūs mokotės? kaimo pagrindinėje mokykloje; miesto pagrindinėje mokykloje;
 miesto vidurinėje mokykloje; kaimo vidurinėje mokykloje; gimnazijoje

Klasė, kurioje jūs mokotės?

- 10 klasė (2 gimnazijos klasė)
- 12 klasė (4 gimnazijos klasė)

Ką galvojate daryti ateityje po mokyklos baigimo?

- stosiū į universitetą
- stosiū į kolegiją
- stosiū į profesinę mokyklą
- galvoju pradėti dirbti
- kurį laiką nieko nedarysiu
- dar nesu apsisprendęs
- kita (įrašykite).....

Ačiū už atsakymus!

Anketa mokytojams

Gerbiami mokytojai, nuoširdžiai prašau bendradarbiauti, nes man Jūsų nuomonė yra tikrai svarbi. Prašau atsakyti į pateiktus anketoje klausimus.

Jūsų pateikta informacija bus konfidenciali ir anonimiška.

Dėkoju už bendradarbiavimą ir nuoširdžius atsakymus!

Apklausą atlieka Šiaulių universiteto Magistratūros studijų Karjeros edukologijos programos magistrantė Eglė Petrikauskienė.

Pasirinktą atsakymą prašau žymėti žymeniu **x**

1. Ar, Jūsų nuomone, neformalus ugdymas yra toks pat svarbus kaip ir formalusis ugdymas?

- Taip (kodėl?)
 - Ne (kodėl?)
 - Kita (parašykite)
-

2. Ar Jūsų mokykloje vykdoma neformaliojo ugdymo veikla turi įtakos mokinio profesiniam pasirinkimui?

- Taip, tai leidžia atsiskleisti vaikų talentams;
- Dažniausiai tai padeda vaikui apsispręsti;
- Kartais tai padeda, bet tai nėra pagrindinis profesijos pasirinkimą įtakojantis veiksnys;
- Ne, su profesijos pasirinkimu tai neturi nieko bendra.

3. Ar kalbatės su mokiniais apie karjeros planavimą, profesijos pasirinkimą?

- Taip, dažnai;
 - Kartais;
 - Ne;
 - Kita (parašykite)
-

4. Kokios, Jūsų nuomone, neformaliojo ugdymo veiklos, padėtų mokiniams pasirinkti būsimą profesiją? (Parašykite)

.....

.....

.....

5. Kokie būreliai ir užsiėmimai moksleiviams patraukliausi ir kodėl?

.....

.....

6. Kokie nepatrauklūs ir kodėl?

.....

.....

7. Ar mokiniai savo noru lanko užsiėmimus?

- Taip, ateina su dideliu entuziazmu;
- Dažniausiai, bet tai priklauso nuo jų nuotaikos;
- Kartais;
- Ne, būrelį lanko verčiami tėvų.
 - Kita (parašykite)

8. Kaip manote, kodėl moksleiviai renkasi papildomo ugdymo užsiėmimą (-us)?

- šį būrelį lanko mano draugas (-ė);
 - man patinka ši veikla;
 - galvoju ateityje rinktis su šia veikla susijusią profesiją;
 - mano duomenis pastebėjo būrelio vadovas ir pakvietė dalyvauti;
 - liepia/skatina tėvai;
 - tai tiesiog įdomi veikla;
 - veikla būrelyje padeda atsiskleisti įgimtiems talentams;
 - pradėjau dalyvauti, nes užsiėmimų vadovas (-ė) žinomas ir geras specialistas.
 - užsiėmimu šia veikla todėl, kad nėra geresnio pasirinkimo;
 - tikėjau užpildyti dalykinių žinių spragas
 - norėjau įgyti naudingų įgūdžių
 - ieškojau naujų išpūdžių
 - norėjau susirasti draugų
 - kita (parašykite).....
-

9. Kokias mokinių savybes ugdo, Jūsų nuomone, lavina dauguma neformaliojo ugdymo veiklų? (pažymėkite 3):

- laiko planavimas;
- atsakomybė;
- lyderystė;
- sprendimų priėmimas;
- komandinis darbas;
- loginis mąstymas;
- kūrybingumas;
- bendravimas;
- savarankiškumas;
- žinios;
- kita.....

10. Ar šios savybės, Jūsų nuomone, gali turėti įtakos mokiniui renkantis profesiją?

- Taip, jos turėtų būti naudingos;
- Iš dalies, tai priklauso nuo pageidaujamos profesijos pobūdžio;
- Ne, nematau nieko bendro.

11. Kaip manote, ar didesnis papildomo ugdymo veiklų pasirinkimas padėtų mokiniams lengviau pasirinkti norimas profesijas?

- Taip (kodėl?).....
 - Ne (kodėl?).....
 - Kita (parašykite).....
-

12. Kokius moksleivių poreikius pirmiausia stengiamasi patenkinti organizuojant papildomą veiklą mokykloje? (Irašykite).....
.....

13. Kokių būrelių ir užsiėmimų mokykloje (gyvenamoje vietovėje) trūksta? Kodėl? (Irašykite).....
.....
.....

O dabar keletas klausimų apie Jus:

Jūsų lytis: vyr. mot.

Jūsų pedagoginio darbo stažas: 0 – 5 metai 6 – 10 metų 11 – 15 metų
 16 – 20 metų 21 – 25 metai virš 25 metų

Jūsų darbo patirtis, vykdant neformaliojo ugdymo veiklą?
 0 – 5 metai 6 – 10 metų 11 – 15 metų 16 – 20 metų
 21 – 25 metai virš 25 metų

Jūsų darbo vieta?

- Miestas
- Rajono centras
- Miestelis
- Kaimas

Ačiū už atsakymus!

Mokinių tyrimo klausimo „Ar galvojate apie savo profesinę karjerą?“ palyginimas lytį ir klase

Ar galvojate apie savo profesinę karjerą		LYTIS	
		Berniukas	Mergaitė
Taip	N	115	97
		22,20%	18,50%
Dažnai	N	75	71
		14,10%	13,30%
Kartais	N	101	53
		19,40%	11,70%
Ne	N	7	7
		0,40%	0,40%
P reikšmė		0,583	

Ar galvojate apie savo profesinę karjerą		KLASĖ	
		10 klasė (2 gimnazijos)	12 klasė (4 gimnazijos)
Taip	N	52	49
		21,00%	19,80%
Dažnai	N	32	36
		12,90%	14,50%
Kartais	N	46	31
		18,50%	12,50%
Ne	N	1	1
		0,40%	0,40%
P reikšmė		0,482	

Mokinių tyrimo klausimo „Iš kur gauna informacijos apie karjeros planavimą, profesijos pasirinkimą?“ palyginimas pagal mokyklos tipus

Iš kur gauna informacijos apie karjeros planavimą, profesijos pasirinkimą		MOKYKLOS TIPAS					
		kaimo pagrindinėje mokykloje	miesto pagrindinėje mokykloje	miesto vidurinėje mokykloje	kaimo vidurinėje mokykloje	gimnazijoje	P reikšmė
iš klasės auklėtojo	N	36	16	24	30	153	
		7,30%	3,20%	4,90%	6,10%	30,00%	0,194
iš PIT darbuotojo	N	14	6	12		95	
		2,80%	1,20%	2,40%		18,20%	0,085
iš socialinio pedagogo	N	2	10	2	4	75	
		0,40%	2,00%	0,40%	0,80%	14,20%	0,232
iš kitur	N	13	13	2	2	53	
		2,80%	2,80%	0,40%	0,40%	9,70%	0,141
negaunu	N	2		4	4	57	
		0,40%		0,80%	0,80%	10,50%	0,116

Mokinių tyrimo klausimo „Ką manote apie papildomą ugdymą?“ palyginimas pagal lytį

Ką manote apie papildomą ugdymą		LYTIS		
		Berniukas	Mergaitė	P reikšmė
naudinga renkantis profesiją	N	145	115	0,955
		28,10%	22,10%	
padeda įsisavinti dalykines žinias	N	107	93	0,593
		20,50%	17,70%	
padeda atsiskleisti mano talentams	N	63	65	0,238
		11,60%	12,00%	
tai tik laiko švaistymas	N	39	15	0,034*
		6,80%	2,00%	

**Mokinių tyrimo klausimo „Ar papildomasis ugdymas padeda atskleisti polinkį į profesiją?“
palyginimas su lytimi**

		LYTIS		
		Berniukas	Mergaitė	
Ar papildomasis ugdymas padeda atskleisti polinkį į profesiją	Taip	N	196	172
			40,30%	35,10%
	Ne	N	63	35
			12,60%	6,50%
	Kita	N	19	17
			3,00%	2,60%
	P reikšmė	0,327		

Mokinių tyrimo klausimo „Ar lankote popamokinės veiklos užsiėmimus?“ palyginimas pagal mokyklos tipus ir klasę

Ar lankote popamokinės veiklos užsiėmimus?		MOKYKLOS TIPAI					P reikšmė
		kaimo pagrindinėje mokykloje	miesto pagrindinėje mokykloje	miesto vidurinėje mokykloje	kaimo vidurinėje mokykloje	gimnazijoje	
lankau būrelius mokykloje	N	18	10	6	10	92	0,876
		3,60%	2,00%	1,20%	2,00%	16,60%	
lankau muzikos, dailės, sporto mokyklas už mokyklos ribų	N	20	4	12	6	108	0,331
		4,00%	0,80%	2,40%	1,20%	19,80%	
lankiau būrelį anksčiau	N	8	14	6	16	118	0,078
		1,60%	2,80%	1,20%	3,20%	21,90%	
nelankau	N	18	8	12	6	84	0,678
		3,60%	1,60%	2,40%	1,20%	15,00%	

Ar lankote popamokinės veiklos užsiėmimus?		KLASĖ		P reikšmė
		10 klasė (2 gimnazijos)	12 klasė (4 gimnazijos)	
lankau būrelius mokykloje	N	69	67	0,738
		12,90%	12,40%	
lankau muzikos, dailės, sporto mokyklas už mokyklos ribų	N	73	77	0,425
		13,70%	14,50%	
lankiau būrelį anksčiau	N	81	85	0,406
		15,30%	16,10%	
nelankau	N	77	51	0,139
		14,50%	9,20%	

Mokinių tyrimo klausimo „Ką galvojate daryti ateityje po mokyklos baigimo?“ palyginimas pagal popamokinės veiklos lankymą

		Ką galvojate daryti ateityje po mokyklos baigimo							
		stosiu į universitetą	stosiu į kolegiją	stosiu į profesinę mokyklą	galvoju pradėti dirbti	kurį laiką nieko nedarysiu	dar nesu apsisprendęs	kita	P reikšmė
lankau būrelius mokykloje	N	68	21	15	13	7	32	9	0,743
		11,60%	3,20%	2,00%	1,60%	0,40%	5,60%	0,80%	
lankau muzikos, dailės, sporto mokyklas už mokyklos ribų	N	68	29	15			43	15	0,189
		11,60%	4,80%	2,00%			7,60%	2,00%	
lankiau būrelį anksčiau	N	68	35	15	7	9	55	7	0,05
		11,60%	6,00%	2,00%	0,40%	0,80%	10,00%	0,40%	
nelankau	N	37	19	29	19	7	27	15	0,002*
		6,40%	2,80%	4,80%	2,80%	0,40%	4,40%	2,00%	

*- skirtumas statistiškai reikšmingas, kai $p < 0,05$

**Mokinių tyrimo klausimo „Ar norėtumėte užsiimti kokia nors papildomo ugdymo veikla?“
palyginimas pagal lytį**

			LYTIS	
			Berniukas	Mergaitė
Ar norėtumėte užsiimti kokia nors papildomo ugdymo veikla	Taip, bet nėra galimybės	N	89	81
			17,40%	15,80%
	Ne, nėra laiko	N	83	57
			16,20%	10,80%
	Taip, bet nėra būrelių, kuriuos norėčiau lankyti	N	93	69
			18,30%	13,30%
	Kita	N	25	25
		4,10%	4,10%	
	P reikšmė	0,748		

Ar norėtumėte užsiimti kokia nors papildomo ugdymo veikla?		MOKYKLOS TIPAI				
		kaimo pagrindinėje mokykloje	miesto pagrindinėje mokykloje	miesto vidurinėje mokykloje	kaimo vidurinėje mokykloje	Gimnazijoje
Taip, bet nėra galimybės	N	24	10	16	18	100
		5,00%	2,10%	3,30%	3,80%	18,80%
Ne, nėra laiko	N	20	6	8	12	94
		4,20%	1,30%	1,70%	2,50%	17,60%
Taip, bet nėra būrelių, kuriuos norėčiau lankyti	N	12	8	10	8	122
		2,50%	1,70%	2,10%	1,70%	23,40%
Kita	N	4	6			40
		0,80%	1,30%			6,30%
	P reikšmė	0,355				

Ar norėtumėte užsiimti kokia nors papildomo ugdymo veikla		KLASĖ	
		10 klasė (2 gimnazijos)	12 klasė (4 gimnazijos)
Taip, bet nėra galimybės	N	83	87
		5,00%	2,10%
Ne, nėra laiko	N	69	71
		4,20%	1,30%
Taip, bet nėra būrelių, kuriuos norėčiau lankyti	N	99	63
		2,50%	1,70%
Kita	N	18	22
		0,80%	1,30%
P reikšmė		0,355	

**Mokinių tyrimo klausimo „Kokia papildomo ugdymo veikla užsiima (anksčiau užsiėmė)?“
palyginimas pagal klasę, mokyklos tipus, ateities planais**

Papildomo ugdymo veikla užsiima (anksčiau užsiėmė)			KLASĖ		P reikšmė
			10 klase (2 gimnazijos)	12 klase (4 gimnazijos)	
1. Dalykiniai būreliai (pvz. istorijos, matematikos ir pan.)	Lankau, mokykloje	N	29	61	0,005
			4,80%	11,20%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	57	37	
			10,80%	6,40%	
	Nelankau ir nenoriu	N	189	149	
			36,90%	29,70%	
2. Muzikos (būrelis, mokykla)	Lankau, mokykloje	N	65	37	0,139
			12,00%	6,40%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	29	35	
			35,70%	34,90%	
	Nelankau ir nenoriu	N	183	179	
			35,70%	34,90%	
3. Choreografijos (šokių)	Lankau, mokykloje	N	43	39	0,952
			7,60%	6,80%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	65	63	
			12,00%	11,60%	
	Nelankau ir nenoriu	N	169	149	
			32,90%	28,90%	
4. Teatrinio meno	Lankau, mokykloje	N	17	25	0,457
			2,40%	4,00%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	36	33	
			6,40%	5,60%	
	Nelankau ir nenoriu	N	223	193	
			43,80%	37,80%	
5. Dailės (būrelis, mokykla)	Lankau, mokykloje	N	23	15	0,336
			3,60%	2,00%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	41	27	
			7,20%	4,40%	
	Nelankau ir nenoriu	N	213	209	
			41,80%	41,00%	
6. Etnokultūros	Lankau, mokykloje	N		15	0,058
				2,00%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	39	33	

			6,80%	5,60%	
	Nelankau ir nenoriu	N	233	203	
			45,80%	39,80%	
7. Sporto (būrelis, mokykla)	Lankau, mokykloje	N	71	93	0,119
			13,30%	17,70%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	75	59	
			14,10%	10,80%	
	Nelankau ir nenoriu	N	168	99	
			25,30%	18,90%	
8. Turizmo - kraštotyros	Lankau, mokykloje	N	7	25	0,007*
			0,80%	4,00%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	45	59	
			8,00%	10,80%	
	Nelankau ir nenoriu	N	223	167	
			43,80%	32,50%	
9. Techninės kūrybos	Lankau, mokykloje	N	15	15	0,996
			2,00%	2,00%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	43	37	
			7,60%	6,40%	
	Nelankau ir nenoriu	N	219	199	
			43,00%	39,00%	
10. Gamtos - ekologijos	Lankau, mokykloje	N	13	7	0,163
			1,60%	0,40%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	55	35	
			10,00%	6,00%	
	Nelankau ir nenoriu	N	209	209	
			41,00%	41,00%	
11. Visuomeninės organizacijos	Lankau, mokykloje	N	19	11	0,096
			2,80%	1,20%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	17	31	
			2,40%	5,20%	
	Nelankau ir nenoriu	N	241	209	
			47,40%	41,00%	

Papildomo ugdymo veikla užsiima (anksčiau užsiėmė)			MOKYKLOS TIPAI					P reikšmė
			kaimo pagrindinėje mokykloje	miesto pagrindinėje mokykloje	miesto vidurinėje mokykloje	kaimo vidurinėje mokykloje	gimnazijoje	
1. Dalykiniai būreliai (pvz. istorijos, matematikos ir pan.)	Lankau, mokykloje	N	17	15	7	17	47	0,114
			2,40%	2,00%	0,40%	2,40%	8,50%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	21	7	11	11	61	
			3,20%	0,40%	1,20%	1,20%	11,30%	
	Nelankau ir nenoriu	N	37	27	32	25	233	
			6,50%	4,50%	5,70%	4,00%	46,20%	
2. Muzikos (būrelis, mokykla)	Lankau, mokykloje	N	17	7	13	13	67	0,830
			2,40%	40,00%	1,60%	1,60%	12,60%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	9	7	11	9	43	
			0,80%	0,40%	1,20%	0,80%	7,70%	
	Nelankau ir nenoriu	N	49	35	27	31	231	
			8,90%	6,10%	4,50%	5,30%	45,70%	
3. Choreografijos (šokių)	Lankau, mokykloje	N	7	13	9	15	53	0,181
			0,40%	1,60%	0,80%	2,00%	9,70%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	17	11	17	7	91	
			2,40%	1,20%	2,40%	0,40%	17,40%	
	Nelankau ir nenoriu	N	51	25	25	31	197	
			9,30%	4,00%	4,00%	5,30%	38,90%	
4. Teatrinio meno	Lankau, mokykloje	N	9		9	19	15	0,000*
			0,80%		0,80%	2,80%	2,00%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	13		9		53	
			1,60%		0,80%		9,70%	
	Nelankau ir nenoriu	N	52	39	33	29	273	
			9,70%	6,9	5,70%	4,90%	54,30%	

5. Dailės (būrelis, mokykla)	Lankau, mokykloje	N	7		7	9	25	0,795
			0,40%		0,40%	0,80%	4,00%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	15	7	7	11	42	
			2,00%	0,40%	0,40%	1,20%	7,70%	
	Nelankau ir nenoriu	N	53	37	37	39	273	
			9,70%	6,50%	6,50%	5,70%	54,30%	
6. Etnokultūros	Lankau, mokykloje	N				7	13	0,595
						0,40%	1,60%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	19	9	9	11	39	
			2,80%	0,80%	0,80%	1,20%	6,90%	
	Nelankau ir nenoriu	N	51	35	37	35	289	
			9,30%	6,10%	6,50%	6,10%	57,50%	
7. Sporto (būrelis, mokykla)	Lankau, mokykloje	N	29	11	11	9	119	0,178
			4,90%	1,20%	1,20%	0,80%	23,10%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	23	13	17	19	77	
			3,60%	1,60%	2,40%	2,80%	14,60%	
	Nelankau ir nenoriu	N	23	25	23	25	145	
			3,60%	4,00%	3,60%	4,00%	28,30%	
8. Turizmo - kraštotyros	Lankau, mokykloje	N		7	9	13	15	0,011*
				0,40%	0,80%	1,60%	2,00%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	25	13	9	9	63	
			4,00%	1,60%	0,80%	0,80%	11,70%	
	Nelankau ir nenoriu	N	45	29	33	31	263	
			8,10%	4,90%	5,70%	5,30%	52,20%	
9. Techninės kūrybos	Lankau, mokykloje	N	9	7			19	0,019*
			0,80%	0,40%			2,80%	
	Mokykloje nelankau,	N	27	11	11	9	37	

	bet norėčiau								
			4,50%	1,20%	1,20%	0,80%	6,50%		
	Nelankau ir nenoriu	N	39	31	35	39	285		
			6,90%	5,30%	6,10%	6,90%	56,70%		
10. Gamtos - ekologijos	Lankau, mokykloje	N		7			13	0,034*	
				0,40%			1,60%		
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	25	21	7	7	45		
			4,00%	2,40%	0,80%	0,80%	8,10%		
	Nelankau ir nenoriu	N	45	25	37	39	283		
			8,10%	4,00%	6,50%	6,90%	56,30%		
11. Visuomeninės organizacijos	Lankau, mokykloje	N		7	7		21	0,705	
				0,40%	0,40%		3,20%		
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	13		7	9	29		
			1,60%		0,40%	0,80%	4,90%		
	Nelankau ir nenoriu	N	57	37	37	39	291		
			10,50%	6,50%	6,50%	6,90%	57,90%		

Papildomo ugdymo veikla užsiima (anksčiau užsiėmė)			Ką galvojate daryti ateityje po mokyklos baigimo							
			stosiu į universitetą	stosiu į kolegiją	stosiu į profesinę mokyklą	galvoju pradėti dirbti	kurį laiką nieko nedarysiu	dar nesu apsisprendęs	kita	P reikšmė
1. Dalykiniai būreliai (pvz. istorijos, matematikos ir pan.)	Lankau, mokykloje	N	47	17	9		7	21	9	0,154
			8,40%	2,40%	0,80%		0,40%	3,20%	0,80%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	41	27	13			21	9	
			7,20%	4,40%	1,60%			3,20%	0,80%	
	Nelankau ir nenoriu	N	117	47	45	29	11	95	23	
			22,50%	8,40%	8,00%	4,80%	1,20%	18,10%	3,60%	
2. Muzikos (būrelis, mokykla)	Lankau, mokykloje	N	49	19	9		7	27	11	0,18
			8,80%	2,80%	0,80%		0,40%	4,40%	1,20%	
	Mokykloje nelankau,	N	25	11	11		9	19	9	

	bet norėčiau									
			4,00%	1,20%	1,20%		0,80%	2,80%	0,80%	
	Nelankau ir nenoriu	N	131	61	47	29	7	91	21	
			25,30%	11,20%	8,40%	4,80%	0,40%	17,30%	3,20%	
3. Choreografinės (šokių)	Lankau, mokykloje	N	41	19	7	7		21	7	0,276
			7,20%	2,80%	0,40%	0,40%		3,20%	0,40%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	49	31	19		7	33	9	
			8,80%	5,20%	2,80%		0,40%	5,60%	0,80%	
	Nelankau ir nenoriu	N	115	41	41	27	11	83	25	
			22,10%	7,20%	7,20%	4,40%	1,20%	15,70%	4,00%	
4. Teatrinio meno	Lankau, mokykloje	N	15	11	7	7		17		0,895
			2,00%	1,20%	0,40%	0,40%		2,40%		
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	31	17	11			19	7	
			5,20%	2,40%	1,20%			2,80%	0,40%	
	Nelankau ir nenoriu	N	159	63	49	27	13	103	29	
			30,90%	11,60%	8,80%	4,40%	1,60%	19,30%	4,80%	
5. Dailės (būrelis, mokykla)	Lankau, mokykloje	N	15	9			7	15	7	0,457
			2,00%	0,80%			0,40%	2,00%	0,40%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	27	13	15		7	21		
			4,40%	1,60%	2,00%		0,40%	3,20%		
	Nelankau ir nenoriu	N	163	69	47	29	9	103	29	
			31,70%	12,90%	8,40%	4,80%	0,80%	19,30%	4,80%	
6. Etnokultūros	Lankau, mokykloje	N	7			7		7	9	0,047*
			0,40%			0,40%		0,40%	0,80%	
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	23	17	15			25	7	
			3,60%	2,40%	2,00%			4,00%	0,40%	
	Nelankau ir nenoriu	N	175	69	47	27	13	105	25	
			34,10%	12,90%	8,40%	4,40%	1,60%	20,10%	4,00%	
7. Sporto (būrelis, mokykla)	Lankau, mokykloje	N	53	29	21	15		51	15	0,168
			9,60%	4,80%	3,20%	2,00%		9,20%	2,00%	

	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	43	31	23	13		33	11	
			7,60%	5,20%	3,60%	1,60%		5,60%	1,20%	
	Nelankau ir nenoriu	N	109	31	23	11	13	53	15	
			20,90%	5,20%	3,60%	1,20%	1,60%	9,60%	2,00%	
8. Turizmo - kraštotyros	Lankau, mokykloje	N	17	13				9		0,118
			2,40%	1,60%				0,80%		
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	29	29	21	11		27	7	
			4,80%	4,80%	3,20%	1,20%		4,40%	0,40%	
	Nelankau ir nenoriu	N	159	49	41	23	13	103	29	
			30,90%	8,80%	7,20%	3,60%	1,60%	19,30%	4,80%	
9. Techninės kūrybos	Lankau, mokykloje	N	15		9			11		0,003*
			2,00%		0,80%			1,20%		
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	15	21	23	15	7	17	7	
			2,00%	3,20%	3,60%	2,00%	0,40%	2,40%	0,40%	
	Nelankau ir nenoriu	N	175	65	35	19	11	109	29	
			34,10%	12,00%	6,00%	2,80%	1,20%	20,90%	4,80%	
10. Gamtos - ekologijos	Lankau, mokykloje	N	9	9				7		0,171
			0,80%	0,80%				0,40%		
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	29	27	21	9		17	7	
			4,80%	4,40%	3,20%	0,80%		2,40%	0,40%	
	Nelankau ir nenoriu	N	167	55	41	25	13	113	29	
			32,50%	10,00%	7,20%	4,00%	1,60%	21,70%	4,80%	
11. Visuomeninės organizacijos	Lankau, mokykloje	N	23				7			0,035*
			3,60%				0,40%			
	Mokykloje nelankau, bet norėčiau	N	17	15	9			13	9	
			2,40%	2,00%	0,80%			1,60%	0,80%	
	Nelankau ir nenoriu	N	160	71	53	29	11	119	27	
			32,10%	13,30%	9,60%	4,80%	1,20%	22,90%	4,40%	

Mokinių tyrimo klausimo „Kiek Jūs patenkintas (-a) papildomo ugdymo veikla mokykloje ir už mokyklos ribų?“

		Vidurkis	Std.nuokrypis
Pasitenkinimas papildomu ugdymu mokykloje	kaimo pagrindinėje mokykloje	3	1,271
	miesto pagrindinėje mokykloje	3,0625	1,1236
	miesto vidurinėje mokykloje	3	1,4142
	kaimo vidurinėje mokykloje	3,2105	1,1822
	gimnazijoje	3,1282	1,1789
Pasitenkinimas papildomu ugdymu už mokyklos ribų	kaimo pagrindinėje mokykloje	3,7037	1,3816
	miesto pagrindinėje mokykloje	3,8	1,0142
	miesto vidurinėje mokykloje	3,9412	1,2485
	kaimo vidurinėje mokykloje	3,8235	1,2862
	gimnazijoje	3,5556	1,1931

**Mokinių tyrimo klausimo „Kokias savybes ugdo jūsų lankomas būrelis ar kita įstaiga?“
palyginimas su klase**

Savybės, kurias ugdo popamokinė veikla		KLASĖ		P reikšmė
		10 klasė (2 gimnazijos)	12 klasė (4 gimnazijos)	
laiko planavimas	N	64	85	0,054
	%	12	16,1	
atsakomybė	N	113	113	1
	%	21,7	21,7	
lyderystė	N	49	63	0,129
	%	8,8	11,6	
sprendimų priėmimas	N	53	67	0,131
	%	9,6	12,4	
komandinis darbas	N	115	119	0,317
	%	22,1	22,9	
loginis mąstymas	N	64	53	0,745
	%	12	10	
kūrybingumas	N	103	85	0,651
	%	19,3	16,1	
bendravimas	N	107	121	0,105
	%	20,5	23,30%	
savarankiškumas	N	67	77	0,224
	%	12,4	14,5	
žinios	N	53	67	0,132
	%	10	12,9	

Mokinių tyrimo klausimo „Ar jūsų pasirinkta papildomojo ugdymo veikla turi (turės) įtakos renkantis profesiją?“ palyginimas su mokyklos tipu ir ateities planais

			MOKYKLOS TIPAS				gimnazijoje
			kaimo pagrindinėje mokykloje	miesto pagrindinėje mokykloje	miesto vidurinėje mokykloje	kaimo vidurinėje mokykloje	
Ar jūsų pasirinkta papildomojo ugdymo veikla turi (turės) įtakos renkantis profesiją?	Taip, aš tiesiogiai sieju su ja ateitį	N	19	19	7	13	49
			2,90%	2,90%	0,40%	1,60%	9,10%
	Iš dalies	N	37	13	27	21	105
			6,60%	1,60%	4,50%	3,30%	20,60%
	Nežinau	N	11	13	13	15	99
			1,20%	1,60%	1,60%	2,10%	19,30%
	Ne	N	13	9	9	9	85
			1,60%	0,80%	0,80%	0,80%	16,50%
	P reikšmė		0,011*				

			Ką galvojate daryti ateityje po mokyklos baigimo?						kita
			stosiu į universitetą	stosiu į kolegiją	stosiu į profesinę mokyklą	galvoju pradėti dirbti	kuri laiką nieko nedarysiu	dar nesu apsisprendęs	
Ar jūsų pasirinkta papildomojo ugdymo veikla turi (turės) įtakos renkantis profesiją?	Taip, aš tiesiogiai sieju su ja ateitį	N	45	9	13	7	9	27	9
			8,20%	0,80%	1,60%	0,40%	0,80%	4,50%	0,80%
	Iš dalies	N	67	39	27	13	7	41	19
			12,70%	6,90%	4,50%	1,60%	0,40%	7,30%	2,90%
	Nežinau	N	33	33	15	15	7	51	9
			5,70%	5,70%	2,00%	2,00%	0,40%	9,40%	0,80%
	Ne	N	61	15	17	7		21	9
			11,40%	2,00%	2,40%	0,40%		3,30%	0,80%
	P reikšmė	0,029*							